

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

ARNOLDAS TOMAŠEVIČIUS
TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTO (ES) NR. 650/2012
TAIKYMO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT PAVELDĖTOJŲ TEISES**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. dr. Laura Augytė-Kamarauskienė

Vilnius, 2018

TURINYS

ĮVADAS	3
1. PAVELDĖJIMO REGLAMENTO PRIĖMIMO PRIELAIDOS	8
2. PAVELDĖJIMO TEISINIŲ SANTYKIŲ REGULIAVIMAS PAGAL REGLAMENTĄ NR. 650/2012	16
2.1. Taikytinos teisės pagal Reglamentą Nr. 650/2012 nustatymas	16
2.2. Taikytinos teisės pasirinkimas	24
2.3. Jurisdikcijos taisyklės pagal Reglamentą Nr. 650/2012	28
2.4. Paveldėjimo reglamento taikymo srities išimtys	33
3. EUROPOS PAVELDĖJIMO PAŽYMĖJIMAS	38
3.1. Europos paveldėjimo pažymėjimo santykis su pagal nacionalinę teisę išduodamu paveldėjimo teisės liudijimu	38
3.2. Duomenų apie paveldimą turtą išsamumas Paveldėjimo pažymėjime	41
4. REGLAMENTO TAIKYMO GALIMYBĖS, PAPILDOMAI PALENGVINANT IPĖDINIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMĄ	52
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	56
LITERATŪRA	59
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	63
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	64
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	65
PRIEDAS	67
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	69

IVADAS

Tiriama problema

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo¹ (toliau – Reglamentas, Paveldėjimo reglamentas, Reglamentas Nr. 650/2012) iš esmės pakeistos Europos Sąjungos valstybių narių tarptautinės privatinės teisės nuostatos, reglamentavusios paveldėjimo teisinius santykius, apimančius daugiau nei vienos valstybės narės institucijų kompetenciją. Ar šie pakeitimai palengvino paveldėtojų teisių įgyvendinimą ir su kokiomis problemomis gali susidurti paveldėtojai įgyvendindami savo teises pagal šį Reglamentą?

Baigiamojo darbo aktualumas

2012 m. liepos 4 d. priimtas Reglamentas Nr. 650/2012. Reglamento preambulės 9 pastraipoje nurodyta, kad jis turėtų būti taikomas visiems civilinės teisės aspektams, susijusiems su palikėjo palikimo paveldėjimu, būtent – visoms turto, teisių ir pareigų perdavimo dėl mirties formoms, neatsižvelgiant į tai, ar tai yra savanoriškas perdavimas pagal paskutinę valią dėl turto palikimo, ar perdavimas netestamentinio paveldėjimo atveju. Reglamentas turėtų palengvinti įpėdinių padėtį įgyvendinant savo teises į paveldėtą turtą – Reglamento preambulės 67 pastraipoje išdėstytas siekis užtikrinti, kad tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo klausimai Europos Sąjungoje būtų sprendžiami greitai, sklandžiai ir veiksmingai, tuo tikslu sukuriamas Europos paveldėjimo pažymėjimas. Tarpvalstybinio, arba tarptautinio pobūdžio paveldėjimas – atvejai, kai paveldėjimas apima daugiau nei vienos valstybės jurisdikciją (palikėjo ir paveldėtojų gyvenamoji vieta skirtingose valstybėse, paveldimas skirtingose valstybėse esantis turtas, turto paveldėjimui taikoma daugiau nei vienos ar kitos, nei turto buvimo vieta, valstybės teisė ir pan.).

Reglamento 4 straipsnis nustato bendrosios jurisdikcijos taisyklę – jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo turi tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismai, o 21 straipsnyje įtvirtinta bendroji taisyklė – išskyrus atvejus, kai šiame Reglamente numatyta kitaip, visam palikimui taikytina teisė yra valstybės, kurioje palikėjo mirties dieną buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta, teisė. Tai, kad visus paveldėjimo klausimus sprendžia viena institucija ir visam paveldėjimui taikoma vienos valstybės teisė, ženkliai palengvina įpėdinių teisių įgyvendinimą, tačiau Reglamente neapibrėžta įprastinės

¹ „2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo“, EUR-Lex, <http://data.europa.eu/eli/reg/2012/650/oj>.

gyvenamosios vietos sąvoka, kuri labai svarbi nustatant taikytiną teisę ir jurisdikciją. Dėl to skirtingų valstybių institucijos gali pripažinti, kad palikėjo gyvenamoji vieta buvo toje valstybėje ir vienu metu pradėti palikimo priėmimo bylų nagrinėjimą (ypač kai yra keli, skirtingose valstybėse, gyvenantys įpėdiniai). Esant tokiai situacijai, gali būti išduoti vienas kitam prieštaraujantys teises į paveldimą turtą liudijantys dokumentai, taip pažeidžiant įpėdinių teises. Be to, skirtingų valstybių teisė gali skirtingai reglamentuoti pergyvenusiam sutuoktiniui tenkančią paveldimo turto dalį ar privalomos paveldimo turto dalies nustatymą.

Iki Reglamento įsigaliojimo vykusiose skirtingų šalių notarų, nekilnojamojo turto registrų tvarkymo įstaigų atstovų diskusijose ne kartą keltas klausimas dėl Paveldėjimo reglamentu įtvirtinto Europos paveldėjimo pažymėjimo (toliau – Paveldėjimo pažymėjimas, Pažymėjimas) – ar Pažymėjimas valstybėje, kurioje įpėdinis kreipiasi dėl nuosavybės teisių registravimo, bus tik įpėdinio statusą įrodantis dokumentas, tačiau nepakankamas teisių registravimui: turi būti kreipiamasi į tos šalies notarą ar kitą instituciją, sprendžiančią paveldėjimo klausimus, dėl konkretaus paveldėto turto duomenų nurodymo, o jei įpėdiniai keli – ir dėl jiems priklausančių dalių nustatymo. Kita nuomonė – Pažymėjimas turi būti pakankamu dokumentu teisių registravimui, nes tai nustato Paveldėjimo reglamento 69 straipsnis: „Pažymėjimas yra galiojantis dokumentas, kuriuo remiantis paveldimas turtas įregistruojamas valstybės narės atitinkamame registre“. Neaiškumo įveda Reglamento 1 straipsnio 2 dalies 1 punktas – Reglamentas netaikomas visoms registre įregistruotoms teisėms į nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą, įskaitant tokių teisių įregistravimui keliamus teisinius reikalavimus, ir tokių teisių įregistravimo arba jų neįregistravimo registre pasekmėms.

Besiformuojanti praktika išduodant Paveldėjimo pažymėjimą skirtinga: vieni notariai, išduodami Pažymėjimą, nurodo išsamius paveldėto turto duomenis, kiti nurodo tik tai, kad įpėdinis paveldėjo visą turtą, keli įpėdiniai paveldėjo turtą lygiomis dalimis ar pan.

Reglamento preambulės 32 pastraipoje numatyta galimybė, siekiant palengvinti įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų, kurių įprastinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje sprendžiamas ar bus sprendžiamas paveldėjimo klausimas, teisių įgyvendinimą, daryti pareiškimus dėl palikimo, testamentinės išskirtinės arba privalomosios palikimo dalies priėmimo ar atsisakymo arba dėl jo atsakomybės už palikimo skolas apribojimo valstybės narės, kurioje yra jo įprastinė gyvenamoji vieta, teisėje numatyta forma tos valstybės narės teismuose – tai numato Reglamento 13 straipsnis. Toliau Reglamente dėl tokios galimybės nepasisakoma, tad neaišku, kokios tokio pareiškimo padavimo pasekmės, ar šia norma suteikiama galimybė išspręsti palikimo priėmimo ar palikimo atsisakymo klausimą neišvykstant iš buvimo vietos valstybės.

Tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių nekilnojamojo turto registrų tvarkytojų praktika rodo, kad kol kas tik dalis registrams pateiktų Europos paveldėjimo pažymėjimų buvo priimti

įregistruoti nuosavybės teisėms į paveldėtą turtą. Dėl to kyla klausimas: ar Paveldėjimo reglamentas palengvino paveldėtojų teisių įgyvendinimą, ar pasiektas Reglamento tikslas? Esamas Reglamento taikymo problemas gali lemti patirties taikant Reglamentą stoka, tačiau gali būti ir teisinio reguliavimo trūkumai. Reglamentavimo neaiškumai, Reglamento normų lankstumas, ypač Reglamente esant neapibrėžtai palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos sąvokai, gali būti išspręsti dvejopai – arba keičiant Reglamentą, arba formuojant atitinkamą praktiką.

Priklausomai nuo to, ar nebus suklysta nustatant jurisdikcijos ir taikytinos teisės taisykles, kiek išsamiai bus nurodyti paveldėto turto duomenys Paveldėjimo pažymėjime, ar įpėdinis galės priimti palikimą ar jo atsisakyti neišvykdamas iš savo gyvenamosios valstybės, lems, ar Paveldėjimo reglamentu nustatytos taisyklės palengvins įpėdinių teisių įgyvendinimą.

Dėl minėtų priežasčių tikslinga identifikuoti taikytinos teisės ir jurisdikcijos nustatymo problemas, išsiaiškinti reikalavimus Europos paveldėjimo pažymėjimo turiniui, pateikti pasiūlymus dėl atskirų Paveldėjimo reglamento normų taikymo praktikos, siekiant, kad įpėdiniais nekiltų kliūčių įgyvendinant teises pagal Reglamentą Nr. 650/2012.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis

Iki Paveldėjimo reglamento įsigaliojimo išsamių tyrimų, siekiant identifikuoti galimas šio Reglamento taikymo problemas, nebuvo atlikta. Atliktos studijos apsiribojo esamos situacijos Europos Sąjungos valstybėse dėl teisinio paveldėjimo reguliavimo apibendrinimu. Praktika rodo, kad esama tam tikrų kliūčių siekiant Reglamentu užsibrėžtų tikslų. Reglamento taikymo praktika negausi, teismų praktika nesusiformavusi, o mokslinės literatūros tarptautinio pobūdžio paveldėjimo pagal Reglamentą Nr. 650/2012 klausimais, ypač lietuvių kalba, nėra daug. Tarp svarbiausių šaltinių, aiškinant Reglamento nuostatas, paminėtini Makso Planko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto Hamburge 2010 m. kovo mėn. pateiktos pastabos ir pasiūlymai dėl Reglamento projekto; Rumunijos Babeş-Bolyai universiteto profesoriaus Dan Andrei Popescu paveldėjimo Europos Sąjungoje reglamentavimui skirtas „Privatinės teisės paveldėjimo klausimais vadovas“, taip pat prof. Sjefo van Erpo, prof. Davido Haytono straipsniai, Europos notariato mokymų notarams medžiaga.

Baigiamojo darbo reikšmė

Šiame darbe identifikuojamos problemos, galinčios kilti paveldėtojams tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atvejais, taikant Reglamentą Nr. 650/2012, apibendrinami mokslininkų ir praktikų darbai Reglamento taikymo klausimais, todėl šiame magistro baigiamajame darbe pateikiamos išvados ir pasiūlymai galėtų būti panaudoti taikant Paveldėjimo reglamentą Lietuvoje, plėtojant doktriną tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisės srityje.

Tyrimo tikslas

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas – išnagrinėti tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisinio reguliavimo naujoves, ištirti problemas taikant Reglamentą Nr. 650/2012 ir pasiūlyti sprendimus, galinčius palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą taikant Paveldėjimo reglamentą.

Tyrimo uždaviniai

Siekiant užsibrėžto tikslo, keliami šie uždaviniai:

1. Įvertinti Reglamento Nr. 650/2012 reikšmę, įgyvendinant paveldėtojų teises;
2. Ištirti Paveldėjimo reglamentu reguliuojamas sritis;
3. Išsiaiškinti Europos paveldėjimo pažymėjimo reikšmę įpėdiniams įgyvendinant teises į paveldėtą turtą;
4. Suformuluoti siūlymus dėl sprendimų, galinčių palengvinti įpėdinių teisių įgyvendinimą pagal Reglamentą Nr. 650/2012.

Tyrimo metodika

Lyginamasis istorinis metodas – siekiant išsiaiškinti teisinio reguliavimo tarptautinio pobūdžio paveldėjimo srityje vystymosi ypatumus ir išsiaiškinant pagrindinius šio reguliavimo principus, formuojant siūlymus dėl probleminių Reglamento normų taikymo;

Dokumentų analizės metodas – analizuojamos Paveldėjimo reglamento ir Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 1329/2014, kuriuo nustatomos formos, nurodytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo² (toliau – Įgyvendinimo reglamentas), nuostatos, oficialūs leidiniai ir teisės aktai, kita literatūra, susijusi su tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisiniu reguliavimu ir praktika;

Lyginimo metodas – naudojamas skirtingų autorių nuomonių dėl tam tikrų Reglamento nuostatų analizei, siekiant išspręsti neaiškumus dėl atskirų Reglamento normų taikymo;

Sisteminės analizės metodas – aiškinant atskiras Reglamento normas atsižvelgiant į Reglamento priėmimo tikslus.

Tyrimo struktūra

Tyrimo struktūrą sudaro keturios dalys. Pirmojoje nagrinėjamos Paveldėjimo reglamento priėmimo aplinkybės, per priėmimo prielaidų prizmę siekiant nustatyti Reglamento Nr. 650/2012

² „Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1329/2014, kuriuo nustatomos formos, nurodytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo“, EUR-lex, http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2014/1329/oj.

tikslą ir šio teisės akto reikšmę. Antrojoje dalyje analizuojamos problemos, galinčios kilti taikant Paveldėjimo reglamentą – nustatant taikytiną teisę ir jurisdikciją. Trečiojoje dalyje nagrinėjama Europos paveldėjimo pažymėjimo reikšmė. Ketvirtojoje darbo dalyje nagrinėjamos praktinės Reglamento taikymo galimybės, galinčios palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą.

Ginamieji teiginiai

Reglamentas Nr. 650/2012 sukūrė teisinę prielaidą palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą tarptautinio paveldėjimo atvejais.

Reglamento taikymo praktika lems, kokia apimtimi palengvės paveldėtojų teisių įgyvendinimas.

Paveldėjimo pažymėjimą išduodanti institucija turi užtikrinti, kad Pažymėjimas būtų pakankamu pagrindu įregistruoti teises į paveldėtą turtą.

1. PAVELDĖJIMO REGLAMENTO PRIĖMIMO PRIELAIDOS

Esant laisvam Europos Sąjungos valstybių narių piliečių, jų turto, darbo judėjimui sienų neturinčioje erdvėje, sudaromos santuokos tarp skirtingų valstybių asmenų piliečių, asmenys turta įsigyja ne tik savo nuolatinės gyvenamosios, bet ir kitose valstybėse. Vienos valstybės pilietis gali apsigyventi kitoje valstybėje, o turto įsigyti – trečioje. Tokio asmens turto paveldėjimas gali apimti dviejų ar daugiau valstybių jurisdikciją. Tokių atvejų, kai paveldėjimas apima daugiau nei vienos Europos Sąjungos valstybės narės jurisdikciją, klausimus, skaičius kasmet yra gana didelis – arti pusės milijono³. Šios aplinkybės sąlygojo 1998 m. Europos Tarybos ir Europos Komisijos veiksmų plane dėl Amsterdamo sutarties nuostatų laisvės, saugumo ir teisingumo srityje įgyvendinimo (Vienos veiksmų planas) 41 punkte⁴ numatyti ir vieną Europos Komisijos prioritetų – priimti Europos Sąjungos priemonę paveldėjimų srityje, kuri reglamentuotų ir Europos paveldėjimo pažymėjimo klausimus. Europos Tarybos ir Europos Komisijos 2001 m. paskelbtoje Priemonių dėl sprendimų civilinėje ir komercinėje srityse abipusio pripažinimo principo įgyvendinimo programoje⁵ pasiūlyta parengti priemonę paveldėjimų ir testamentų srityje (pasiūlymų D pastraipa).

Hagos programoje Europos Komisija buvo raginama iki 2005 m. pateikti žaliają knygą dėl teisės normų kolizijos paveldėjimo bylose, įskaitant jurisdikcijos klausimą, sprendimų šioje srityje tarpusavio pripažinimo ir vykdymo, Europos paveldėjimo pažymėjimo ir mechanizmo, sudarančio sąlygas tiksliai žinoti apie Europos Sąjungos gyventojų palikimų ir testamentų buvimą (3.4.2 punktas)⁶.

2005 m., pateikusi Žaliają knygą „Paveldėjimai ir testamentai“⁷ (toliau – Žalioji knyga), Europos Komisija pradėjo konsultacijas paveldėjimų klausimais tarptautiniu aspektu. Žaliojoje knygoje Europos Komisija pasisakė, kad neįmanoma suderinti valstybių narių materialinės teisės nuostatų, todėl buvo pasirinkta veikti įstatymų kolizijos kontekste, t. y. spręsti taikytinos teisės klausimą. Dėl taikytinos teisės, kaip klausimo, kuriam reikia skirti daug dėmesio, Žaliojoje knygoje minimos dvi alternatyvos – pilietybės arba nuolatinės gyvenamosios vietos teisė. Nuolatinės gyvenamosios vietos teisės taikymas, Europos Komisijos nuomone, turėtų trūkumų,

³ Testamentų registru sąveikos ekspertų grupės rekomendacijos elektroniniam testamentų registravimui ir duomenų mainams, žiūrėta 2017 02 17, https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-lt.do.

⁴ „Europos Tarybos ir Europos Komisijos veiksmų planas dėl Amsterdamo sutarties nuostatų laisvės, saugumo ir teisingumo srityje įgyvendinimo“, EUR-Lex, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.1999.019.01.0001.01.ENG.

⁵ „Priemonių dėl sprendimų civilinėje ir komercinėje srityse abipusio pripažinimo principo įgyvendinimo programa“, EUR-Lex, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2001.012.01.0001.01.ENG&toc=OJ.C:2001:012:TOC.

⁶ „Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje“, EUR-Lex, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005XG0303\(01\)&from=LT](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005XG0303(01)&from=LT).

⁷ „Žalioji knyga Paveldėjimai ir testamentai“, <https://publications.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/320e7f37-ac45-4f4a-af5d-69545b01e852/language-lt>.

jei palikėjas neturi šalies, kurioje miršta, pilietybės ir jeigu didžioji jo turto dalis yra kitoje šalyje. Keliamas klausimas dėl tam tikro lankstumo – galimybės šalims pasirinkti taikomą teisę. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad bet kuriuo atveju galima tikimybė, kad nustatyta taikomos teisės taisyklė neatitiks asmenų, sprendžiančių paveldėjimo klausimus, teisėtų lūkesčių. Tačiau toliau Žaliojoje knygoje pasisakoma, kad taikytinos teisės taisyklė turi būti nustatyta bendrosios rinkos, užtikrinančios laisvą asmenų judėjimą, kontekste ir leidžiama suprasti, kad su kai kuriomis išimtimis, Europos Sąjungos principus labiausiai atitiktų nuolatinės gyvenamosios vietos teisės taikymas. Čia pat pateikiamos galimos situacijos – asmuo gali kurį laiką būti vienoje šalyje ten neįsigydamas jokio turto, nes vėliau ketina grįžti į savo šalį, kur gyvena jo šeima ir kur yra jo turtas. Jei tas asmuo miršta šalyje, kurioje gyveno, galėtų būti pakankamai argumentų tam, kad jo palikimo klausimas būtų svarstomas pagal įstatymą tos šalies, kurios pilietybę jis turi. Tačiau jeigu asmuo daug metų prieš mirtį paliko gimtinę ir gyveno valstybėje narėje, kurioje gyvena jo giminės ir yra jo turtas, ryšys su pilietybės šalies teise yra nutrūkęs. Žaliojoje knygoje paminėta, kad turi būti nuspręsta ne tik dėl taikytinos teisės, bet ir dėl jurisdikcijos, taip pat turi būti sukurtas „Europos paveldėtojo sertifikatas“ – dokumentas, kuriuo įpėdinis galėtų įrodyti savo teises ir perimti paveldėtą turtą be papildomų formalumų.

2009 m. spalio mėn. paskelbtas Paveldėjimo reglamento projektas⁸. Projektui reikšmingas pastabas ir pasiūlymus 2010 m. kovo mėn. pateikė Makso Planko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės institutas Hamburge⁹ – pastabos laikytinos vienu išsamiausių ir svarbiausių šaltinių nagrinėjant Paveldėjimo reglamento projekto nuostatas.

2010 m. gegužės 4 d. paskelbta Europos Vadovų Tarybos priimta daugiametė programa „Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“¹⁰. Programoje, be kitų klausimų, paminėta ir būtinybė tęsti visų tarpinių priemonių panaikinimo procesą, taikyti priemones, susijusias su kolizinėmis normomis; pažymėta, kad abipusio pripažinimo principas turi būti taikomas ir kitoms svarbioms kasdienio gyvenimo sritims, tarp jų – paveldėjimui ir testamentams.

2012 m. liepos 4 d. priimtas Reglamentas Nr. 650/2012. Reglamento 83 straipsnis numato, kad reglamentas taikomas asmenų, mirusių 2015 m. rugpjūčio 17 d. ar vėlesnę dieną,

⁸ „Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti“, EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009PC0154&from=en>.

⁹ *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession*. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201005/20100526ATT75035/20100526ATT75035EN.pdf>.

¹⁰ „Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“ *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* C115, 2010, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:lt:PDF>.

palikimo paveldėjimui. Reglamentas netaikomas Jungtinei Karalystei, Airijai ir Danijai (Reglamento preambulės 82 ir 83 pastraipos).

Reglamentas priimtas praėjus daugiau nei 50 metų nuo pirmojo bandymo tarptautiniu mastu palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą – Konvencijos dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamentų nuostatų formą, kolizijos¹¹ pasirašymo 1961 m. spalio 5 d. (toliau – 1961 m. spalio 5 d. Hagos Konvencija). Kaip pažymėta 2016 m. lapkričio 22 d. Paryžiuje vykusioje konferencijoje, skirtoje tarptautinio pobūdžio paveldėjimams, kurioje dalyvavo daugelio šalių notariai, Paveldėjimo reglamentas, nustatantis vieną taikytinos teisės visam paveldėjimui taisyklę, pavadintas pasauline revoliucija tarptautinio pobūdžio paveldėjimų srityje. Reikėtų sutikti su tokiu Reglamento apibūdinimu – priėmus Reglamentą, žengtas didžiausias žingsnis sudarant palankesnes sąlygas sprendžiant tarptautinio pobūdžio paveldėjimo klausimus. Europos Sąjungos valstybėse kasmet sprendžiama apie 450 tūkst. tarptautinio pobūdžio paveldėjimo bylų, o paveldimo turto vertė siekia 120 milijardo eurų¹². Revoliuciniu šį žingsnį galima vadinti dėl įvestos naujos, daugeliui valstybių neįprastos taisyklės nustatant jurisdikciją ir taikytiną teisę tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atvejais: Reglamento 4 ir 21 straipsniai nustato bendras taisykles, kad jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo turi tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismai, o palikimui taikoma teisė tos valstybės, kurioje palikėjo mirties dieną buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta (pagal Reglamento 3 straipsnio 2 dalį, „teismas“ reiškia bet kokią teisminę instituciją ir visas kitas institucijas bei teisės specialistus, turinčius kompetenciją paveldėjimo klausimais). Palikėjo gyvenamosios vietos teisės taikymas iki Reglamento įsigaliojimo buvo įprastas daugeliui Europos Sąjungos valstybių, tačiau tik kilnojamajam turtui. Nekilnojamojo turto paveldėjimui, kai kyla taikytinos teisės klausimas, dalies valstybių tarptautinė privatinė teisė numato taikyti daikto buvimo vietos teisę, kitų valstybių tarptautinė privatinė teisė numato taikyti palikėjo pilietybės valstybės teisę¹³. Ne išimtis ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas¹⁴ (toliau – Civilinis kodeksas) – 1.61 straipsnyje numatyta nekilnojamojo daikto paveldėjimo santykiams taikyti nekilnojamojo daikto buvimo vietos valstybės teisę. Ta pati taisyklė numatyta ir 1992 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartyje dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių¹⁵ (41 straipsnis), taip pat ir 1993 m. sausio 26 d. Lietuvos

¹¹ „1961 m. spalio 5 d. Konvencija dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamentų nuostatų formą, kolizijos“, Hagos privatinės teisės konferencija, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=40>.

¹² Europos Komisijos duomenys, žiūrėta 2017 gruodžio 12 d., http://ec.europa.eu/justice/civil/family-matters/successions/index_en.htm.

¹³ Miglė Čirbaitė, „Paveldėjimas Europoje (nuo Airijos iki Vokietijos)“, Notariatas 9 (2010): 76.

¹⁴ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).

¹⁵ „Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių“, *Valstybės žinios* 28, 429 (1994).

Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartyje dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose¹⁶ (40 straipsnis).

Tarptautinio pobūdžio paveldėjimo santykiams taikytinos teisės klausimą bandyta spręsti ne tik minėta 1961 m. spalio 5 d. Hagos Konvencija: 1989 m. rugpjūčio 1 d. Hagoje Argentina, Liuksemburgas ir Šveicarija pasirašė konvenciją dėl mirusių asmenų turto paveldėjimui taikytinos teisės¹⁷ (toliau – 1989 m. rugpjūčio 1 d. Hagos konvencija). Šios konvencijos 3 straipsnis numato taikyti mirusiojo įprastinės nuolatinės gyvenamosios vietos teisę, jei jis tuo pačiu buvo ir tos valstybės pilietis arba nuolatinės gyvenamosios vietos teisę su sąlyga, kad asmuo toje vietoje prieš mirtį gyveno ne mažiau kaip penkerius metus. Visgi nekilnojamųjų daiktų paveldėjimui taikyti ne daikto buvimo, o palikėjo nuolatinės gyvenamosios vietos teisę ar viso palikėjo turto paveldėjimui taikyti ne pilietybės, o gyvenamosios vietos teisę valstybėms nebuvo priimtina taisyklė, tad 1989 m. rugpjūčio 1 d. Hagos konvencija iki šiol neįsigaliojusi, o Nyderlandai, pirmieji ir vieninteliai ratifikavę, 1989 m. rugpjūčio 1 d. Hagos konvenciją yra denonsavę.

Kodėl, praėjus daugiau nei ketvirčiui amžiaus po nesėkmingo bandymo paveldėjimo teisiniam santykiams taikyti ne daugumai valstybių įprastą nekilnojamojo daikto buvimo, o palikėjo nuolatinės gyvenamosios vietos, teisę grįžta prie šios idėjos ir ji pagaliau įgyvendinta? Pasak Londono karališkojo koledžo profesoriaus Davido Haytono, *lex situs* daugelyje teisinių sistemų pasirinkta kaip saugi, atitinkanti valstybės interesus ir patogi teisininkams taisyklė. Didėjant asmenų judrumui, ypač naudojantis asmenų judėjimo laisve Europos Sąjungoje, daugėja atvejų, kai asmuo miršta turėdamas turto skirtingose valstybėse, o tai, paveldint turtą, mirusiojo sutuoktiniui ir vaikams sukelia daug nepatogumų ir išlaidų. Vienintelis būdas palengvinti įpėdinių teisių įgyvendinimą – taikyti vienos valstybės teisę ir kilnojamiesiems, ir nekilnojamiesiems daiktams, nepaisant to, kad turtas yra skirtingose valstybėse. Dabar tai nesukelia problemų – skirtingų valstybių teisininkai gali tarpusavyje bendrauti tiek telefonu ar faksu, tiek elektroniniu paštu, o valstybės gali internetu viešinti teisės aktus, reglamentuojančius paveldėjimo teisinius santykius¹⁸. Sutinkant su šia nuomone reikėtų atkreipti dėmesį, kad nors palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos teisės principas, lyginant su nekilnojamojo daikto buvimo vietos ar asmens pilietybės valstybės teisės taikymo principu, labiau atspindi vieną svarbiausių Europos Sąjungos vertybių – laisvą asmenų judėjimą, įprastinės gyvenamosios vietos teisės taikymas gali sukelti tam tikrų problemų. Paveldėjimo reglamente, kitai nei minėtoje 1989 m. rugpjūčio 1 d. Hagos konvencijoje, įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka neapibrėžiama, tad tai gali sukelti problemų

¹⁶ „Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose“, *Valstybės žinios* 14, 234 (1994).

¹⁷ „1989 m. rugpjūčio 1 d. Konvencija dėl mirusių asmenų turto paveldėjimui taikytinos teisės“, Hagos privatinės teisės konferencija, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=62>.

¹⁸ David Hayton, „Determination of the Objectively Applicable Law Governing Succession to Deceaseds' Estates“, http://www.successions.org/08_Hayton.pdf.

nustatant taikytiną teisę ir tapti iššūkiu paveldėjimo klausimą nagrinėjančiai institucijai. Ši problema identifikuota ir Paveldėjimo reglamento preambulėje, 23-26 pastraipose.

Kitos, Hagoje pasirašytos ir įsigaliojusios, konvencijos dėl paveldėjimo ir testamentų (Lietuva nėra ratifikavusi šių, taip pat ir 1961 m. spalio 5 d. Hagos, konvencijų): 1961 m. spalio 5 d. pasirašyta Konvencija dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamentų nuostatų formą, kolizijos¹⁹ (įsigaliojo 1964 m. sausio 5 d.) ir 1973 m. spalio 2 d. pasirašyta Konvencija dėl paveldėjimų tarptautinio vykdymo²⁰ (įsigaliojo 1993 m. liepos 1 d.), taip pat Vašingtone 1973 m. spalio 26 d. pasirašyta Tarptautinio privatinės teisės unifikavimo instituto (UNIDROIT) konvencija, nustatanti bendrą tarptautinio testamento formą²¹ (įsigaliojo 1978 m. vasario 9 d.).

Atskirai aptartina 1972 m. gegužės 16 d. Bazelyje pasirašyta Konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo²² (toliau – Bazelio konvencija), kurios šalis yra ir Lietuva.

Šios konvencijos pagrindu 2005 m. yra sukurtas Europos testamentų registru tinklas (ENRW), Lietuva buvo prisijungusi prie šio tinklo. 2014-2016 m. kartu su Estijos teisingumo ministerija, Europos testamentų registru tinklo asociacija ir kitais partneriais Lietuvos atstovai dalyvavo projekte „Tolesni veiksmai tarpusavyje susiejant testamentų registrus“, skirto išnagrinėti galimybėms elektroninėmis priemonėmis padidinti tarptautinio pobūdžio paveldėjimo proceso veiksmingumą. Vykdam šį projektą, sukurta elektroninė priemonė Europos paveldėjimo pažymėjimui parengti. Šią priemonę planuojama įdiegti Europos e. teisingumo portale. Bazelio konvencijos preambulėje deklaruojamas konvencijos tikslas – sukurti registravimo sistemą, leidžiančią testatoriui įregistruoti savo testamentą, kad būtų sumažinta rizika, jog testamentas liks nežinomas arba bus pavėluotai surastas, ir padedančią po testatoriaus mirties atskleisti šio testamento buvimą. Pažymėtina, kad visos Europos Sąjungos narės, kurios yra ratifikavusios Bazelio konvenciją, yra prisijungusios ir prie Europos testamentų registru tinklo, išskyrus Kiprą ir Lietuvą. Prie Europos testamentų registru tinklo yra prisijungę daugiau Europos Sąjungos narių, nei ratifikavusių Bazelio konvenciją – tokiu būdu konvencijos tikslai pasiekti kitu keliu – panaudojant informacines technologijas. Prie šio tinklo Lietuva buvusi prisijungusi, tačiau pasikeitus Testamentų registro tvarkytojui sutartis su Europos testamentų registru tinklo asociacija nebuvo atnaujinta dėl nepalankios Europos testamentų registru asociacijos kainodaros. Be to, per daugiau nei 10 metų, kol Lietuvos Testamentų registras buvo sujungtas su kitų šalių testamentų registrais, Lietuvos notarai neatliko nei vienos paieškos užsienio šalių registruose. Išsamesnė

¹⁹ „1961 m. spalio 5 d. Konvencija dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamento nuostatų formą, kolizijos“, Hagos privatinės teisės konferencija, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=40>.

²⁰ „1973 m. spalio 2 d. Konvencija dėl paveldėjimų tarptautinio vykdymo“, Hagos privatinės teisės konferencija, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=83>.

²¹ „1973 m. spalio 26 d. Konvencija dėl bendros tarptautinio testamento formos“, Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas, <http://www.unidroit.org/fr/successions-ol-2/convention-succession-en>.

²² „1972 m. gegužės 16 d. Konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo“, *Valstybės žinios* 77, 2667 (2014).

informacija apie prie ENRW prisijugusius testamentų registrus pateikiama priede, lentelėje „Europos Sąjungos valstybių narių dalyvavimas konvencijose ir ENRW“. Pagal Bazelio konvenciją, siekiant palengvinti testamentų suradimą po testatoriaus mirties, valstybės – susitarimo dalyvės įsipareigoja sukurti testamentų registravimo sistemą: paskiria nacionalinę įstaigą, kuri priima ir persiunčia kitos šalies, kurioje prašoma įregistruoti testamentą, atitinkamai atsakingai įstaigai prašymą registruoti testamentą (taip pat ir testamentų pakeitimą ar panaikinimą) ar užklausa dėl mirusio asmens sudaryto testamentą. Susitariančiųjų valstybių vienos kitai pagal Bazelio konvenciją teikiamos paslaugos yra nemokamos. Jei testamentas yra kitoje, nei palikimo atsiradimo vietoje, valstybėje, jo suradimas gali būti užtikrintas dviem būdais: arba testamentą įregistruojant kitoje šalyje, nei jis sudarytas, arba, jei tai nebuvo padaryta, atliekant paiešką kitos susitariančiosios šalies testamentų registre (t. y. pateikiant užklausa kitos šalies paskirtai įstaigai). Prašymai susitariančiųjų šalių įstaigoms siunčiami paštu. Praktika rodo, kad bendradarbiavimas pagal Bazelio konvenciją ne visada yra sklandus. Lietuvos testamentų registro tvarkytojas Lietuvoje testamentą sudariusio asmens prašymu yra kreipęsis į visas Bazelio konvenciją ratifikavusias šalis, tad galima trumpai apžvelgti, kokių problemų yra kilę registruojant testamentus kitose šalyse. Įstaigos, atsakingos už konvencijoje nustatytą registravimą ir prašymus dėl informacijos yra nurodytos Europos Tarybos internetiniame puslapyje²³, tačiau vienu atveju prašymas įregistruoti testamentą buvo gražintas, kadangi įstaigos adresas buvo pasikeitęs ir minėtame tinklapyje neatnaujintas. Kitu atveju, nors buvo nurodyti visi Bazelio konvencijos 7 straipsnyje nurodyti duomenys, paprašyta nurodyti papildomus duomenis. Testamentas buvo įregistruotas tik po pakartotino prašymo, nurodžius, kad reikalauti papildomų duomenų nėra teisinio pagrindo. Taip pat yra buvę atvejų, kai už registravimą prašoma sumokėti atlyginimą, nors pagal Bazelio konvencijos 9 straipsnį susitariančiųjų valstybių vienos kitai pagal šią konvenciją teikiamos paslaugos yra nemokamos. Visa tai rodo, kad praktika taikant Bazelio konvenciją nėra gausi ir ateityje ši situacija neturėtų pasikeisti. To priežastis – dauguma Bazelio konvencijos dalyvių yra Europos Sąjungos narės, kurioms galioja Paveldėjimo reglamentas, tad duomenis iš kitų šalių testamentų registrų gali gauti vadovaujantis Paveldėjimo reglamento 66 straipsniu. Be to, kaip minėta, šios konvencijos tikslai gali būti pasiekti kitu būdu, t. y. naudojantis Europos testamentų registrų tinklo paslaugomis, o ne pagal Bazelio konvencijos numatytas, daug laiko sąnaudų reikalaujančias, procedūras. Nors Europos testamentų registrų tinklo paslaugos yra atlygintinės, testamentų paieška, priklausomai nuo to, ar kitos šalies registras tvarkomas elektroniniu būdu, atliekama realiuoju laiku arba per 1-2 savaites. Susirašinėjimas pagal Bazelio

²³ 1972 m. gegužės 16 d. konvenciją dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo ratifikavusių valstybių sąrašas, žiūrėta 2017 gruodžio 15 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/077/signatures?p_auth=zLJDUnrE.

konvenciją paprastai užtrunka apie mėnesį, be to, atsakymai neretai gaunami įstaigos nacionaline kalba, dėl to reikalingas dokumentų vertimas. Esminis skirtumas – naudojantis Europos testamentų registru tinklu galima tik testamentą paieška, o norint testamentą registruoti kitoje šalyje, turi būti vadovaujamosi Bazelio konvencija, tačiau esant operatyviai testamentą paieškos galimybei registravimas kitos Europos Sąjungos valstybės testamentų registre netikslingas. Vadovaujantis Paveldėjimo reglamento 59 straipsniu, vienoje iš valstybių narių sudarytas autentiškas dokumentas kitoje valstybėje narėje turi tokią pačią įrodomąją galią kaip ir kilmės valstybėje narėje arba kuo panašesnę galią su sąlyga, kad tai akivaizdžiai nepažeidžia atitinkamos valstybės narės viešosios tvarkos (*ordre public*) – vadovaujantis šiuo, taip pat minėtu Reglamento 66 straipsniu vienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje gali būti gaunami ir naudojami kitos šalies institucijų dokumentai (tarp jų – ir testamentų registru duomenys). Kalbant apie Europos testamentų registru tinklo teikiamus testamentų registru duomenis, teoriniu požiūriu kyla dokumentų autentiškumo problema: formaliai tai yra informacijos rinkmena, o ne oficialus dokumentas (t. y. tinklas ne perduoda atitinkamo registro išrašą, o perduoda atitinkamo registro duomenų rinkinį; duomenys yra struktūrizuoti, duomenų laukų pavadinimai pateikiami anglų kalba), tačiau, esant poreikiui gauti oficialų dokumentą, notarai tinklo paslaugomis gali naudotis kaip pagalbine priemone operatyviai gauti reikiamą informaciją, o vėliau kreiptis į registro tvarkytoją ir gauti oficialų dokumentą (registro išrašą, pažymą ar pan.).

Dėl Hagos programoje užsibrėžto tikslo – sukurti mechanizmą, sudarantį sąlygas tiksliai žinoti apie Europos Sąjungos gyventojų palikimų ir testamentų buvimą, galime teigti, kad mechanizmas buvo sukurtas dar 1972 m., tačiau Europos testamentų registru tinklo asociacija mechanizmą perkėlė į elektroninę erdvę ir jį padarė ženkliai efektyvesniu. Šis pavyzdys rodo, kad kai kuriais atvejais teisės taikymo problemas gali išspręsti informacinių technologijų panaudojimas.

Bazelio konvencija nesukelia konflikto su Paveldėjimo reglamentu, tačiau 1961 m. spalio 5 d. Konvencija dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamentų nuostatų formą, kolizijos, 1973 m. spalio 2 d. Konvencija dėl paveldėjimų tarptautinio vykdymo, 1973 m. spalio 26 d. UNIDROIT Konvencija, nustatanti bendrą tarptautinio testamento formą, 1989 m. rugpjūčio 1 d. Konvencija dėl mirusių asmenų turto paveldėjimui taikytinos teisės, taip pat 1985 m. liepos 1 d. Konvencija dėl įstatymo, taikomo patikai ir jos pripažinimui gali sukelti konfliktą tarp minėtų konvencijų ir Paveldėjimo reglamento. Tas pats pasakytina ir dėl dvišalių ar daugiašalių sutarčių (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių ar Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose).

Dėl ryšio su esamomis konvencijomis pasisakyta Paveldėjimo reglamento 75 straipsnyje: „šis reglamentas nedaro poveikio tarptautinių konvencijų, kurių Šalys šio reglamento priėmimo metu yra viena ar kelios valstybės narės ir kurios yra susijusios su šiuo reglamentu reglamentuojamais klausimais, taikymui“. Toliau Reglamente atskirai paminėta 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvencija dėl įstatymų, susijusių su testamentinės valios forma, kolizijos – valstybės narės, kurios yra šios konvencijos susitariančiosios šalys, vietoje Reglamento 27 straipsnio toliau taiko tos konvencijos nuostatas dėl testamentų ir bendrųjų testamentų galiojimo formos prasme. Reglamento 75 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad nepaisant 1 straipsnio dalies, šis Reglamentas valstybių narių santykiuose turi viršenybę išimtinai dviejų ar daugiau valstybių narių sudarytų konvencijų atžvilgiu tiek, kiek tokios konvencijos yra susijusios su šiuo Reglamentu reglamentuojamais klausimais.

Reglamento ryšio su konvencijomis klausimu yra pasisakęs Makso Planko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės institutas, teikęs pastabas dėl Paveldėjimo reglamento projekto – instituto nuomone, kai kurios iš šių sutarčių yra pasenę, sukelia nepatogumų ir negali būti suderintos su Paveldėjimo reglamento principais, siūloma peržiūrėti tokias sutartis²⁴. Dėl vienos ar keleto valstybių narių ir vienos ar keleto trečiųjų šalių susidarytų susitarimų pasisakyta ir Europos Bendrijų steigimo sutarties²⁵ 307 straipsnyje – jei tokie susitarimai yra nesuderinami su Europos Bendrijų steigimo sutartimi, atitinkama valstybė narė ar atitinkamos valstybės narės turi stengtis egzistuojantį nesuderinamumą pašalinti.

Apibendrinant, poreikis Europos Sąjungos mastu sureguliuoti tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisinius santykius dėl pakankamai didelio tokio pobūdžio paveldėjimų nekelia abejonių. Vienos teisės taikymas visam palikimui turėtų palengvinti įpėdinių teisių įgyvendinimą – tai turėtų lemti mažesnes laiko ir lėšų sąnaudas priimant palikimą. Vienos teisės visam palikimui taikymas suteikia daugiau aiškumo ne tik paveldėtojams, bet ir palikėjui, planuojant savo turto paveldėjimą – taip palikėjas turi galimybę pasirūpinti paveldėtojų interesais.

²⁴ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *supra* note, 9: 147.

²⁵ „Konsoliduotos Europos Sąjungos ir Europos bendrijos steigimo sutartys“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FB955915C80F>.

2. PAVELDĖJIMO TEISINIŲ SANTYKIŲ REGULIAVIMAS PAGAL REGLAMENTĄ NR. 650/2012

2.1. Taikytinos teisės pagal Reglamentą Nr. 650/2012 nustatymas

Paveldėjimo reglamento inicijavimo stadijoje, siekiant sureguliuoti tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisinius santykius, prioritetiniu klausimu buvo tikslas išspręsti taikytinos teisės klausimą. Pagal Reglamente numatytus mechanizmus tais atvejais, kai teismas turėtų taikyti kitos valstybės narės teisę, galimos išimtys, siekiant, kad būtų taikoma nacionalinė teisė, tačiau prioritetas teikiamas taikytinai teisei – t. y. gali būti keičiama jurisdikcija, tačiau ne taikytina teisė. Dėl šios priežasties, Reglamento nuostatos bus nagrinėjamos pradedant taikytinos teisės nustatymo problemomis, nepaisant Reglamento struktūros. Toliau tekste „valstybė narė“ vartojama pasisakant apie tas Europos Sąjungos valstybes nares, kurioms taikomas Reglamentas Nr. 650/2012.

Taikytinos teisės klausimas Reglamentu išspręstas nustatant taisyklę, kad visam palikimui taikytina teisė yra valstybės, kurioje palikėjo mirties dieną buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta, teisė (Reglamento 21 straipsnio 1 dalis); to paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jei išimties tvarka, pagal visas bylos aplinkybes aišku, kad mirties dieną palikėjas buvo akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita valstybe nei valstybė, kurios teisė būtų taikytina pagal 1 dalį, paveldėjimui taikytina teisė yra tos kitos valstybės teisė.

Viso palikėjo turtui, nepriklausomai nuo jo rūšies (kilnojamas ar nekilnojamas) ir nuo buvimo vietos (vienoje ar keliose valstybėse) taikyti vienos valstybės teisę laikytinas vienu svarbiausių Reglamentų principų. Į šį principą atkreipė dėmesį ir Teisingumo teismas vienoje pirmųjų su Reglamento Nr. 650/2012 taikymu susijusioje, *Kubicka* byloje Nr. C-218/16: „teisinio tikrumo sumetimais ir siekiant išvengti palikimo suskaidymo ši teisė turi reglamentuoti visą palikimą, t. y. visą palikimą sudarantį turtą, neatsižvelgiant į turto pobūdį ir į tai, ar turtas yra kitoje valstybėje narėje, ar trečiojoje valstybėje“²⁶. Teismas taip pat pasisakė, kad palikimo suskaidymas prieštarautų Reglamento 23 straipsnyje įtvirtintiems Reglamento tikslams – visam palikimui taikyti vienos valstybės teisę. Tai reiškia, kad viso turto paveldėjimo klausimai turi būti sprendžiami pagal Reglamento nuostatas, o nacionalinių kolizinių normų taikymas prieštarautų Reglamentui.

Iki Paveldėjimo reglamento priėmimo Europos Sąjungos valstybėse narėse paveldėjimo teisiniams santykiams taikytinos teisės praktika buvo labai skirtinga. Vienų valstybių tarptautinė

²⁶ „Teisingumo Teismo 2017 m. spalio 12 d. sprendimas byloje Nr. C-218/16“, InfoCuria, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=195430&pageIndex=0&doclang=lt&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=831281>.

privatinė teisė numato taikyti daugiau nei vienos valstybės teisę, pavyzdžiui, Civilinio kodekso 1.62 straipsnis numato, kad paveldėjimo teisiniams santykiams taikoma valstybės, kurios teritorijoje buvo nuolatinė palikėjo gyvenamoji vieta, bet ši taisyklė netaikoma nekilnojamųjų daiktų paveldėjimui – šių daiktų paveldėjimui taikoma nekilnojamojo daikto buvimo vietos valstybės teisė. Latvijoje taikytina teisė priklauso nuo kilnojamojo ir nekilnojamojo turto situacijos – taikoma tos valstybės, kurioje turtas buvo palikėjo mirties dieną, teisė, dualistinis modelis taikomas ir Belgijoje, Bulgarijoje, Kipre, Latvijoje, Liuksemburge, Maltoje, Prancūzijoje, Rumunijoje, Vokietijoje²⁷. Kitų valstybių tarptautinės privatinės teisės taisyklės viso palikimo paveldėjimui numato taikyti vienos valstybės teisę: palikėjo nuolatinės gyvenamosios vietos teisę (Estija, Suomija), palikėjo pilietybės teisę (Austrija, Čekija, Graikija, Ispanija, Italija, Kroatija, Lenkija, Nyderlandai, Portugalija, Slovakija, Slovėnija, Švedija)²⁸.

25 valstybių, Europos Sąjungos narių, tarptautinei privatinei teisei Paveldėjimo reglamentas padarė didelę įtaką. Atkreiptinas dėmesys, kad 1989 m. rugpjūčio 1 d. Hagos konvencijoje tarptautinio pobūdžio paveldėjimo santykiams numatytos taisyklės iš esmės atkartotos Paveldėjimo reglamente, tačiau ši konvencija neįsigaliojo. Iš to seka klausimas – jei tokios taisyklės nebuvo priimtinos daugeliui valstybių, ar nesukels problemų Reglamento taikymas?

Taikytinos teisės taisyklė, nustatyta Paveldėjimo reglamente, sulaukė nemažai teoretikų ir praktikų komentarų – kaip minėta, valstybių narių praktika šiuo klausimu labai skirtinga, daugeliu atveju valstybėms narėms tai yra esminis pasikeitimas tarptautinės privatinės teisės srityje. Nustatant taikytinos teisės taisyklę buvo galimi keli variantai: palikėjo pilietybės teisė, palikėjo nuolatinės ar įprastinės gyvenamosios vietos teisė, paveldimo turto buvimo vietos teisė (*lex rei sitae*).

Lex rei sitae taikymas lemtų paveldėjimo proceso išskaidymą, jei palikėjas turėjo turto ne vienoje valstybėje (dualistinis būdas). Toks būdas nepriimtinas pirmiausia dėl to, kad tokiu atveju nebūtų iš esmės palengvintas palikimo priėmimas tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atveju – tai lemtų didesnes išlaidas įpėdiniams, testatorius išreikšdamas savo valią turėtų atsižvelgti į daugiau nei vienos valstybės teisę, palikimo priėmimas būtų vykdomas keliose valstybėse pagal skirtingas taisykles, ypač sprendžiant paveldimo turto padalinimo ir privalomosios paveldimo turto dalies klausimus.

Dualistinio požiūrio šalininkai teigia, kad *lex rei sitae* taikymas yra geriausias būdas išvengti konflikto tarp paveldėjimui taikomos teisės ir turto buvimo vietos teisės, kuris gali atsirasti, kai pastarasis nepripažįsta turto perdavimo būdų, kuriuos numato paveldėjimui taikytina

²⁷ Miglė Čirbaitė, *supra* note, 13: 39-112.

²⁸ *Ibid.*

kitos valstybės, nei turto buvimo vieta, teisė. Tačiau tokių konfliktų galima išvengti aiškiai apibrėžiant atitinkamų kolizinių normų apimtį²⁹. Ši galima problema išspręsta Reglamento 23 straipsnyje numatant taikytinos teisės taikymo sritis, kurios, be kitų, yra ir palikimą sudarančio turto, teisių ir pareigų perdavimas įpėdiniams ir atitinkamais atvejais testamentinės išskirtinės gavėjams, įskaitant palikimo arba testamentinės išskirtinės priėmimo arba atsisakymo sąlygas ir pasekmes.

Europos Komisija, teikdama pasiūlymus Reglamentui, kaip siejamąjį veiksnį – palikėjo paskutinės nuolatinės gyvenamosios vietos teisę – paaiškina tuo, kad ji sutampa su palikėjo interesų centru ir neretai – su vieta, kurioje yra daugiausia jo turto. Toks susiejimas palankesnis integracijai į nuolatinės gyvenamosios vietos valstybę narę ir užkerta kelią jos pilietybės neturinčių gyventojų diskriminacijai. Nuolatinė gyvenamoji vieta pasirinkta įvairių valstybių narių kolizijos normose ir visose šiuolaikinėse teisinėse priemonėse, visų pirma 1989 m. rugpjūčio 1 d. Hagos konvencijoje³⁰.

Taigi, monistinis požiūris neabejotinai labiau atitinka Paveldėjimo reglamento tikslus, tačiau šiuo atveju taip pat galimi trys variantai – palikėjo pilietybės, nuolatinės gyvenamosios (anglų k. – *domicile*) ar įprastinės gyvenamosios vietos (anglų k. – *habitual residence*) teisės taikymas.

Teikdamos pasiūlymus Žaliajai knygai, tik kelios valstybės palaikė palikėjo pilietybės teisės taikymo principą. Didėjant migracijai dėl atvirų sienų, laisvo asmenų ir darbuotojų judėjimo, esant įsisteigimo laisvei, gyvenamosios vietos principas glaudžiausiai sieja palikėją su tam tikra teisine sistema: apsigyvenus kitoje (nei pilietybės) valstybėje, asmens ryšiai su pilietybės valstybe silpnėja gyvenamosios vietos valstybės atžvilgiu. Be to, su palikėju paprastai gyvena ir jį pergyvenęs sutuoktinis ir kiti šeimos nariai – Makso Planko instituto ekspertai neabejoja sprendimu taikyti įprastinės gyvenamosios taisyklę³¹.

Įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka Paveldėjimo reglamente nėra apibrėžta. Nors Reglamentą taikančioms institucijoms tai gali sukelti tam tikro neapibrėžtumo, to nereikėtų vertinti kaip teisinio reguliavimo trūkumu. Makso Planko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto ekspertai, teikdami pastabas Paveldėjimo reglamento projektui, atkreipė dėmesį į tai, kad projekte įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka nėra apibrėžta, o kai kurios valstybės narės siūlė nustatyti minimalų laikotarpį, kuriam suėjus būtų laikoma, kad asmuo labiau susijęs su konkrečia valstybe nei su savo pilietybės valstybe ir būtent ta valstybė laikytina įprastine gyvenamąja vieta.

²⁹ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *supra* note, 9: 62-63.

³⁰ „Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti“, *supra* note, 8.

³¹ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *op. cit.*, 64.

Instituto nuomone, šios sąvokos apibrėžimą turėtų suformuoti praktika, o asmens ryšį su konkrečia valstybe turėtų lemti ne konkretus laiko tarpas (kuris galėtų būti vienu iš kriterijų), bet asmens socialinis ryšys su valstybe – tai galėtų būti faktas, kad asmuo su šeima persikėlė gyventi į kitą valstybę, joje įsidarbino – turi būti vertinami objektyvūs kriterijai, rodantys, kad asmuo perkėlė savo interesus į kitą valstybę³². Dėl įprastinės gyvenamosios vietos pasisakyta Reglamento preambulės 23-25 pastraipose: siekdama nustatyti įprastinę gyvenamąją vietą, paveldėjimo klausimą nagrinėjanti institucija turėtų įvertinti visas palikėjo gyvenimo aplinkybes kelerius metus prieš mirtį ir mirties dieną, atsižvelgdama į visus aktualius faktinius aspektus, visų pirma palikėjo buvimo atitinkamoje valstybėje trukmę bei reguliarumą ir to buvimo aplinkybes bei priežastis. Tokiu būdu nustatyta įprastinė gyvenamoji vieta turėtų atspindėti glaudų ir stabilų ryšį su atitinkama valstybe, atsižvelgiant į konkrečius šio Reglamento tikslus. Sudėtingesniais atvejais (pavyzdžiui, kai palikėjas gyveno keliose valstybėse paeiliui arba keliavo iš vienos valstybės į kitą nė vienoje iš jų neįsikurdamas nuolat gyventi) jo pilietybė arba to turto buvimo vieta galėtų būti specialus veiksnys bendrai vertinant visas faktines aplinkybes, teigiama Reglamento preambulėje.

Kaip minėta, Paveldėjimo reglamentu nustatoma iš esmės nauja daugeliui valstybių taikytinos teisės tarptautinio pobūdžio paveldėjime taisyklė. Tokie radikalūs pasikeitimai, pasak Pompeu Fabra universiteto Barselonoje profesorės Mireia Artigot i Golobardes, gali sukelti tam tikrą nepageidautiną efektą, dėl ko gali kilti nemažas kiekis bylų teismuose. Reglamentas taikomas taip pat ir disponuotinos palikimo dalies, privalomosioms palikimo dalims ir kitiems paskutinės valios dėl turto palikimo apribojimams bei pretenzijoms dėl palikimo ar pretenzijoms įpėdinių atžvilgiu, kurių gali turėti palikėjo artimieji, o taip pat prievolei gražinti dovanas, negražinamas dovanas kaip dalį po mirties įpėdiniams skiriamo palikimo ar testamentines išskirtines arba už juos atsiskaityti nustatant įvairių paveldėtojų palikimo dalis (dėl šių nuostatų Jungtinė Karalystė ir Airija nedalyvauja priimant šį Reglamentą ir jis joms nėra privalomas ar taikomas, o Danijai Reglamentas netaikomas dėl šalies narystės Europos Sąjungoje ypatumų³³). Didelei daliai įpėdinių toks paveldėjimo reglamentavimo pasikeitimas gali būti netikėtas – jie gali nebeturėti teisės paveldėti arba jų paveldimo turto dalis gali būti kitokia, nei buvo įprasta tikėtis pagal iki Reglamento įsigaliojimo buvusį reguliavimą. Be to, kaip dar vieną problemą profesorė išvelgia įprastinės gyvenamosios vietos apibrėžimo Reglamente nebuvimą – teismai šią sąvoką, priklausomai nuo teisinių santykių, vertina skirtingai³⁴.

³² Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *supra* note, 9.

³³ Paveldėjimo reglamento preambulės 82 ir 83 pastraipos; dėl Jungtinės Karalystės nedalyvavimo priimant Reglamentą išsamiau pasisakyta „*The EU's Regulation on Succession – Report with Evidence, European Union Committee, 6th Report of Succession 2009-10*“ (*House of Lords, 2010*), 5, <https://publications.parliament.uk/pa/ld200910/ldselect/lducom/75/75.pdf>.

³⁴ Mireia Artigot i Golobardes, „Will Regulation 650/2012 simplify Cross-Border Successions in Europe?“ *European Property Law Journal*. 4, 1 (2015): 22-55. <http://doi:10.1515/eplj-2015-0003>.

2009 m. nuomonę dėl Paveldėjimo reglamento pateikė ir Lietuvos notarų rūmai – svarstant klausimą dėl šio Reglamento priėmimo siūlė inicijuoti ir palaikyti nekilnojamojo turto buvimo vietos kriterijaus išsaugojimą nustatant jurisdikciją bei taikytiną teisę. Lietuvos notari tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atveju linkę vadovautis dualistiniu modeliu. Vienas tokių motyvų – tai, kaip teigia Notarų rūmų atstovė, kad Lietuvoje dėl susiklosčiusių teisinių tradicijų, taip pat kultūrinių, istorinių bei geografinių aspektų nekilnojamas turtas (pvz., žemė, būstas) yra laikomas ypatinga socialine vertybe³⁵. Tokią poziciją, kai tam tikrų teisinių santykių reguliavimas paremtas konservatyvumu ir tradicijomis, reikėtų keisti. Šiuo klausimu yra pasisakęs profesorius Davidas Haytonas, teigdamas, kad neturėtume perdėtai saugoti savo nacionalinę teisę. Europos Sąjungoje, pasak profesoriaus, visi esame broliai ar seserys, mažiausiai – pusbroliai, tad mūsų šeimos apsaugos srityje turėtume priimti savo skirtumus, kai viena jurisdikcija suteikia daugiau teisių, kita – mažiau. Profesorius tvirtai palaiko galimybę pasirinkti taikytiną pilietybės ar gyvenamosios vietos valstybės teisę, o pagrindine taisykle paprasčiausia laikyti palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos teisę³⁶.

Graco (Austrija) universiteto profesorės dr. Brigittos Lurger nuomone, pilietybės principo privalumas yra jo stabilumas ir tikrumas: asmens pilietybė paprastai yra stabili ir lengvai nustatoma. Tuo tarpu gyvenamosios vietos kriterijus šeimos ir paveldėjimo teisėje turi tris tvirtus argumentus (bet, jei palikėjas mano, kad įprastinės gyvenamosios vietos teisė neatitinka jo lūkesčių, jis gali pasinaudoti Reglamento 22 straipsnyje numatyta galimybe pasirinkti, kad jo turto paveldėjimui bus taikoma pilietybės valstybės teisė). Pirmiausia, palikėjo ryšys su gyvenamąja vieta yra stipresnis nei su pilietybės valstybe – jo socialinių, šeimos, profesinių interesų centras – nebe pilietybės, o gyvenamosios vietos valstybėje, be to, ten pat yra jo turtas ir gyvena paveldėtojai. Palikėjo teisėti lūkesčiai labiau pagrįsti jo gyvenamosios vietos, o ne pilietybės valstybės teise. Be to, gyvenamosios vietos valstybės institucijos bus tinkamiausias, veiksmingas ir patogiausias vykdymo institutas paveldinti palikėjo turtą ir perimant išipareigojimus, kadangi daugiausia palikėjo turto, taip pat jo turto paveldėtojai ir kreditoriai yra gyvenamosios vietos valstybėje. Antras argumentas – vienas Europos Sąjungos privatinės teisės ramsčių – laisvas asmenų judėjimas. Asmens pilietybė nėra tokia svarbi Europos Sąjungos teisinėje sistemoje. Jei Europos Sąjungos teisė remtųsi pilietybės principu, tai prieštarautų Sąjungos integravimosi politikos principams. Trečia, darant prielaidą, kad nuolatinės gyvenamosios vietos teismai yra tinkamiausias paveldėjimo bylų sprendimo institucijos, įprastinės gyvenamosios vietos principas

³⁵ Vaidota Majūtė, „Tarptautinio pobūdžio paveldėjimo bylų problematika ir perspektyvos“. *Notariatas*. 9 (2010) 30-38.

³⁶ David Hayton, *supra* note, 18: 364.

užtikrina, kad teismai paveldėjimo procese galėtų taikyti savo materialinę teisę. *Lex fori* taikymas turi daug akivaizdžių privalumų visoms suinteresuotosioms šalims.³⁷

Šiuos argumentus turėtų įvertinti tarptautinio pobūdžio paveldėjimo byla nagrinėjanti institucija, ypač tais atvejais, kai gali kilti palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos nustatymo problema. Reglamento preambulės 23-25 pastraipose pateikiami įprastinės gyvenamosios vietos nustatymo principai: palikėjo buvimo atitinkamoje valstybėje trukmė bei reguliarumas, buvimo aplinkybės bei priežastys; įprastinė gyvenamoji vieta turėtų atspindėti glaudų ir stabilų ryšį su atitinkama valstybe, atsižvelgiant į konkrečius šio Reglamento tikslus. Taigi, vien asmens praleistas dienų skaičius tam tikroje valstybėje neturėtų būti vieninteliu kriterijumi. Nebūtų tikslu vadovautis ir tik registre pateikiama informacija (Lietuvos atveju tai – Gyventojų registras, kuriame tvarkomi duomenys apie asmens deklaruotą gyvenamąją vietą). Pavyzdžiui, asmuo su šeima išvyko gyventi į kitą valstybę, tačiau nėra deklaravęs išvykimo – praktikoje tokie atvejai nėra reti; be to, valstybių registrai nėra tarpusavyje susieti, todėl galimi ir tokie atvejai, kai asmuo ir gyvenamosios vietos, ir pilietybės valstybių institucijoms yra pateikęs gyvenamosios vietos duomenis, tačiau skirtingais adresais. Reglamento preambulės 24 pastraipoje aptarti galimi atvejai, kai gali būti sudėtinga nustatyti gyvenamąją vietą (pavyzdžiui, asmuo vykdydamas profesinę veiklą daug laiko praleidžia skirtingose valstybėse), tokiu atveju prioritetą turi būti teikiamas tos valstybės, kurioje buvo jo šeimos ir socialinio gyvenimo interesų centras, teisei.

Siekiant nepažeisti įpėdinių interesų, išvengti situacijų, kai to paties asmens turto paveldėjimo byla užvedama keliose valstybėse, pirmiausia turi būti nustatoma įprastinė palikėjo gyvenamoji vieta, o tuo pačiu – ir taikytina teisė. Tam tikrose situacijose tai gali būti vienas sudėtingiausių klausimų, tad tam, kad nesuklysti nustatant asmens įprastinę gyvenamąją vietą, būtina įvertinti aplinkybes, lemiančias asmens ryšį su konkrečia valstybe, dėl to reikėtų išskirti atvejus, dėl kurių priežasčių asmuo apsigyvena kitoje, nei jo pilietybės, valstybė. Prof. dr. B. Lurger išskiria šešias svarbias aplinkybes ir faktus (pirmuosius du laiko svarbiausiais): 1. faktinė palikėjo konkrečioje valstybėje buvimo trukmė (valandų ar dienų skaičius per metus, kiek metų); 2. palikėjo šeimos gyvenamoji ir socialinių interesų buvimo vieta; 3. palikėjo turto buvimo vieta; 4. palikėjo profesinės ar ekonominės veiklos vieta; 5. palikėjo pilietybė; 6. palikėjo buvimo konkrečioje valstybėje ketinimai, pagrįsti įrodymais, ir tikslai³⁸. Gyvenamosios vietos nustatymo problema gali kilti tais atvejais, kai asmuo gyvena ne vienoje valstybėje, prof. dr. B. Lurger tokius atvejus priskiria septynioms grupėms. Toks suskirstymas padės įvertinti, ar asmens šeimos ir socialinio gyvenimo interesų centras yra pilietybės, ar kitoje valstybėje: 1. asmenys, pusę metų ar

³⁷ Brigitta Lurger, „Habitual residence“. Iš *Europe for Notaries. Notaries for Europe. Training 2015-2017*. (Bruxelles: Conseil des Notariats de l'Union Européenne), 19. http://www.notaries-of-europe.eu/files/training-new/CNUE_Ansicht.pdf.

³⁸ *Ibid.*, 24.

daugiau gyvenantys šiltesnio klimato valstybėse (pavyzdžiui, dėl sveikatos problemų ar vyresnio amžiaus, nebedirbantys asmenys), tačiau nesiintegruojantys į tą valstybę; 2. netoli valstybių sienų gyvenantys asmenys, savo ir šeimos socialinę, profesinę veiklą vykdančios dviejose valstybės ar turintys turto abiejose valstybėse; 3. asmenys dirbantys kitoje valstybėje, tačiau šeimą ir socialinius interesus turintys pilietybės valstybėje; 4. iš anksto suplanavę kitoje valstybėje praleisti ribotą laiką (išvykę vieneriems ar daugiau metų dėl studijų ar terminuotos trukmės darbo); 5. neseniai persikėlę iš vienos valstybės į kitą; 6. slaugos atvejai (pavyzdžiui, asmenys slaugai perkelti į kitą valstybę dėl palankesnių slaugos paslaugų kainų ar pan.); 7. asmenys, esantys įkalinimo įstaigose³⁹. Šiais septyniais atvejais, net kai asmuo ilgesnį laiko tarpą (per metus) gyvena konkrečioje valstybėje, gyvenamoji vieta neturėtų būti laikoma toje valstybėje dėl esminės aplinkybės – socialinio ryšio – nebuvimo. Tokiais atvejais asmens glaudesnis ryšys yra su kita (pilietybės) valstybe, todėl būtent tos (pilietybės) valstybės teisė ir turėtų būti taikoma. Diskutuotinas galėtų būti neseniai persikėlusio gyventi asmens atvejis – nepaisant palyginti trumpos buvimo naujoje gyvenamojoje vietoje trukmės, gyvenamąja vieta galėtų būti laikoma ta valstybė (ir taikoma tos valstybės teisė), ypač jei asmuo persikėlė su šeima, įsigijo turto toje valstybėje, įsidarbino ir ketino nuolat pasilikti.

Tokią pat problemą išvelgia ir prof. D. Haytonas – galimi atvejai, kai asmuo nusprendė nuolat apsigyventi kitoje valstybėje, tačiau tik trumpą laiką ten pagyvenęs, mirė, ir, atvirksčiai, galimi atvejai, kai asmuo ilgą laiką (pavyzdžiui, penkerius metus) dirba ir gyvena kitoje šalyje, tačiau jo socialiniai ryšiai glaudesni su pilietybės valstybe. Tai, pasak prof. D. Haytono, išimtiniai atvejai, ir dėl to Reglamente nėra poreikio tikslinti įprastinės gyvenamosios vietos sąvokos⁴⁰.

Rumunijos Babeş-Bolyai universiteto profesorius Dan Andrei Popescu, paveldėjimo Europos Sąjungoje reglamentavimui skirtame „Privatinės teisės paveldėjimo klausimais vadove“ taip pat atkreipia dėmesį į galimas situacijas, kai asmuo persikėlė gyventi į kitą valstybę, tačiau mirė joje praėjus neilgam laiko tarpui. Tokiu atveju turi būti atsižvelgiama į Paveldėjimo reglamento preambulės 25 pastraipą ir vadovaujantis Reglamento 21 straipsnio 2 dalimi neturėtų būti taikoma išimtis (t. y. taikant ne naujos gyvenamosios vietos, o pilietybės teisę), kadangi tokia situacija gali iškreipti palikėjo valią susieti save su naująja valstybe. Priešingu atveju jis būtų pasirinkęs taikyti pilietybės teisę pagal Reglamento 22 straipsnį⁴¹.

Civilinio kodekso 2.12 straipsnio 2 dalis nustato, kad „fizinis asmuo pripažįstamas turinčiu nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, jeigu jis Lietuvos Respublikoje savo valia įkuria ir išlaiko savo vienintelę arba pagrindinę gyvenamąją vietą, ketindamas čia įkurti ir

³⁹ Brigitta Lurger, *supra* note, 37: 25.

⁴⁰ David Hayton, *supra* note, 18: 363.

⁴¹ Dan Andrei Popescu, *supra* note, 41: 106-107.

išlaikyti savo asmeninių, socialinių ir ekonominių interesų centrą. Šis ketinimas gali būti išreikštas, be kita ko, asmeniui faktiškai būnant Lietuvos Respublikoje, taip pat nustatius asmeninius ar verslo ryšius tarp jo ir Lietuvos Respublikos asmenų arba remiantis kitais kriterijais“. Tiek Paveldėjimo reglamentas (preambulės 23 pastraipa), tiek Civilinis kodeksas sprendžiant asmens gyvenamosios vietos nustatymo klausimą prioritetu laiko asmens glaudų ir stabilų ryšį su atitinkama valstybe. Dėl šių priežasčių asmens įprastine gyvenamąją vietą laikyti Lietuvos Respubliką vadovaujantis vieninteliu kriterijumi, kad asmuo gyvenamąją vietą yra deklaravęs Lietuvos Respublikoje (t. y. Gyventojų registre asmens gyvenamoji vieta nurodyta Lietuvos Respublikoje) prieštarautų palikėjo, atitinkamai ir jo paveldėtojų, interesams. Asmens ryšys su atitinkama valstybe negali būti nustatomas vadovaujantis vien tik įrašu Gyventojų registre. Reglamente vartojama sąvoka „įprastinė gyvenamoji vieta“ neturėtų būti tapatinama su Civiliniame kodekse vartojamomis sąvokomis „nuolatinė gyvenamoji vieta“ (Civilinio kodekso 2.12 straipsnis), „gyvenamoji vieta“, „pagrindinė gyvenamoji vieta“ (Civilinio kodekso 2.16 straipsnis), todėl šiuo atveju Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo 15 straipsnio 5 dalies nuostata „registro duomenys ir registro informacija laikomi teisingais tol, kol jie nenuginčyti Lietuvos Respublikos įstatymuose ir Europos Sąjungos teisės aktuose nustatyta tvarka“⁴² neturi būti vadovujamasi ir duomenų nuginčijimo procedūra neturi būti pradama.

Tais išimtiniais atvejais, kai pagal šiame skyriuje išdėstytas įprastinės gyvenamosios vietos taisyklės visgi nepavyktų nustatyti palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos, taikytinos teisės klausimas galėtų būti sprendžiamas vadovaujantis Reglamento preambulėje išdėstytais principais: jei palikėjas buvo vienos iš tų valstybių, dėl kurios taikytinos teisės sprendžiama, pilietis arba visą savo pagrindinį turtą turėjo vienoje iš tų valstybių, jo pilietybė arba to turto vieta galėtų būti specialus veiksnys bendrai vertinant visas faktines aplinkybes (preambulės 24 pastraipa); be to, reikėtų įvertinti ir tai, kad Reglamento taisyklės parengtos siekiant užtikrinti, kad paveldėjimo klausimus nagrinėjanti institucija dauguma atvejų taikytų savo teisę (preambulės 27 pastraipa). Būtina pabrėžti, kad išimtis galėtų būti taikoma tik tais išskirtiniais atvejais, kai išnagrinėjus visas aplinkybes, asmens ryšio su valstybe nustatyti nepavyksta.

Apibendrinant galima teigti, kad, įvertinus galimas alternatyvas, Reglamentu Nr. 650/2012 nustatyta tarptautinio pobūdžio paveldėjimams taikytinos teisės taisyklė, kai klausimas apima daugiau nei vienos Europos Sąjungos valstybės narės jurisdikciją ir galėtų būti taikoma daugiau nei vienos valstybės teisė, – visam palikimui taikytina teisė yra valstybės, kurioje palikėjo mirties dieną buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta, teisė – labiausiai atitinka Europos Bendrijos

⁴² Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.85C510BA700A/KoOaZGwsBg>.

steigimo sutartyje įtvirtintą laisvo asmenų judėjimo principą. Didelę reikšmę sklandžiam Paveldėjimo reglamento taikymui, išlaikant paveldėtojų interesų apsaugą, turi palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos nustatymas. Reglamente nėra apibrėžta, kokias atvejais laikoma, kad palikėjas turėjo įprastinę gyvenamąją vietą konkrečioje valstybėje, tačiau, įvertinus Reglamento tikslus, bendruosius Europos Sąjungos teisės principus, palikėjo gyvenamosios vietos nustatymas neturėtų sukelti didesnių problemų. Nustatant palikėjo įprastinę gyvenamąją vietą, būtina vertinti visas palikėjo gyvenimo aplinkybes kelerius metus prieš mirtį ir mirties dieną, buvimo atitinkamoje valstybėje trukmę bei reguliarumą ir to buvimo aplinkybes bei priežastis. Įprastinė gyvenamoji vieta turi atspindėti glaudų ir stabilų ryšį su atitinkama valstybe.

2.2. Taikytinos teisės pasirinkimas

Reglamentas Nr. 650/2012 numato dar vieną naujovę, iki tol nežinomą didelės dalies valstybių narių tarptautinėje privatinėje teisėje – tai Reglamento 22 straipsnyje numatyta galimybė asmeniui pasirinkti jo palikimui taikytiną teisę. Galimybė pasirinkti taikytiną teisę nėra neribota – asmuo gali pasirinkti, kad visą palikimą reglamentuojanti teisė būtų valstybės, kurios pilietybę jis turi pasirinkimo metu arba mirties dieną, teisė. Jei asmuo turi kelių valstybių pilietybes, jis gali rinktis bet kurios iš pilietybės valstybių teisę, tačiau negali rinktis, kad daliai palikimo būtų taikoma vienos, o daliai – kitos valstybės teisė. Taip pat negalima pasirinkti taikytinos teisės tik daliai palikimo (kitai daliai taikant įprastinės gyvenamosios valstybės teisę) – Reglamento 23 straipsnis numato, kad nustatyta teise reglamentuojamas visas palikimo paveldėjimas. Reglamento 22 straipsnio 2 dalis nustato teisės pasirinkimo formą – tai gali būti pareiškimas, pateikiamas pareiškiant paskutinę valią dėl turto palikimo, arba parodomas tokios paskutinės valios sąlygomis. Nors Reglamento 22 straipsnio 2 dalis neapriboja galimybės tokį pareiškimą pateikti kitokia forma nei testamentas, tačiau teisės pasirinkimą išreiškus testamente, bus užtikrinta, kad palikėjo valia dėl teisės pasirinkimo taps žinoma.

Reglamento projekte (17 straipsnis) pateiktas paaiškinimas dėl poreikio leisti asmeniui rinktis jo palikimui taikytiną teisę: „palikėjui, pasinaudojusiam Europos Sąjungos teikiama teise laisvai judėti, bet siekiančiam toliau palaikyti glaudžius ryšius su savo kilmės šalimi, toks pasirinkimas suteikia galimybę per palikimą išsaugoti šiuos kultūrinius ryšius“⁴³. Atsižvelgiant į šį tikslą, taip pat į Reglamento 22 straipsnio 2 dalies formuluotę (t. y. teisės pasirinkimas gali būti parodomas paskutinės valios sąlygomis), asmens valia jo palikimui taikyti ne įprastinės

⁴³ „Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti“, *supra* note, 8.

gyvenamosios vietos, o pilietybės valstybės teisę, gali būti suprasta net aiškiai tokios valios neišreiškus testamente. Jei asmuo, kurio įprastinė gyvenamoji vieta yra vienoje valstybėje, testamentą sudaro savo pilietybės valstybėje ar pagal pilietybės valstybės teisę, turėtų būti vertinama galimybė taikyti Reglamento 21 straipsnio 2 dalyje numatytą išimtį – valia pasirinkti pilietybės valstybės teisę daro prielaidą, kad palikėjas save laikė glaudžiau susijusiu su pilietybės valstybės teise. Paveldėjimo reglamento preambulės 39 pastraipoje paminėta galimybė asmens valią dėl taikytinos teisės nustatyti ne tik iš aiškaus pareiškimo, bet taip pat „galėtų būti laikoma, kad teisės pasirinkimas parodytas paskutine valia dėl turto palikimo, jeigu, pavyzdžiui, palikėjas, pareikšdamas savo paskutinę valią, nurodė konkrečias savo pilietybės valstybės teisės nuostatas arba kitais būdais paminėjo tą teisę“.

Lježo universiteto (Belgija) profesorius Patrick Wautelet pateikia rekomendacijas dėl taikytinos teisės pasirinkimo pagal Reglamento 22 straipsnį, atkreipdamas dėmesį į Reglamento preambulės 40 pastraipą, kurioje išaiškinama dėl teisės pasirinkimo: „remiantis pasirinkta teise turėtų būti nustatomas akto, kuriuo pasirenkama teisė, galiojimas turinio prasme, t. y., ar gali būti laikoma, kad teisę pasirenkantis asmuo suvokė, ką daro pasirinkdamas teisę, ir su tuo sutiko“⁴⁴. Papildant šią nuomonę, rekomenduotina notarui, tvirtinančiam asmens testamentą, kuriame pareiškiami valia dėl taikytinos teisės, išsiaiškinti tikrąją testatoriaus valią, kad teisės pasirinkimas nebūtų pagrįstas diskriminaciniais pagrindais. Paaiškėjus, kad testatoriaus ryšiai su įprastinės gyvenamosios vietos valstybe yra glaudesni, o teisės pasirinkimas pagrįstas noru pabloginti įpėdinių (pavyzdžiui, dėl mažesnės privalomosios palikimo dalies) ar kreditorių padėtį, toks teisės pasirinkimas gali būti ginčijamas. Sprendimą dėl teisės pasirinkimo rekomenduotina priimti tais atvejais, kai dėl tam tikrų aplinkybių (pavyzdžiui, asmuo dažnai keičia gyvenamąją vietą) gali būti sudėtinga nustatyti, kurios valstybės teisė turėtų būti taikoma. Pažymėtina, kad testatorius negali pasirinkti valstybės, kurios teismai bus kompetentingi nagrinėti palikimo priėmimo bylą – tokia teisė (pasirinkti jurisdikciją) Reglamento 5 straipsniu suteikiama tik įpėdiniams (ši galimybė bus nagrinėjama vėlesniuose skyriuose). Ar aktas dėl teisės pasirinkimo yra galiojantis, bus sprendžiama (turinio prasme) pagal tos valstybės, kurios teisė pasirinkta, teisę (Reglamento 23 straipsnio 3 dalis), nepaisant to, kad tos valstybės teisėje gali būti nenumatyta galimybė pasirinkti palikimui taikytiną teisę.

Prof. P. Wautelet nuomone, asmuo, išreikšdamas valią dėl taikytinos teisės pasirinkimo, neprivalo nurodyti tokio sprendimo priežasčių, tačiau, atsižvelgiant į Reglamento preambulės 40 pastraipą, siūlo tokį tekstą: „Aš pasirenku, kad teisė, taikytina viso mano turto, teisių ir pareigų

⁴⁴ Patrick Wautelet, „Drafting choice of law and choice of court provisions under the EU Succession Regulation“. Iš *Europe for Notaries. Notaries for Europe. Training 2015-2017*. (Bruxelles: Conseil des Notariats de l'Union Européenne), 39. http://www.notaries-of-europe.eu/files/training-new/CNUE_Ansicht.pdf.

paveldėjimui, taip pat tų, kurie nėra paminėti šiame testamente, būtų [valstybės A] teisė. Aš esu [valstybės A] pilietis ir mano įprastinė gyvenamoji vieta yra [valstybėje B] pastaruosius [metų skaičius] metų“ ir pažymi, kad įprastinės gyvenamosios vietos paminėjimas nėra būtinas, tačiau užtikrintų, kad asmuo supranta tokio pasirinkimo pasekmes⁴⁵. Jei asmuo turi kelias pilietybes, siūloma nurodyti, kokias pilietybes asmuo turi ir kurios iš turimų pilietybių valstybių teisę asmuo pasirenka. Gali būti pateikiama nuoroda į Reglamento 22 straipsnį: „Esu [valstybės A] pilietis. Renkuosi [valstybės A] teisę, taikytiną visam mano palikimui, kaip numatyta Europos paveldėjimo reglamento 22 straipsnyje“. Tokia nuoroda į 22 straipsnį nėra būtina, bet galėtų būti įrodymu, kad testatorius suprato tokio pasirinkimo pasekmes⁴⁶.

Vadovaujantis Reglamento 22 straipsniu renkantis taikytiną teisę, atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriose valstybėse gali būti taikoma daugiau nei viena teisės sistema (pavyzdžiui, atskiruose teritoriniuose vienetuose). Tokiu atveju taikytina teisė bus nustatoma pagal tos valstybės vidaus kolizijos teisės normas (Reglamento 36 straipsnis). Jei asmuo ilgą laiką negyveno pilietybės valstybėje, gali būti sudėtinga nustatyti, kurio teritorinio vieneto teisė bus taikoma, todėl rekomenduojama nurodyti ne tik pilietybės valstybę, bet ir konkretų regioną, su kuriuo asmuo laiko save labiau susijusiu. Toks tekstas gali turėti įtakos nustatant taikytino teritorinio vieneto teisę, tačiau negali būti užtikrinta, kad teismas į tai atsižvelgs⁴⁷.

Neaiškumų dėl teisės pasirinkimo gali kilti tuo atveju, jei asmuo yra sudaręs kelis testamentus (pavyzdžiui, skirtingose valstybėse, kuriose yra turtas) ar testamentas vėliau yra pildomas. Kyla klausimas, kaip vertinti palikimui taikytinos teisės pasirinkimą, jei apie tai užsimenama tik viename testamentų ar nenaikinant ankstesnio testamento, jis yra pildomas. Atsižvelgiant į tai, kad visam palikimui gali būti taikoma tik vienos valstybės teisė (Reglamento 23 straipsnis), apie valią pasirinkti taikytiną teisę gali būti paminėta tik viename testamentų, ir toks pasirinkimas bus galiojantis viso turto, taip pat ir paminėto vėlesniuose testamentuose, paveldėjimui. Siekiant aiškumo, rekomenduojama tekste dėl taikytinos teisės pasirinkimo paminėti, kad toks pasirinkimas galioja visam palikimui, įskaitant ir turto, paminėto vėlesniuose testamentuose, arba vėlesniuose testamentuose pateikti nuorodą į teisės pasirinkimą ankstesniame testamente. Tokio teksto buvimas nekeltų abejonių, kad asmuo, vėlesniu testamentu, nepasisakydamas dėl taikytinos teisės pasirinkimo, neatšaukė savo pasirinkimo⁴⁸.

Asmuo, spręsdamas dėl savo palikimui taikytinos teisės, gali priešingai, nei numato Reglamento 22 straipsnis, faktiškai būdamas mažiau susijęs su įprastinės gyvenamosios vietos valstybe (pavyzdžiui, nors ir neseniai persikėlė, bet save labiau sieja su gyvenamosios vietos, nei

⁴⁵ Patrick Wautelet, *supra* note, 44: 41.

⁴⁶ *Ibid.*, 41.

⁴⁷ *Ibid.*, 43.

⁴⁸ *Ibid.*, 48.

pilietybės valstybe) pageidauti, kad jo palikimui pilietybės valstybės teisė nebūtų taikoma. Tai aktualu ir tuo atveju, jei nustatant taikytiną teisę, būtų pakankamai sudėtinga nustatyti, su kuria valstybe asmens ryšiai buvo glaudesni. Taigi, galima situacija, kai asmuo nenori rinktis pilietybės valstybės teisės, o, priešingai, nori būti tikras, kad jo palikimui bus taikoma gyvenamosios vietos valstybės teisė. Koks galimas sprendimas tokiu atveju, jei Reglamente numatyta galimybė pasirinkti tik pilietybės valstybės teisę, o galimybė deklaruoti savo ryšį su tam tikra valstybe nenumatyta? Kaip minėta anksčiau, nustatant asmens ryšį su konkrečia valstybe vien registro duomenų apie gyvenamąją vietą nepakanka. Taigi, asmuo, deklaruodamas gyvenamąją vietą konkrečioje valstybėje, negali būti tikras, kad jo palikimui bus taikoma būtent tos valstybės teisė. Prof. P. Wautelet tokiu atveju siūlo testamente paminėti, kad asmuo nepageidauja vadovaujantis Reglamento 22 straipsniu pasirinkti pilietybės valstybės teisę, ypač tuo atveju, kai iš testamento turinio galėtų būti daroma (klaidinga) prielaida, kad asmuo pageidavo savo palikimui taikyti pilietybės valstybės teisę⁴⁹.

Siekiant apsaugoti paveldėtojų interesus priimant testatoriaus palikimą, siūlytina notarams, tvirtinant testamentą tais atvejais, kai asmuo turi turto keliose valstybėse, turi kelių valstybių pilietybes ar dažnai keičia (ar ketina keisti gyvenamąją vietą, išvykdamas į kitą valstybę), testatoriui išaiškinti galimybę pasirinkti jo palikimui taikytiną teisę. Atkreiptinas dėmesys, kad pageidavimą taikyti pilietybės teisę gali išreikšti ne tik tų valstybių, kuriems taikomas Reglamentas Nr. 650/2012, bet ir trečiųjų šalių, piliečiai. Pažymėtina, kad notaras, tvirtindamas testamentą, turi įvertinti tai, kad jis gali patvirtinti asmens pasirinkimą taikyti kitos valstybės teisę ir testamentą (vadovaudamasis notaro veiklos valstybės teise), bet ne visada turės galimybę išaiškinti tokio pasirinkimo pasekmes paveldėtojams (t. y. kiek tai keičia jų padėtį), dėl to, siekiant išsamiai išaiškinti teisės pasirinkimo pasekmes, išaiškinti, kokias teises turės paveldėtojai pagal pilietybės valstybės teisę, notaras arba turėtų konsultuotis su asmens pilietybės valstybės notaru, arba toks pareiškimas dėl taikytinos kitos valstybės teisės daromas pilietybės valstybės institucijose.

Apibendrinant, taikytinos teisės pasirinkimas pagal Reglamento 22 straipsnį gali būti ne tik tiesiogiai išreikštas pareiškime ar testamente, bet taip pat galėtų būti laikoma, kad asmuo tokį pasirinkimą padarė tvirtindamas testamentą pagal pilietybės valstybės teisę ar jei testamente nurodė konkrečias savo pilietybės valstybės teisės nuostatas. Notarams, tvirtinantiems testamentą asmenų, turinčių turto keliose valstybėse, turinčių kelių valstybių pilietybes ar dažnai keičiančių (ar ketinančių keisti gyvenamąją vietą, išvykstant į kitą valstybę), siūlytina testamentą sudarančiam asmeniui išaiškinti galimybę pasirinkti jo palikimui taikytiną teisę.

⁴⁹ Patrick Wautelet, *supra* note, 44: 51.

2.3. Jurisdikcijos taisyklės pagal Reglamentą Nr. 650/2012

Jurisdikcijos klausimas Paveldėjimo reglamente išspręstas nustatant, kad jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo turi tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismai (4 straipsnis). Kaip ši taisyklė palengvins įpėdinių teisių įgyvendinimą, iliustruoja kelios praktinės situacijos, su kuriomis yra susidūrę Lietuvos teismai – pagal Reglamentą įpėdiniams palikimo priėmimo procedūros būtų ženkliai paprastesnės.

Vilniaus apylinkės teismas nagrinėjo bylą Nr. e2YT-17292-862/2017⁵⁰, kurioje pareiškėja kreipėsi į teismą, prašydama atnaujinti praleistą įstatymo nustatytą terminą palikimui priimti. Nurodė, kad Lietuvoje mirė jos teta, Lenkijos Respublikos pilietė. Paskutinė mirusiosios gyvenamoji vieta – Lietuvoje. Oficialiuoju testamentu, sudarytu ir patvirtintu 2014 m. Vilniaus miesto 14-ajame notaro biure, visą turtą paliko pareiškėjai. Kai buvo sudaromas ir tvirtinamas testamentas, notaro biure pareiškėjai buvo paaiškinta, kad paveldėjimo dokumentus ji turės tvarkyti Lenkijoje, kadangi palikėja yra Lenkijos Respublikos pilietė, turtas yra Lenkijoje. Mirus palikėjai, buvo daromi reikalingų dokumentų vertimai, jie patvirtinti *Apostille*. Surinkusi reikiamus dokumentus, pareiškėja dėl teisės paveldėti kreipėsi į Bydgoščiaus rajoninį teismą Lenkijoje. Vykdydama Bydgoščiaus rajoninio teismo raginimą, pašalino nurodytus pareiškimo trūkumus, tačiau Bydgoščiaus rajoninio teismo nutartimi pareiškėjos prašymas dėl teisės paveldėti buvo atmestas, vadovaujantis Paveldėjimo reglamento 4 straipsniu, numatančiu, kad jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo turi tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismai. Taigi, nežinodama pasikeitusio reglamentavimo, įpėdinė atliko veiksmus, kuriuos būtų reikėję atlikti pagal iki Reglamento galiojusį reguliavimą, o tai, kaip matome, užėmė nemažai laiko ir, tikėtina, sudarė nemažas išlaidas. Pagal Reglamentą įpėdinė dėl palikimo priėmimo turėtų kreiptis į Lietuvoje veikiančią notarą – palikimo procesas šia tvarka būtų ir greitesnis, ir pigesnis.

Kitoje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje Nr. 3K-3-80-706/2017⁵¹ pareiškėja prašė teismo atnaujinti terminą priimti palikimą po motinos mirties. Pareiškėja nurodė, kad jos motina (palikėja) mirė 2008 m., paskutinė palikėjos deklaruota gyvenamoji vieta buvo Latvijos Respublikoje. Po palikėjos mirties liko nekilnojamasis turtas Lietuvos Respublikoje. Pareiškėja pažymėjo, kad neturėjo galimybės tinkamai įgyvendinti savo teisių į atsiradusį palikimą pagal Lietuvos Respublikos teisę, nes gyvena Latvijos Respublikoje, patyrė insultą, turėjo ir turi

⁵⁰ „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje e2YT-17292-862/2017“, Liteko, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=215e79e4-99c8-4c59-8d40-b5b1ca01c8a8>.

⁵¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80-706/2017“, Liteko, <http://www.lat.lt/lt/teismo-nutartys/nutartys-nuo-2006-6bt1.html>.

sveikatos problemų, po motinos mirties slaugė sergantį sutuoktinį, siekdama tapti turto paveldėtoja dėl palikimo priėmimo kreipėsi į Latvijos Respublikos notarą, todėl, jos nuomone, terminas priimti palikimą yra praleistas dėl svarbių priežasčių ir gali būti atnaujintas. Šioje byloje Paveldėjimo reglamentas nebuvo taikomas (kadangi palikėja mirė iki įsigaliojant Reglamentui), tačiau šis pavyzdys, kaip ir ankstesnis, rodo, kiek palengvėja įpėdinių teisių įgyvendinimas pagal Reglamentą analogiškose situacijose – jei dėl palikimo priėmimo nereikėtų vykti į kitą valstybę, terminas pareiškimui dėl palikimo priėmimo paduoti galimai nebūtų praleistas.

Dauguma atvejų valstybių narių teisės aktai numato, kad palikėjo paskutinės nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės turi jurisdikciją spręsti turto paveldėjimo klausimus, kuri dažnai sutampa su palikėjo turto buvimo vieta, todėl Reglamentu nustatyta bendroji jurisdikcijos taisyklė – jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo turi tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismai – nėra toks radikalus pasikeitimas paveldėjimo teisinių santykių reguliavime, kaip Reglamentu nustatyta taikytinos teisės taisyklė – taip pat ir Lietuvoje, vadovaujantis Civilinio kodekso 5.4 straipsniu, palikimo atsiradimo vieta laikoma paskutinė palikėjo nuolatinė gyvenamoji vieta, o pareiškimas dėl palikimo priėmimo turi būti paduodamas palikimo atsiradimo vietos notarui (Civilinio kodekso 5.50 straipsnio 2 dalis).

Reglamento II skyrius, nustatantis jurisdikcijos taisykles, numato išimčių ir atvejų, kai teismas gali ar privalo atsisakyti jurisdikcijos. Klaidingai nustačius jurisdikciją, galima pozityvios kolizijos rizika. Dėl to šioms taisyklėms turi būti skiriamas didelis dėmesys, nes, vienu metu vykstant keliems procesams skirtingų valstybių institucijose, gali būti išduoti keli, vienas kitam prieštaraujantys, teisę į paveldimą turtą liudijantys dokumentai. Tokia situacija sukeltų paveldėtojų teisių pažeidimą.

Paveldėjimo Reglamento taisyklės parengtos siekiant užtikrinti, kad paveldėjimo klausimus nagrinėjanti institucija dauguma atvejų taikytų savo teisę – tai paminėta Reglamento preambulės 27 pastraipoje. Vienas atvejų, kai nagrinėjanti institucija turėtų taikyti kitos valstybės teisę – palikėjui pasirinkus pilietybės valstybės teisę pagal Reglamento 22 straipsnį. Palikėjo sprendimas jo palikimo paveldėjimui taikyti ne įprastinės gyvenamosios, o pilietybės valstybės teisę paprastai bus pagrįstas tuo, kad jo turto paveldėtojai gyvena palikėjo pilietybės valstybėje – dėl to jiems procesas bus greitesnis ir pareikalaus mažiau išlaidų, procesas bus vykdomas jų gimtąja kalba. Kitos valstybės teisės taikymas gali lemti klaidų tikimybę, todėl galimybė perduoti jurisdikciją institucijai, kuri bylą nagrinėtų pagal nacionalinę teisę, yra tinkamas sprendimas apsaugant paveldėtojų interesus.

Tuo atveju, jei palikėjas pagal Reglamento 22 straipsnį buvo pasirinkęs jo palikimui taikyti pilietybės valstybės teisę, toks pasirinkimas neapima jurisdikcijos – byla automatiškai nėra

perduodama ją nagrinėti labiau tinkančiam teismui (t. y. palikėjo pilietybės valstybės teismui). Į tai buvo atkreiptas dėmesys ir Reglamento projekto 5 straipsnyje: turi būti atsižvelgiama į palikėjo, įpėdinių ir kreditorių interesus ir jų nuolatinę gyvenamąją vietą. Reglamento 5 straipsnis suteikia galimybę šalims (pavyzdžiui, įpėdiniams) nuspręsti, kuris teismas turės jurisdikciją priimti sprendimą dėl bet kurio paveldėjimo klausimo: šalys gali susitarti, kad jurisdikciją turės valstybės, kurios teisę palikėjas pasirinko pagal Reglamento 22 straipsnį, teismas. Reglamento 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tokį susitarimą dėl teismo pasirinkimo šalys turi sudaryti raštu, nurodant datą ir pasirašant; rašytiniam susitarimui laikomi lygiaverčiais ir elektroninėmis priemonėmis perduoti pranešimai. Reglamento 5 straipsnyje nėra aiškiai nurodyta, ar susitarimą turi pasirašyti visi įpėdiniai, tačiau iš Reglamento 9 straipsnio galima suprasti, kad susitarimą turėtų pasirašyti visi įpėdiniai, priešingu atveju teismas gali vykdyti jurisdikciją tik jei susitarimo nepasirašę įpėdiniai atvyksta į teismą ir neužginčija teismo (tos valstybės, kurios teisę palikėjas pasirinko pagal Reglamento 22 straipsnį) jurisdikcijos. Užginčijus jurisdikciją, teismas atsisako jurisdikcijos ir jurisdikcija priimti sprendimą dėl paveldėjimo priskiriama teismams, turintiems jurisdikciją pagal Reglamento 4 arba 10 straipsnį. Reglamento preambulės 28 pastraipoje pateiktas išaiškinimas – tam tikrais atvejais susitarimą gali būti pasirašiusios ne visos šalys: „priklausomai nuo klausimo, kuriam taikomas susitarimas dėl teismo pasirinkimo, turi būti kiekvienu atveju nustatoma, ar susitarimą turėtų sudaryti visos su paveldėjimu susijusios šalys, ar tik kai kurios, jei teismo sprendimas dėl to klausimo neturėtų įtakos kitų su paveldėjimu susijusių šalių teisėms“. Tai paaiškina, kad būtina antroji sąlyga, kad jurisdikcija būtų perduota palikėjo pilietybės valstybės teismui – susitarimą dėl jurisdikcijos turi sudaryti visos šalys, kurių teisėms teismo sprendimas gali turėti įtaką. Taigi, kiekvienu konkrečiu atveju, jei paaiškėja, kad susitarimą dėl jurisdikcijos pasirašė ne visos šalys, automatiškai neturėtų būti priimtas sprendimas neatsisakyti jurisdikcijos, o turėtų būti įvertinama, ar sprendimas turės įtakos susitarimo nepasirašiusioms šalims; jei neturės – jurisdikcijos galima atsisakyti.

Apie susitarimą dėl jurisdikcijos turėtų būti pranešama teismui pagal palikėjo įprastinę gyvenamąją vietą, o šis, vadovaudamasis Reglamento 6 straipsniu, jurisdikcijos atsisakytų. Tokia išvada pagrįsta tuo, kad apie palikėjo pasirinkimą dėl taikytinos teisės gali būti sužinota tik pradėjus palikimo priėmimo procesą ir susipažinus su testamentu, kuriame ir bus pareiškimas apie taikytinos teisės pasirinkimą. Jei toks pasirinkimas visiems ar daliai įpėdinių būtų žinomas iki testamentu paskelbimo, palikimo priėmimo procesas taip pat turėtų prasidėti palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos teisme – šis teismas turėtų imtis priemonių nustatyti visus galimus įpėdinius, tam, kad įsitikinti, kad susitarimą sudarė visos suinteresuotos šalys. Be to, turėtų būti patikrintas ir pareiškimo dėl teisės pasirinkimo galiojimas. Tik po to, kai teismas įsitikina, kad palikėjo pareiškimas dėl teisės pasirinkimo ir šalių susitarimas dėl jurisdikcijos yra galiojantys, teismas

privalo atsisakyti jurisdikcijos vadovaudamasis Reglamento 6 straipsniu. Įprastinės gyvenamosios vietos teismui atsisakius jurisdikcijos, valstybės narės, kurios teisę pagal 22 straipsnį pasirinko palikėjas, teismas įgyja jurisdikciją priimti sprendimą dėl paveldėjimo, o susitarimo dėl jurisdikcijos teisėtumo šis teismas tikrinti neturėtų (kadangi šią kontrolę bus atlikęs palikėjo gyvenamosios vietos valstybės teismas), tokiu atveju užkertant kelią negatyvios kolizijos galimybei. Šiuo atveju (kai yra šalių susitarimas dėl jurisdikcijos) palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teismas vadovaujantis Reglamento 6 straipsnio b punktu privalomai atsisako jurisdikcijos. To paties straipsnio a punkte numatytas atvejis, kai teismas gali atsisakyti jurisdikcijos. Teismas sprendimą atsisakyti jurisdikcijos gali priimti tik vienos šalių prašymu, tačiau tokiu atveju būtina dar viena aplinkybė – teismas turi būti įsitikinęs, kad valstybės narės, kurios teisė pasirinkta, teismai labiau tinka sprendimui dėl paveldėjimo priimti, atsižvelgiant į praktines paveldėjimo aplinkybes, pavyzdžiui, šalių įprastinę gyvenamąją vietą ir turto buvimo vietą. Valstybės narės, kurios teisė pasirinkta, teismai jurisdikciją turės tik tada, kai palikėjo gyvenamosios vietos teismas jurisdikcijos atsisakys.

Tokia schema, kai esant taikytinos teisės pasirinkimui pagal Reglamento 22 straipsnį, pirma kreipiamasi į palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos teismą, o tik šiam atsisakius jurisdikcijos, jurisdikcija pereina palikėjo pilietybės valstybės teismui, padeda išvengti pozityvios kolizijos atvejų. Tačiau abejonių kelia Reglamento 7 straipsnio c punktas, numatantis, kad valstybės narės, kurios teisę pagal 22 straipsnį pasirinko palikėjas, teismai turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl paveldėjimo, jei proceso šalys aiškiai pripažino teismo, į kurį buvo kreiptasi, jurisdikciją. Reglamento 7 straipsnio c punkte numatytu atveju palikėjo pilietybės valstybės teismas jurisdikciją turi, skirtingai nei to paties straipsnio a ir b punktuose numatytais atvejais, palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos teismui prieš tai neatsisakius jurisdikcijos. Šios normos taikymas yra rizikingas, kadangi, esant ne vienam įpėdiniui skirtingose valstybėse (palikėjo gyvenamosios ir pilietybės), teismui neįsitikinus, kad į teismą kreipėsi visi įpėdiniai, galimos situacijos, kai palikėjo gyvenamosios vietos valstybėje gyvenantys įpėdiniai kreipiasi į gyvenamosios vietos valstybės teismą, o palikėjo pilietybės valstybėje gyvenantys įpėdiniai – į pilietybės valstybės teismą. Dėl šios priežasties teismas, turintis jurisdikciją Reglamento 7 straipsnio c punkto pagrindu turėtų įsitikinti, kad į teismą kreipėsi visi įpėdiniai, be to, būtų tikslinga informuoti palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos teismą apie pradėtą palikimo priėmimo procesą. Tokie atvejai neturėtų būti dažni, kadangi paprastai apie palikėjo pasirinkimą taikyti pilietybės valstybės teisę pagal Reglamento 22 straipsnį bus sužinoma tik susipažinus su testamentu – t. y. jau pradėjus palikimo priėmimo procesą, o nežinant palikėjo valios, vadovaujantis Reglamento 4 straipsniu, bus kreipiamasi į tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismą.

Reglamente numatytas dar vienas mechanizmas dėl jurisdikcijos – tiems atvejams, kai palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta mirties dieną buvo ne valstybėje narėje. Reglamente numatyti pagrindai, kuriems esant valstybių narių teismai gali turėti jurisdikciją spręsti paveldėjimo klausimus. Šiuo mechanizmu siekiama išvengti negatyvios kolizijos atvejų: pavyzdžiui, palikėjas turėjo turto vienoje iš valstybių narių, o jurisdikciją dėl palikėjo turto paveldėjimo, išskyrus nekilnojamąjį turtą, turi palikėjo gyvenamosios vietos valstybės institucijos. Reglamento 10 straipsnis nustato atvejus, kada valstybės narės teismas turi jurisdikciją dėl viso turto paveldėjimo, jei toje valstybėje yra palikimo turtas, nepaisant to, kad palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta nebuvo nei vienoje iš valstybių narių. Tokiu atveju būtina viena šių sąlygų, numatytų minėtame straipsnyje: mirties dieną palikėjas turėjo tos valstybės narės pilietybę (10 straipsnio 1 dalies a punktas); arba ankstesnė palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta buvo toje valstybėje narėje su sąlyga, kad kreipimosi į teismą metu nuo įprastinės gyvenamosios vietos pasikeitimo yra praėjęs ne ilgesnis kaip penkerių metų laikotarpis (10 straipsnio 1 dalies b punktas). Nesant nei vienos iš šių sąlygų, valstybės narės teismas turi jurisdikciją, jei toje valstybėje yra turtas, tačiau ne dėl viso, o tik dėl to turto (Reglamento 10 straipsnio 2 dalis).

Nustatant jurisdikciją pagal Reglamento 10 straipsnį, įmanomi atvejai, kai daugiau nei vienos valstybės narės teismai pradės procesus dėl palikimo priėmimo – Reglamento 10 straipsnio 1 dalies b punkto ir 2 dalyje numatytais atvejais. Tokiu atveju būtų vadovaujama Reglamento 17 straipsniu – jurisdikciją turės tas teismas, į kurį kreiptasi pirmiausia: teismas, išskyrus teismą, į kurį kreiptasi pirmiausia, savo iniciatyva sustabdo procesą, kol nustatoma teismo, į kurį kreiptasi pirmiausia, jurisdikcija. Jeigu nustatoma teismo, į kurį kreiptasi pirmiausia, jurisdikcija, bet kuris teismas, išskyrus teismą, į kurį kreiptasi pirmiausia, atsisako jurisdikcijos to teismo naudai.

Negatyvios kolizijos atvejų išvengimui Reglamentas numato pakankamai priemonių, tačiau dėl pozityvios kolizijos, nors teisinis reguliavimas šiuo klausimu atrodo pakankamas, tačiau praktikoje gali kilti problemų: galimi palikimo priėmimo proceso dubliavimo atvejai. Šios problemos sprendimui efektyvi priemonė galėtų būti palikimo priėmimo ir atsisakymo nuo palikimo faktų registravimas ir šiuos duomenis tvarkančių registrų sąveika. Šiuo metu tokių duomenų tvarkymo praktika valstybėse narėse su retomis išimtimis nėra taikoma – duomenys apie palikimo priėmimo ir atsisakymo nuo palikimo faktus tvarkomi Lietuvos testamentų registre, Estijos paveldėjimo registre. Kita trūkstama priemonė, reikalinga sprendžiant jurisdikcijos klausimus – galimybė operatyviai gauti duomenims apie palikėjo turto paveldėtojus (ši priemonė svarbi ir Reglamento 66 straipsnio 4 dalies taikymui – išduodančiajai institucijai imantis visų būtinų priemonių, kad paveldėtojai būtų informuoti apie paraišką gauti Europos paveldėjimo pažymėjimą). Europos e. teisingumo portale šiuo metu nėra informacijos apie tai, kaip gauti valstybių narių tvarkomus duomenis apie asmenų giminystės ryšius, kur reikėtų kreiptis dėl tokių

duomenų gavimo (Lietuvoje dėl asmens giminystės ryšių nustatymo turėtų būti kreipiamasi į Gyventojų registrą).

Apibendrinant, Reglamente nustatytos taisyklės palikėjo teisės pasirinkimo atveju, taip pat tais atvejais, kai palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta buvo ne valstybėje narėje, nustato pakankamas priemones, kad teismai taikytų savo valstybės teisę. Reglamente numatytos jurisdikcijos pasirinkimo galimybės palengvins įpėdinių teisių įgyvendinimą, kadangi pasirenkant jurisdikciją, sudaryta galimybė įpėdiniams palikimo priėmimo klausimus spręsti toje valstybėje, kurioms jiems tai padaryti būtų patogiau dėl suprantamos kalbos, mažesnių laiko ir finansinių sąnaudų.

Valstybės narės turėtų būti skatinamos tvarkyti duomenis ne tik apie testamentus, bet ir apie pradėtas palikimo priėmimo procedūras, palikimo priėmimo ir palikimo atsisakymo faktus, taip pat skelbti informaciją Europos e. teisingumo portale apie institucijas, tvarkančias gyventojų registrų duomenis – šie duomenys svarbūs išvengiant palikimo procesų dubliavimo ir užtikrinant visų paveldėtojų interesus.

2.4. Paveldėjimo reglamento taikymo srities išimtys

Paveldėjimo reglamento 1 straipsnio 2 dalies 1 punktu nustatyta, kad Reglamentas netaikomas visoms registre įregistruotoms teisėms į nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą, įskaitant tokių teisių įregistravimui keliamus teisinius reikalavimus, ir tokių teisių įregistravimo arba jų neįregistravimo registre pasekmėms. Reglamento 23 straipsnio 2 dalies e punktas vieną iš taikytinos teisės sričių nustato palikimą sudarančio turto, teisių ir pareigų perdavimą įpėdiniams ir atitinkamais atvejais testamentinės išskirtinės gavėjams, įskaitant palikimo arba testamentinės išskirtinės priėmimo arba atsisakymo sąlygas ir pasekmes. Iš šių dviejų normų formuluočių neaišku, ar asmuo tampa paveldėto turto savininku nuo to momento, kai priima palikimą pagal taikytiną teisę, jei pagal taikytiną teisę nuosavybė pereina nuo palikimo priėmimo momento, ar nuo įregistravimo, jei pagal *lex rei sitae* nuosavybė įgyjama nuo įregistravimo atitinkamame registre. Reglamento preambulės 19 pastraipoje išaiškinama, kad „tai, ar įregistravimas yra, pavyzdžiui, deklaratyvus, ar sukuriančiojo pobūdžio, turėtų būti nustatoma pagal valstybės narės, kurioje tvarkomas registras, teisę. Taigi, pavyzdžiui, kai teisei į nekilnojamąjį turtą įgyti reikalingas registravimas registre pagal valstybės narės, kurioje tvarkomas registras, teisę, siekiant užtikrinti registrų poveikį *erga omnes* arba apsaugoti teisinius sandorius, tokio įgijimo momentas turėtų būti reglamentuojamas pagal tos valstybės narės teisę“.

Dėl Reglamento 1 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatos yra pasisakęs generalinis advokatas Yvesas Botas 2017 m. gegužės 17 d. išvadoje Teisingumo teismo *Kubicka* byloje

Nr. C-218/16: „ne visais atvejais reikalavimas įregistruoti yra daiktinės teisės įgijimo sąlyga. Iš tikrųjų ši išlyga turi būti taikoma būtinai kartu su paveldėjimo teisės vientisumo principu, kaip nustatyta Reglamento Nr. 650/2012 23 straipsnio 2 dalies e punkte, pagal kurį paveldėjimo teisė taikoma „turto, teisių ir pareigų perdavimui įpėdiniams ir <...> testamentinės išskirtinės gavėjams“. Kitoks aiškinimas labai susiaurintų šio principo taikymo sritį, o reikia atsižvelgti į Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamą tikslą.“⁵² Y. Botas taip pat pažymi, kad, atsižvelgiant į Reglamento nuostatas, turto buvimo vietos teise gali būti vadovaujama si taikant įtraukimo į registrą procedūrų, gali būti reikalaujama kitų Europos paveldėjimo pažymėjimą papildančių dokumentų ar informacijos – pavyzdžiui, jei reikalinga papildoma, tiksli informacija, leidžiančios nustatyti turtą, dėl kurio reikia įregistruoti teises į paveldėtą turtą⁵³. Sutinkant su šia nuomone pabrėžtina, kad vadovaujantis Reglamento 1 straipsnio 2 dalies 1 punktu negali būti reikalaujama registravimo įstaigai pateikti ne tik Europos paveldėjimo pažymėjimą, bet ir teisę į paveldėtą registruotiną daiktą liudijantį dokumentą, išduotą turto buvimo vietos institucijos – gali būti reikalaujama tik papildomų duomenų, jei Paveldėjimo pažymėjime jų nepakanka; ir atvirkščiai, registravimo įstaigos turi teisę reikalauti duomenų apie paveldėtą turtą ta apimtimi, kokia reikalaujama pagal nacionalinę teisę.

Mastrichto universiteto profesoriaus Sjefo van Erpo nuomone, Reglamento preambulės 19 pastraipa neatitinka Reglamento 23 straipsnio 2 dalies e punkto. Be abejonės, turi būti vadovaujama si ne preambulėje pateiktu išaiškinimu, o atitinkamu straipsniu. Pasak profesoriaus S. van Erpo, *lex registrationis* (ši sąvoka, pasak prof. S. van Erpo, tikslesnė nei *lex rei sitae*) tik nustato pasekmes, jei atitinkamos teisės nebūtų įregistruotos, tai turi įtaką tik sąžiningų trečiųjų asmenų atžvilgiu, o dėl nuosavybės teisės perėjimo momento turi būti vadovujamasis viso turto paveldėjimui taikytinos teisės nuostatomis. Tokį ribotą *lex registrationis* vaidmenį, S. van Erpo nuomone, patvirtina ir Reglamento 31 straipsnio nuostata dėl teisių *in rem*: „jeigu asmuo remiasi teise *in rem*, į kurią jis turi teisę pagal paveldėjimui taikytiną teisę, o valstybės narės, kurioje remiamasi ta teise, teisėje atitinkama teisė *in rem* nėra žinoma, prireikus ir kiek tai įmanoma, ši teisė *in rem* pritaikoma pagal panašiausią tos valstybės teisėje numatytą lygiavertę teisę *in rem*, atsižvelgiant į tikslus ir interesus, kurių siekiama konkrečia teise *in rem*, ir su ja siejamas pasekmes.“ Teisės *in rem*, nežinomos registro buvimo vietos valstybės teisėje, pagal paveldėjimui taikytiną teisę yra pripažįstamos ir turi būti adaptuojamos⁵⁴ (o ne pripažįstamos tokios, kokios yra žinomos pagal registro buvimo valstybės teisę). Sutinkant su S. van Erpo nuomone pažymėtina,

⁵² „Generalinio advokato Yves Bot 2017 m. gegužės 17 d. išvada, byla Nr. C-218/16“, InfoCuria, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=190761&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=650%252F2012&doclang=LT&cid=817801#ctx1>.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Sjeff van Erp, „The new Succession Regulation: The *lex rei sitae* rule in need of a reappraisal?“ *European Property Law Journal* 1, 2 (2012): 187-190. <http://doi:10.1515/eplj-2012-0009>.

kad jei išplėstume *lex registrationis* vaidmenį ir registruotinų daiktų paveldėjimui registro tvarkytojo buvimo valstybės teisę taikytume didesne apimti nei tik įregistravimui keliamiems teisiniams reikalavimams, būtų iškreipta Paveldėjimo reglamento esmė – visam palikimui taikyti vieną teisę, viso palikimo priėmimo klausimą spręsti vienos valstybės institucijoje (Reglamento 4 straipsnis ir 23 straipsnio 1 dalis).

Įpėdiniams, įgyvendinantiems teises į paveldėtą turtą pagal Reglamentą Nr. 650/2012, gali kilti sunkumų dėl Reglamento 30 straipsnyje numatytos išimties – specialių normų, kuriomis nustatomi apribojimai, susiję su tam tikro turto paveldėjimu arba turintys jam įtakos. Pagal šį straipsnį, tais atvejais, kai valstybės, kurioje yra tam tikras nekilnojamasis turtas, tam tikros įmonės arba kitų specialių rūšių turtas, teisėje yra numatyta specialių normų, kuriomis dėl ekonominių, šeimos ar socialinių priežasčių nustatomi apribojimai, susiję su to turto paveldėjimu arba turintys jam įtakos, tos specialios normos taikomos paveldėjimui tiek, kiek pagal tos valstybės teisę jos yra taikytinos neatsižvelgiant į paveldėjimui taikytiną teisę. Teikdama pasiūlymus Reglamentui (Reglamento projekto 22 straipsnis), Europos komisija atkreipė dėmesį, kad dėl ekonominės, šeiminės arba socialinės paskirties tam tikram nekilnojamajam turtui, įmonėms arba kitų rūšių turtui jų buvimo valstybėje narėje taikoma specifinė paveldėjimo sistema, ir į tai turi būti atsižvelgta. Pavyzdžiui, specifinė sistema gali būti taikoma ūkiams. Kad būtų suderinama su šio Reglamento bendroju tikslu, ši išimtis turi būti aiškinama itin tiksliai. Visų pirma ji netaikoma sistemai, pagal kurią kilnojamojo turto paveldėjimui taikoma palikėjo gyvenamosios vietos teisė, o nekilnojamojo turto paveldėjimui – turto buvimo vietos valstybės teisė, arba privalomajai palikimo daliai⁵⁵. Atsižvelgiant į tai, Reglamento 30 straipsnio nuostata negali būti suprantama, kaip išimtis, leidžianti viso turto paveldėjimui taikyti ne palikėjo įprastinės gyvenamosios, o nekilnojamojo daikto buvimo valstybės teisę. Praktikoje įpėdiniui Reglamento 30 straipsnio taikymas gali sukelti sunkumų dėl to, kad paveldėjimo bylą nagrinėjanti institucija gali nežinoti apie turto buvimo vietos valstybės specialių normų, kuriomis nustatomi apribojimai, susiję su tam tikro turto paveldėjimu, buvimą ir paveldėjimo teisę liudijančius dokumentus įpėdiniui išduoti nepaisydama to, kad įpėdinis negali paveldėti konkretaus turto – tai gali paaiškėti tik įpėdiniui registruojant teises į paveldėtą turtą. Tokių situacijų būtų galima išvengti, jei valstybės, kurioms taikomas Reglamentas, būtų įpareigosios paskelbti išimtis Reglamento 77 straipsnyje numatyta tvarka. Nesant tokios informacijos, paveldėjimo klausimus sprendžiančios institucijos turėtų atkreipti dėmesį į atvejus, kai paveldimas žemės sklypas naujausiose Europos Sąjungos narėse, įstojusiose 2004 m. ir vėliau (galimi apribojimai ne atitinkamos valstybės narės piliečiui įsigyti

⁵⁵ „Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti“, *supra* note, 8.

žemės sklypą) arba ūkininko ūkis – tai dažniausi galimi atvejai, kai gali būti taikoma Reglamento 30 straipsnyje numatyta išimtis.

Dar vieną išimtį numato Reglamento 35 straipsnis: atsisakyti taikyti kurios nors iš šiame Reglamente nustatytų valstybių teisės nuostatą galima tik tuo atveju, jeigu toks taikymas yra akivaizdžiai nesuderinamas su paveldėjimo klausimų nagrinėjimo vietos viešąja tvarka (*ordre public*). Aiškindama šią nuostatą, Europos Komisija pažymėjo, kad viešosios tvarkos normos turi būti taikomos išimties tvarka. Skirtumai tarp įstatymų, kuriais reglamentuojama palikėjo artimųjų teisėtų interesų apsauga, negali pateisinti jų taikymo, nes tai būtų nesuderinama su tikslu užtikrinti vienos teisės taikymą visam paveldimam turtui⁵⁶. Notarė Svajonė Šaltauskienė yra išreiškusi nuomonę dėl Paveldėjimo reglamentu nustatytos taikytinos teisės taisyklės, kad „pagal dabartinį teisinį reglamentavimą notaras turėtų būti kompetentingas išduoti paveldėjimo teisės į Lietuvos Respublikoje esantį nekilnojamąjį turtą liudijimus ir viešo intereso apsaugos aspektu, ir praktiniu aspektu (notarai įgyvendina vieno langelio principą, registruodami nekilnojamojo turto daiktines teises, turi prieigą prie visų viešųjų registru, puikiai išmano civilinę teisę, asmeniškai atsako už savo veiksmus)“⁵⁷. Nesutinkant su šia nuomone reikėtų pabrėžti, kad Paveldėjimo reglamentas yra Lietuvos teisinės sistemos dalis ir yra tiesiogiai taikomas teisės aktas, nereikalaujantis nacionalinės teisės aktų pakeitimų. Be to, Lietuvos tarptautinė privatinė teisė reguliuoja tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisinius santykius, kylančius ne tik Europos Sąjungos, bet ir trečiųjų šalių, o taip pat ir tų valstybių narių, kurioms Reglamentas netaikomas, jurisdikcijoje. S. Šaltauskienės pateikta nuomonė dėl Lietuvos notaro kompetencijos viešo intereso apsaugos aspektu prieštarautų Reglamento 35 straipsnio aiškinimui ir tokiu atveju išimtis taptų taisykle.

Makso Planko instituto ekspertai pažymi, kad pagal Reglamento 35 straipsnį išimtis dėl viešosios tvarkos turėtų būti taikoma tik išimtiniais atvejais ir pateikia pavyzdį, kada šiuo straipsniu galėtų būti vadovaujama: pavyzdžiui, palikėjas pasirenka taikytiną teisę pagal Reglamento 22 straipsnį, tačiau toks pasirinkimas pagrįstas diskriminaciniais pagrindais, siekiant, kad paveldėtojas (dėl lyties, religinių įsitikinimų ar pan.) netektų teisės į privalomąją palikimo dalį⁵⁸.

Apibendrinant, paveldėjimo reglamente numatytos išimties dėl registre įregistruotų teisių į nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą, specialių normų, kuriomis nustatomi apribojimai, susiję su tam tikro turto paveldėjimu, taip pat išimties dėl Reglamente numatytų taisyklių netaikymo tai pagrindžiant viešąją tvarką turėtų būti taikomos tik išimtiniais atvejais, nepažeidžiant Reglamento

⁵⁶ „Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti“, *supra* note, 8.

⁵⁷ Svajonė Šaltauskienė. „Paveldėjimo teisė: lyginamieji aspektai“. Iš *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 660.

⁵⁸ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *supra* note, 9: 112.

21 straipsnyje nustatytos bendrosios taisyklės – visam paveldėjimui taikoma viena – palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos teisė, arba, palikėjo pasirinkimu – jo pilietybės valstybės teisė.

3. EUROPOS PAVELDĖJIMO PAŽYMĖJIMAS

3.1. Europos paveldėjimo pažymėjimo santykis su pagal nacionalinę teisę išduodamu paveldėjimo teisės liudijimu

Paveldėjimo reglamentu, be jurisdikcijos ir taikytinos teisės taisyklių, sukuriama priemonė, turėianti palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą – Europos paveldėjimo pažymėjimas (Reglamento 62 straipsnis). Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Pažymėjimo naudojimas yra neprivalomas, o 3 dalyje nurodyta, kad pažymėjimu nepakeičiami valstybėse narėse panašiais tikslais naudojami vidaus dokumentai (Lietuvoje tai – paveldėjimo teisės liudijimas), tačiau Pažymėjimas taip pat sukelia pasekmes valstybėje narėje, kurios institucijos jį išdavė. Reglamento 74 straipsnis nustato, kad šio reglamento kontekste valstybėje narėje išduotų dokumentų nereikia legalizuoti ar taikyti kitų panašių formalumų.

Standartinės formos paveldėjimo teisę liudijančio dokumento, kuriuo įpėdinis gali įrodyti teisę į paveldėtą turtą, nepriklausomai, kurioje Europos Sąjungos valstybėje narėje (išskyrus valstybes nares, kurioms Reglamentas netaikomas) turtas yra, naudojimas turėtų ženkliai palengvinti įpėdinių teisių įgyvendinimą. Tokio, standartizuotos formos, dokumento naudojimas taip pat patogus ir tuo, kad padeda įveikti kalbos barjerą, nes kiekviena institucija gali suprasti pažymėjimo turinį, neatsižvelgiant į tai, kokia kalba jis išduotas. Vertimas gali būti reikalingas tik dėl atskirų teksto dalių, kurioje pateikiama nestruktūrizuota, o aprašomoji informacija.

Atsižvelgiant į Paveldėjimo reglamento 62 ir 74 straipsnius, darytina išvada, kad, vadovaujantis Reglamentu, galimi keli variantai išduodant paveldėjimo teisę liudijančius dokumentus, kai paveldimas turtas yra išduodančioje ir kitoje valstybėje narėje: 1. gali būti išduodamas tik vidaus dokumentas (t. y. paveldėjimo teisės liudijimas), kuriame nurodomas ir išduodančioje, ir kitoje valstybėje esantis turtas; 2. užsienio valstybėje esančiam turtui gali būti išduodamas Europos paveldėjimo pažymėjimas, o išduodančioje valstybėje esančiam turtui – nacionalinis dokumentas; 3. visam turtui gali būti išduodamas vienas dokumentas – Europos paveldėjimo pažymėjimas, kuriame nurodomas visose valstybėse narėse esantis turtas. Tad pirmasis klausimas, kiliantis įpėdiniui – ar kreiptis dėl nacionalinio paveldėjimo teisę liudijančio dokumento išdavimo, ar dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo, ar dėl abiejų.

Nors pagal nacionalinę teisę išduotas dokumentas turėtų būti tinkamu dokumentu įrodant paveldėtojo teises ir kitose valstybėse narėse, tačiau tai sukeltų papildomų sunkumų įpėdiniui – pirmiausia, reikėtų dokumento vertimo, be to, institucijoms, kurioms būtų pateikiamas paveldėjimo teisės liudijimas, reikėtų išsiaiškinti, kokias teises įpėdiniui suteikia šis dokumentas – tikėtina, kad užsienio šalies bankui pateikus, pavyzdžiui, Lietuvoje išduotą paveldėjimo teisės

liudijimą, paveldėtoju gali būti ženkliai sunkiau įrodyti savo teises į paveldėtas lėšas nei pateikus Europos paveldėjimo pažymėjimą. Jei kitoje, nei išduodančioje, valstybėje narėje įpėdinis savo statusą ketintų įrodinėti pateikdamas ne Europos paveldėjimo pažymėjimą, o nacionalinį paveldėjimo teisę liudijantį dokumentą, jis galėtų, vadovaudamasis Reglamento 59 straipsnio 1 dalimi ir 60 straipsnio 2 dalimi, paveldėjimo teisę liudijantį dokumentą išduodančios institucijos prašyti išduoti Įgyvendinimo reglamentu patvirtintos formos liudijimą dėl paveldėjimo byloje priimto autentiško dokumento (II forma), kuriame būtų paaiškintos nacionalinio dokumento priėmimo aplinkybės ir reikšmė.

Dėl to, ar tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atveju išduodančioje valstybėje esančio turto paveldėjimui turėtų būti išduodamas nacionalinis paveldėjimo teisės liudijimas, ar paveldimas turtas įrašomas į Europos paveldėjimo pažymėjimą, turėtų būti sprendžiama individualiu atveju. Abu dokumentai išduodančioje valstybėje turės vienodą teisinę galią, tačiau, priklausomai nuo paveldimo turto rūšies (pinigai sąskaitose, kilnojamieji ar nekilnojamieji daiktai) ir paveldimo turto vertės kiekvienu atveju, įvertinus pavyzdžiui, Lietuvos notaro taikomus įkainius už notarinių veiksmų atlikimą⁵⁹, įpėdinio notarui mokamas atlyginimas už paveldėjimo teisės liudijimo ar Europos paveldėjimo pažymėjimo išdavimą bus skirtingo dydžio.

Situacijos, kai išduodamas daugiau nei vienas paveldėjimo teisę liudijantis dokumentas galimos, kai tas pats teismas ar notaras išduoda Europos paveldėjimo pažymėjimą (kitoje valstybėje esančiam turtui) ir nacionalinį paveldėjimo teisės liudijimą (išduodančioje valstybėje esančiam turtui). Tokios situacijos nelaikytinos klaida – ar išduodamas vienas, ar keli dokumentai, turėtų priklausyti nuo ko, kuris variantas yra patogesnis įpėdiniui.

Kita, neigiamas pasekmes galinti sukelti situacija – kai skirtingose valstybėse gali būti išduotas daugiau nei vienas paveldėjimo teisę liudijantis dokumentas. Tokia situacija galima pirmiausia dėl klaidingai nustatytos palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos – tokiu atveju daugiau nei vienos valstybės teismas ar notaras klaidingai veikia manydamas, kad paveldėjimo byla priklauso jo jurisdikcijai. Tokios situacijos galimos ir nustačius ne visus įpėdinius – pavyzdžiui, Lietuvos piliečio, mirusio kitoje šalyje, antroje santuokoje gimę vaikai, gyvenę kartu, kreipiasi dėl palikimo priėmimo į gyvenamosios vietos teismą ar notarą, o Lietuvoje gyvenantys vaikai kreipiasi į Lietuvos notarą. Tokia grėsmė kyla tais atvejais, kai sudėtinga nustatyti palikėjo gyvenamąją vietą (gyveno keliose vietose, nebuvo deklaravęs išvykimo iš Lietuvos ir pan.) –

⁵⁹ „Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinieji dydžiai, patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. 57 „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.13FFBD4957A6/iRmKeeoRk>.

palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos nustatymo problema buvo išnagrinėta skyriuose apie taikytinos teisės nustatymą.

Apie pagal nacionalinę (t. y. turto buvimo vietos) valstybės teisę išduodamo paveldėjimo teisės liudijimo ir paveldėjimo teisės liudijimo, išduodamo pagal Reglamentą, santykį yra pasisakęs generalinis advokatas Maciej Szpunar Teisingumo Teismo *Oberle* byloje Nr. C-20/17⁶⁰ (sprendimas byloje nėra priimtas, byla nagrinėjama), kurioje sprendžiamas jurisdikcijos klausimas, tačiau tuo pačiu sprendžiamas ir nacionalinių paveldėjimo teisę liudijančių dokumentų statusas. Šioje byloje Vokietijos teismas Teisingumo Teismui pateikė prejudicinį klausimą dėl Reglamento 4 straipsnio ir 62 straipsnio 3 dalies: ar Reglamentas nustato išimtinę jurisdikciją, pagal kurią nacionalinės teisės aktų nuostatos dėl paveldėjimo pažymėjimų negalioja dėl aukštesnę teisinę galią turinčios Europos Sąjungos teisės. Vokietijos teismui klausimas kilo dėl Prancūzijos piliečio, kurio paskutinė įprastinė gyvenamoji vieta buvo Prancūzijoje, Vokietijoje esančio turto paveldėjimo. Prancūzijos teismas išdavė nacionalinį paveldėjimo pažymėjimą, kuriame nurodoma, kad du paveldėtojai paveldi po pusę palikimo. Vienas paveldėtojų kreipėsi į Vokietijos teismą, prašydamas išduoti nacionalinį paveldėjimo pažymėjimą dėl Vokietijoje esančio turto. Vokietijos teismas atsisakė išduoti paveldėjimo pažymėjimą, nurodydamas motyvą – jurisdikciją spręsti visus su paveldėjimu susijusius klausimus turi Prancūzijos teismas. Toks sprendimas buvo apskųstas aukštesniam teismui, kuris kreipėsi dėl prejudicinio sprendimo.

Šioje situacijoje Teisingumo Teismas turėtų išaiškinti, kad Vokietijos teismai neturi jurisdikcijos spręsti su paveldėjimu susijusių klausimų. Prancūzijos teismo išduotas nacionalinis paveldėjimo pažymėjimas turėtų būti pakankamu pagrindu įrodyti paveldėtojo teises į Vokietijoje esantį turtą, tačiau praktiškai tai priklausys nuo pažymėjimo turinio – ar jame nurodyta „paveldi pusę viso palikėjo turto“ ar nurodyti turtą identifikuojantys duomenys, tačiau išvardintas ne visas, o tik Prancūzijoje esantis turtas – tokiu atveju pareiškėjas turėtų kreiptis arba dėl nacionalinio pažymėjimo papildymo, arba prašyti išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimą, tačiau turi būti kreipiamasi į Prancūzijos teismą. Šioje situacijoje paveldėtoji būtų kilę mažiau problemų įgyvendinant teises į paveldėtą turtą, jei būtų išduotas Europos paveldėjimo pažymėjimas ir jame būtų išvardintas paveldėtas turtas.

Generalinis advokatas M. Szpunar teikdamas išvadą šioje byloje, pabrėžė būtinybę, aiškinant Reglamento nuostatas, siekti tikslo išvengti „paveldėjimo suskaidymo“: „Reglamento Nr. 650/2012 nuostatų aiškinimas, pagal kurį reikalaujama jurisdikciją, įskaitant susijusią su bylomis dėl nacionalinio paveldėjimo pažymėjimo išdavimo, nustatyti remiantis šio reglamento

⁶⁰ „Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada, pateikta 2018 m. vasario 22 d., byla C-20/17“, InfoCuria, http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=LT&text=650%252F2012&pageIndex=1&part=1&mode=req&docid=199575&occ=first&dir=&cid=701020%27.

normomis, padeda siekti šio tikslo. Jis riboja galimybę skirtingose valstybėse narėse išduoti vienas kitam prieštaraujančius nacionalinius paveldėjimo pažymėjimus ir kitus dokumentus, įskaitant Europos paveldėjimo pažymėjimus, teismo nuosprendžius ir autentiškus dokumentus⁶¹. Taigi, tikėtina, Teisingumo Teismas pasisakys, kad Vokietijos teismas, atsisakęs išduoti nacionalinį pažymėjimą dėl Prancūzijoje įprastinę gyvenamąją vietą turėjusio palikėjo turto Vokietijoje paveldėjimo, teisės aktų reikalavimų nepažeidė.

Išduodanti Paveldėjimo pažymėjimą institucija turi užtikrinti, kad ji yra vienintelė kompetentinga institucija išduoti Pažymėjimą (t. y. lygiagrečiai nevyksta kelios palikimo priėmimo procedūros, pavyzdžiui, tais atvejais, kai ne visi įpėdiniai sudaro susitarimą dėl teismo pasirinkimo pagal Reglamento 5 straipsnį ir teismas nenustato, kad yra daugiau įpėdinių, taip pat kai teismas turi jurisdikciją pagal Reglamento 7 straipsnio c punktą – išsamiau jurisdikcijos nustatymo problemos buvo nagrinėjamos skyriuje apie jurisdikcijos taisykles). Pažymėjimą išduodanti institucija taip pat turi užtikrinti, kad Pažymėjimas (arba Pažymėjimas ir pagal nacionalinę teisę išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas) yra išduodamas dėl viso palikėjo turto paveldėjimo – būtina užtikrinti, kad sprendimas priimtas dėl viso palikimo, kaip to reikalauja Reglamento 4 straipsnis.

Apibendrinant pažymėtina, kad įpėdiniui Europos paveldėjimo pažymėjimas gali būti išduodamas ir dėl išduodančioje, ir dėl kitoje valstybėje narėje esančio turto, vietoje Pažymėjimo gali būti išduodami ir paveldėjimo teisę liudijantys dokumentai pagal išduodančiosios valstybės teisę, tačiau tokių dokumentų panaudojimas kitose valstybėse narėse bus mažiau patogus nei Europos paveldėjimo pažymėjimas. Ar išduodančioje valstybėje esantis turtas turėtų būti įrašomas į Europos paveldėjimo pažymėjimą, ar išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas pagal nacionalinę teisę, turėtų būti sprendžiama individualiu atveju, priklausomai, kaip yra patogiau įpėdiniui, pavyzdžiui, įvertinus abiejų dokumentų išdavimo kainą.

3.2. Duomenų apie paveldimą turtą išsamumas Paveldėjimo pažymėjime

Viena aktualiausių problemų, su kuria gali susidurti įpėdiniai, kuriems išduotas Europos paveldėjimo pažymėjimas – dėl neišsamių Pažymėjime nurodytų duomenų turto registravimo įstaiga gali atsisakyti registruoti teises į paveldėtą turtą.

Pažymėjimo paskirtis apibrėžta Reglamento 63 straipsnyje: Pažymėjimas skirtas tam, kad juo naudotusi įpėdiniai, testamentinės išskirtinės gavėjai, turintys tiesioginių teisių į palikimą, ir testamentinio vykdytojai ar palikimo administratoriai, kuriems kitoje valstybėje narėje reikia

⁶¹ Maciej Szpunar, *Supra* note, 60.

pasinaudoti savo statusu arba atitinkamai kaip įpėdinių ar testamentinės išskirtinės gavėjų teisėmis ir (arba) savo kaip testamentinio vykdytojų ar palikimo administratorių įgaliojimais. Paveldėjimo reglamento 68 straipsnis nustato pažymėjimo turinio reikalavimus: Pažymėjime turi būti pateikiama tiek straipsnyje nurodytos informacijos, kiek jos reikia tikslui, kuriam išduodamas pažymėjimas.

Viena Europos paveldėjimo pažymėjimo sukeliama pasekmių, nurodytų Reglamento 69 straipsnyje – Pažymėjimas yra galiojantis dokumentas, kuriuo remiantis paveldimas turtas įregistruojamas valstybės narės atitinkamame registre, nedarant poveikio 1 straipsnio 2 dalies k (teisių *in rem* pobūdžiui) ir 1 punktų taikymui (visoms registre įregistruotoms teisėms į nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą, įskaitant tokių teisių įregistravimui keliamus teisinius reikalavimus, ir tokių teisių įregistravimo arba jų neįregistravimo registre pasekmėms). Šių dviejų normų tarpusavio santykis kelia klausimą – kokiais atvejais, vadovaujantis įregistravimui keliamais teisiniais reikalavimais, registro tvarkymo įstaiga gali (jei gali) atsisakyti registruoti teises į paveldėtą turtą, suinteresuotam asmeniui pateikus Paveldėjimo pažymėjimą.

Kaip nurodyta Reglamento 2 straipsnyje, apie tai pasisakyta ir Reglamento preambulės 18 pastraipoje, įregistravimo teisinės sąlygos ir būdas bei institucijos (pvz., žemės kadastrai arba notarai), kurios privalo tikrinti, kad būtų laikomasi visų reikalavimų ir kad būtų pateikta ar parengta pakankamai dokumentų arba juose pateikta reikiama informacija, turėtų būti nustatomi pagal valstybės narės, kurioje tvarkomas registras, teisę (nekilnojamojo turto atveju – pagal *lex rei sitae*). Taigi, Reglamentu nesiekama suvienodinti registravimo procedūrų – minėtoje 18 pastraipoje išaiškinama, kad institucijos (t. y. registravimo įstaigos) gali patikrinti, ar palikėjo teisė į paveldimą turtą, nurodytą registruoti pateiktame dokumente, yra tokia teisė, kuri yra įregistruota registre arba kuri yra kitaip nurodyta pagal valstybės narės, kurioje tvarkomas registras, teisę. Registravimo įstaigos turi teisę prašyti asmens, kuris pateikia prašymą dėl registravimo, pateikti tokią papildomą informaciją arba tokius papildomus dokumentus, kurie reikalingi pagal valstybės narės, kurioje tvarkomas registras, teisę, pavyzdžiui, informaciją arba dokumentus, susijusius su mokesčių mokėjimu – toliau aiškinama Preambulės 18 pastraipoje.

Užsienio šalių literatūroje galima rasti dvejopos nuomonės šiuo klausimu. Prof. D. A. Popescu, teigia, kad Paveldėjimo pažymėjimas automatiškai įsigalioja visose valstybėse narėse (įskaitant kilmės valstybę), nereikalaujant jokios specialios procedūros. Pagal Paveldėjimo reglamento 74 straipsnį, pasak profesoriaus, negali būti reikalaujama legalizavimo ar kito panašaus formalumo. Europos paveldėjimo pažymėjimas yra galiojantis dokumentas duomenų apie paveldimo turto nuosavybės teisės perėjimo įrašymą valstybės narės registruose, nereikalaujant specialios procedūros. Tuo pačiu autorius atkreipia dėmesį į minėtą Reglamento 69 ir 1 straipsnių santykį. Cituodamas kitų šalių mokslininkų darbus profesorius pastebi, kad kai kurių šalių

(Vokietijos, Prancūzijos) registrams Europos paveldėjimo pažymėjimas gali būti nepakankamu pagrindu keisti duomenis valstybės registruose⁶².

Universiteto Maribore, Slovenija, profesorės Tjaša Ivanc ir Suzana Kraljić mano, kad reikalavimai teisių registravimui registruose ir registravimo pasekmėms yra registru būvimo valstybės teisės reguliavimo dalykas, tad Europos paveldėjimo pažymėjimas visiškai negali pakeisti nacionalinių dokumentų ir procedūrų, todėl – jis tik dokumentas, įrodantis įpėdinio teisinį statusą. Tačiau praktika parodys, kokie neatitikimai ir trūkumai yra Europos paveldėjimo pažymėjimo koncepcijoje⁶³. Su šia nuomone dėl registravimo procedūrų galima sutikti, tačiau reikalavimas nacionalinių dokumentų, liudijančių asmens teisę į paveldėtą turtą, būtų priešingas Reglamento 4 straipsniui – turto buvimo vietos valstybės institucijos negali išduoti paveldėjimo teisę liudijančių dokumentų – gali būti išduodami tik Reglamente nustatyta tvarka paveldėjimo teisę liudijančius dokumentus papildantys dokumentai, kiek tai susiję su registravimo, bet ne su palikimo priėmimo, procedūra.

Nors Reglamento 69 straipsnyje nustatyta, kad Pažymėjimas yra galiojantis dokumentas, kuriuo remiantis paveldimas turtas įregistruojamas valstybės narės atitinkamame registre, praktiškai ši nuostata galės būti įgyvendinta, kai Pažymėjime įrašytų duomenų išsamumas atitiks registravimą reglamentuojančių nacionalinių teisės aktų reikalavimus. Priešingu atveju Pažymėjimas bus tik vienas iš dokumentų, kurių pagrindu registruojamos teisės į paveldėtą turtą. Šiuo atveju lemiamą reikšmę gali turėti tai, kiek paveldėtą turtą identifikuojančių duomenų nurodyta Pažymėjime (pavyzdžiui, išduodanti institucija gali tik nurodyti, kad įpėdinis paveldėjo visą palikėjo turtą, gali būti įvardinti konkretūs nekilnojamieji daiktai, nurodant tik jų adresą, gali būti nurodyti ir kiti duomenys – kadastro numeris, registro objekto identifikavimo kodas ir t.t.).

Įgyvendinimo reglamentu patvirtinto Europos paveldėjimo pažymėjimo formoje (Įgyvendinimo reglamento 5 priedas, V forma, IV priedas, 9 pastraipa) turi būti nurodomas įpėdiniui paskirtas turtas, dėl kurio prašoma išduoti pažymėjimą (turi būti nurodoma, koks tai turtas, pateikiami visi reikiami jo identifikavimo duomenys). Pastraipą paaiškinančioje išnašoje patikslinama, kad turi būti nurodyta, kokias teises į turtą įgijo įpėdinis, registruoto turto atveju turi būti pateikiami turtą identifikuojantys duomenys. Kokie konkrečiai turtą identifikuojantys duomenys turi būti nurodomi – nepasisakoma. Jei bus nurodomi ne visi duomenys, kurių reikalauja registro tvarkymo įstaiga, gali kilti dvejopų pasekmių – registravimo įstaiga gali reikalauti pateikti papildomų dokumentų arba gali reikalauti tikslinti Pažymėjimą.

⁶² D. A. Popescu, *Supra* note 41: 106.

⁶³ Tjaša Ivanc ir Suzana Kraljić, „European Certificate of Succession – Was there a need for a European intervention?“, *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*. 18 (2016): 269-271, <http://www.prf.unze.ba/Docs/Anali/Analibr18god9/13.pdf>.

Mažiausiai pageidautina praktika būtų reikalauti pareiškėjui atlikti tokias pačias procedūras, kokias jis turėtų atlikti pagal nacionalinę teisę (išskyrus savo, kaip įpėdinio teisių, nustatymą) – tai būtų aukščiau paminėta prof. T. Ivanc ir prof. S. Kraljić alternatyva, kai Paveldėjimo pažymėjimas tik įrodo įpėdinio statusą, o teisių įregistravimui reikėtų pateikti papildomus dokumentus, pavyzdžiui, pagal nacionalinę teisę išduotą paveldėjimo liudijimą. Minėti reikalavimai būtų priešingi Paveldėjimo reglamento tikslams – palikimo priėmimas taptų ne paprastesnis ir pigesnis, nei iki Reglamento įsigaliojimo, o atvirkščiai.

Lietuvos nekilnojamojo turto registro tvarkytojo praktikoje, 2017 m. gruodžio 31 d. duomenimis, buvo gautas vienas prašymas įregistruoti nuosavybės teises į paveldėtą turtą pagal Paveldėjimo pažymėjimą (išduotą Latvijoje), tačiau teisės nebuvo įregistruotos, kadangi Pažymėjime nebuvo nurodyta pakankamai nekilnojamąjį daiktą identifikuojančių duomenų. Pareiškėjas kreipėsi į Latvijos notarą dėl duomenų tikslinimo.

Nustačius, kad teisės į paveldėtą turtą gali būti įregistruotos tik patikslinus Pažymėjime nurodytus duomenis (taikant procedūrą, numatytą Paveldėjimo reglamento 71 straipsnyje), įpėdiniui gali tekti pakartotinai kreiptis į pažymėjimą išdavusį teismą ar notarą ir į registravimo įstaigą. Nesant galimybės duomenis pateikti elektroniniu būdu ar paštu, gali tekti dar kartą vykti į registro tvarkymo įstaigos ar išduodančios institucijos buvimo vietos valstybę. Tokiu atveju, esant poreikiui vykti į kitą valstybę dėl duomenų tikslinimo, paveldėjimas pagal Reglamentą įpėdinį apsunkina labiau, nei pagal reglamentavimą, galiojusį iki įsiteisėjant Paveldėjimo reglamentui – su tokia situacija susidūrė minėtas pareiškėjas, Lietuvos nekilnojamojo turto registro tvarkytojui pateikęs Latvijoje išduotą Paveldėjimo pažymėjimą. Nesant praktikos, tokių atvejų gali būti ne vienas. Tam, kad nesukelti nepatogumų įpėdiniui, Paveldėjimo pažymėjimą išduodantis teismas ar notaras turi laikytis tam tikro veiksmų nuoseklumo dėl taikytinos teisės nustatymo, jurisdikcijos patikrinimo, taip pat išsiaiškinti paveldimą turtą registruojančių įstaigų praktiką. Taigi, išsamus paveldimo turto duomenų nurodymas Paveldėjimo pažymėjime lemia, ar bus pasiektas Reglamento tikslas, įvardintas Paveldėjimo reglamento preambulės 7 pastraipoje – veiksmingai užtikrintos įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų, kitų palikėjo artimųjų ir palikėjo kreditorių teisės. Priešingu atveju įpėdiniui reikės atlikti papildomų procedūrų, ne kartą kreiptis į kitos, nei jo gyvenamosios vietos valstybę, institucijas – dėl kalbos barjero, kelionės išlaidų tokia situacija įpėdinių teisių įgyvendinimo iš esmės nepalengvintų, lyginant su iki Reglamento įsigaliojimo buvusiu reguliavimu.

Pažymėjimą išduodančiai institucijai Reglamentas suteikia teisę gauti visus duomenis, reikalingus užpildyti Pažymėjimo formai – tai numato Reglamento 66 straipsnio 5 dalis, tačiau praktiškai duomenis ir dokumentus (pavyzdžiui, registrų išrašus, testamento turinį) gauti operatyviai, saugiai, užtikrinant duomenų patikimumą gali būti sudėtinga. Operatyvus duomenų

gavimas negali būti suprantamas kitaip, nei elektroniniu būdu, tačiau šiuo metu elektroniniu būdu yra galimybė gauti tik duomenis apie palikėjo sudarytus testamentus, tačiau ne iš visų valstybių narių testamentų registru (informacija apie valstybes nares, prisijungusias prie Europos testamentų registru tinklo pateikiama priede, lentelėje „Europos Sąjungos valstybių narių dalyvavimas konvencijose ir ENRW“).

Lietuvoje notarų, antstolių ar teisėtvarkos institucijų veikla neįsivaizduojama be elektroninių paslaugų (sandorių sudarymo ir duomenų teikimo registru, paieškų valstybės registruose). Europos Sąjungoje valstybėms narėms bendradarbiaujant yra sukurta paslaugų, kuriomis naudojantis turėtų palengvėti sandorių sudarymas, paveldėjimo klausimų sprendimas, kai šie santykiai apima kelių šalių jurisdikciją: Europos Komisijos iniciatyva kuriama elektroninė priemonė Europos paveldėjimo pažymėjimui sudaryti, veikia Europos testamentų registru tinklas (ENRW)⁶⁴, vykdomi Europos žemių registru asociacijos (ELRA) inicijuoti Tarpvalstybinio elektroninio nuosavybės teisių perleidimo (CROBECO)⁶⁵, Nekilnojamojo turto registru interoperabilumo (IMOLA) projektai, sukurta Europos žemės registru informacijos sistema (EULIS)⁶⁶ – tai tik dalis paslaugų, kurių pagalba duomenis galima gauti elektroniniu būdu. Deja, dažnu atveju priemonė yra sukurta, bet nenaudojama arba sąveika sukurta tik tarp kelių valstybių narių registru. To priežastimi gali būti teisinės kliūtys konkrečioje valstybėje ar techninių galimybių nebuvimas registru sąveikai. Kitais atvejais, atvirkščiai – dėl patogaus elektroninio įrankio nebuvimo teisės akto tikslai lieka tik iš dalies pasiekti, teisės aktas retai taikomas – toks pavyzdys yra anksčiau minėta Bazelio konvencija: nemažai šalių paskirtų nacionalinių įstaigų yra „pamiršusios“ šią konvenciją – susirašinėjimas su paskirtomis įstaigomis užtrunka ilgai, reikalaujama pateikti papildomus dokumentus ar duomenis ar sumokėti atlyginimą, nors pagal Bazelio konvenciją to neturėtų būti reikalaujama.

2012 m. liepos 4 d. priėmus Paveldėjimo reglamentą, reglamento įgyvendinimo klausimai tapo aktualūs ne tik Europos Komisijai, Europos notariatui, bet ir ELRA nariams, 2010 m. įsteigusiems Europos žemės registru tinklą (ELRN). Šiuo metu prie tinklo prisijungę 28 ELRA nariai iš 21 Europos šalies.

Matydami nekilnojamojo turto registru duomenų svarbą sklandžiam Paveldėjimo reglamento taikymui, taip pat siekdami išsiaiškinti galimas kliūtis įpėdinių teisių registravimui Paveldėjimo pažymėjimo pagrindu nekilnojamojo turto registruose, ELRA nariai skyrė daug dėmesio Paveldėjimo reglamento analizei, taip pat diskusijoms Paveldėjimo pažymėjimo, kaip įpėdinių teisių registravimo pagrindui, nekilnojamojo turto registruose. Diskusijose išsiskyrė dvi

⁶⁴ Europos testamentų registru tinklas, žiūrėta 2018 m. sausio 23 d., <http://www.arert.eu/?lang=en>.

⁶⁵ „CROBECO“, Europos žemės registru asociacija, žiūrėta 2018 m. sausio 23 d., <https://www.elra.eu/crobeco/>.

⁶⁶ Europos žemės informacinės tarnybos svetainė nuo 2018 m. sausio 3 d. nebeveikia, žiūrėta 2018 m. vasario 19 d. https://e-justice.europa.eu/content_land_registers_at_european_level-108--maximize-lt.do.

nuomonės – vienu specialistų nuomone, Pažymėjimas privalo būti pakankamu dokumentu pateikti nekilnojamojo turto registravimo įstaigai ir įregistruoti teises į paveldėtą turtą – kitaip nebūtų pasiektas Paveldėjimo reglamento tikslas; kitų specialistų nuomone, Paveldėjimo pažymėjimas negalės būti pakankamu pagrindu teisių registravimui – pažymėjimas bus tik įpėdinio statusą įrodantis dokumentas, o teisių į paveldėtą turtą registravimui reikės atlikti papildomų veiksmų – kreiptis į turto buvimo vietos notarą, atlikti tam tikras procedūras turto buvimo vietos valstybėje pagal nacionalinę teisę ar pateikti papildomų dokumentų. Asociacijai išanalizavus skirtingų valstybių praktiką teisių nekilnojamojo turto registruose registravimo, taip pat nekilnojamojo turto registru duomenų gavimo srityje tokia (antroji) nuomonė atrodo pakankamai pagrįsta dėl skirtingų reikalavimų registruojant teises į paveldėtą turtą registruose ar dėl galimybės gauti nekilnojamojo turto registro duomenis apie palikėjo turėtą turtą. Nekilnojamojo turto registru tinklas, atlikęs apklausą, parengė informaciją apie teisių registravimą registruose Paveldėjimo pažymėjimo pagrindu ir registru duomenų gavimą⁶⁷. Deja, pateikiama informacija nėra išsami – pateikiami atsakymai tik 12 valstybių, kurioms taikomas Paveldėjimo reglamentas, registru tvarkymo įstaigų. Iš pateiktų atsakymų aišku, kad iš esmės Paveldėjimo pažymėjimo pagrindu gali būti registruojamos teisės į paveldėtą turtą, jei duomenys bus pakankamai išsamūs, bet tuo atveju, jei įpėdinių daugiau nei vienas ir turtas nebus padalintas, dauguma atvejų reikės atlikti nacionalinėje teisėje numatytas procedūras (pavyzdžiui, notarine tvarka sudaryti paveldėto turto pasidalijimo sutartį).

Paveldėjimo reglamentu sukurtas Europos paveldėjimo pažymėjimas sudarė prielaidas palengvinti įpėdinių teisių į paveldėtą turtą įgyvendinimą, tačiau šios priemonės sėkmingas įgyvendinimas priklausys nuo praktikos nurodant duomenis apie paveldimą turtą, o tai priklausys nuo galimybės Pažymėjimą išduodančiai institucijai gauti reikiamus duomenis apie paveldėtą turtą.

Ydingos praktikos įpėdiniui siekiant įregistruoti teises į paveldėtą turtą Europos paveldėjimo pažymėjimo pagrindu rizika kyla išanalizavus teisių į paveldėtą nekilnojamąjį turtą registravimo reglamentavimą Lietuvoje.

Vadovaujantis Nekilnojamojo turto registro nuostatų⁶⁸ 27 punktu, jeigu daiktinė teisė į nekilnojamąjį daiktą, juridiniai faktai atsiranda nuo notarine forma patvirtinto sandorio sudarymo arba išduodamas paveldėjimo teisės liudijimas ir (ar) nuosavybės teisės liudijimas, prašymas įregistruoti daiktines teises, juridinius faktus ir dokumentai, patvirtinantys daiktinių teisių, juridinių faktų atsiradimą, teritoriniam registratoriui perduodami tik iš notaro biuro nuotolinio

⁶⁷ Europos žemės registru tinklas, žiūrėta 2018 m. sausio 23 d., <https://www.elra.eu/european-land-registry-network/>.

⁶⁸ Nekilnojamojo turto registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. 379 „Dėl Nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ce127200d06011e3a8ded1a0f5aff0a9/xdIFDvodus>.

ryšio priemonėmis (t. y. per notarą). Taigi, jei Paveldėjimo pažymėjimą prilygintume paveldėjimo teisės liudijimui, tokio dokumento iš įpėdinio teritorinis registratorius nepriimtų – dokumentus turi perduoti notaras. Nekilnojamojo turto registro nuostatų 27¹ punktą numato, kad jeigu daiktinė teisė į nekilnojamąjį daiktą, juridiniai faktai atsiranda kitais, ne Nekilnojamojo turto registro įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje nustatytais, pagrindais⁶⁹, asmuo prašymą įregistruoti daiktines teises, juridinius faktus teritoriniam registratoriui paduoda tiesiogiai (ne per notarą). Registravimas Europos paveldėjimo pažymėjimo pagrindu nei Nekilnojamojo turto registro įstatyme, nei nuostatuose atskirai neapartas, tad neaišku, ar būtų vadovaujamosi Nuostatų 27, ar 27¹ punktu.

Atsižvelgiant į Paveldėjimo reglamento 69 straipsnio 5 dalį, Lietuvos nekilnojamojo turto registro tvarkytojas neturėtų atsisakyti iš pareiškėjo priimti Paveldėjimo pažymėjimo ir jo pagrindu įregistruoti teises į paveldėtą turtą, jei Pažymėjime turtas identifikuotas taip, kaip to reikalauja Nekilnojamojo turto registro veiklą reglamentuojantys teisės aktai. Šiuo atveju Nekilnojamojo turto registro nuostatų 27 punkto reikalavimas prašymą perduoti per notarą nuotolinio ryšio priemonėmis (kuriomis gali naudotis tik Lietuvoje veikiantys notarai) neturi būti taikomas – šiuo punktu turėtų būti vadovaujamosi tik tais atvejais, kai Paveldėjimo pažymėjimą yra išdavęs Lietuvoje veiklą vykdantis notaras. Atsisakymas pakeisti duomenis registre galėtų būti pagrįstas tik tokiu atveju, jei Pažymėjime nurodytą paveldėtą turtą apibūdinančių duomenų nepakanka duomenims įrašyti registre (pavyzdžiui, neišsamiai identifikuotas nekilnojamasis daiktas arba, esant keliems įpėdiniais, nenurodytos jiems priklausančios dalys). Paveldėjimo reglamento 1 straipsnio 2 dalies 1 punktu turėtų būti vadovaujamosi tiek, kiek tai susiję su registravimo procedūra, tačiau reikalauti pateikti pagal nacionalinę teisę išduoto paveldėjimo teisės liudijimo neturi teisinio pagrindo, net jei Pažymėjimą išdavė Lietuvos notaras ir jame nurodytas Lietuvoje esantis turtas (t. y., kaip minėta, kai paveldimas ir Lietuvoje, ir kitoje valstybėje narėje esantis turtas, Lietuvos notaras gali išduoti tik vieną paveldėjimo teisę liudijantį dokumentą – Europos paveldėjimo pažymėjimą). Įpėdinio teisės į paveldėtą turtą ne Lietuvoje veikiančio notaro išduoto Europos paveldėjimo pažymėjimo pagrindu turėtų būti registruojamos vadovaujantis Nekilnojamojo turto registro nuostatų 27¹ punktu – taigi, poreikio keisti Nekilnojamojo turto registro veiklą reglamentuojančių teisės aktų nėra.

Ar Paveldėjimo pažymėjimas konkrečiu atveju bus tinkamu pagrindu registruoti teises į paveldėtą turtą, priklausys nuo jame nurodytų duomenų išsamumo, todėl kyla klausimas, kas atsakingas už reikalingų duomenų pateikimą – įpėdinis ar Pažymėjimą išduodanti institucija.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „jeigu daiktinė teisė į nekilnojamąjį daiktą, šios teisės suvaržymai, juridiniai faktai atsiranda nuo notarine forma patvirtinto sandorio sudarymo ar paveldėjimo teisės liudijimo ir (ar) nuosavybės teisės liudijimo išdavimo, asmens prašymą įregistruoti daiktines teises, šių teisių suvaržymus, juridinius faktus notaras teritoriniam registratoriui perduoda nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo sandorio patvirtinimo ar paveldėjimo teisės liudijimo ir (ar) nuosavybės teisės liudijimo išdavimo“.

Įgyvendinimo reglamentu yra patvirtinta paraiškos išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimą forma (IV forma), tačiau jos naudojimas neprivalomas. Pažymėjimą išduodanti institucija turėtų atsižvelgti į formalumus, kurių reikalaujama laikytis registruojant nekilnojamąjį turtą valstybėje narėje, kurioje tvarkomas registras – teigiama Paveldėjimo reglamento preambulės 68 pastraipoje. Čia pat pasisakoma, kad tuo tikslu šiame reglamente turėtų būti numatyta, kad valstybės narės keistųsi informacija apie tokius formalumus. Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas šio reglamento taikymui, turėtų būti numatyta valstybių narių pareiga pranešti tam tikrą informaciją apie savo teisės aktus ir procedūras, susijusius su paveldėjimu, per Tarybos sprendimu 2001/470/EB sukurtą Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose (Paveldėjimo reglamento preambulės 75 pastraipa).

Europos teismo tinklo civilinėse ir komercinėse bylose svetainės informacija šiuo metu yra perkeliama į Europos e. teisingumo portalą, pasiekiamą adresu *e-justice.europa.eu*. Informacija apie valstybių narių teisės aktus ir procedūras, susijusius su paveldėjimu, portale pakankamai išsami, tačiau kita informacija, aktuali Paveldėjimo pažymėjimo išdavimui, nėra skelbiama. Pavyzdžiui, Reglamento 66 straipsnis numato, kad išduodančioji institucija imasi visų būtinų priemonių, kad paveldėtojai būtų informuoti apie paraišką gauti pažymėjimą. Šiuo tikslu gali būti poreikis gauti duomenis apie galimus įpėdinius, gyvenančius kitoje šalyje – tam reikalingi atitinkamos valstybės gyventojų registro duomenys, reikalingi duomenys, ar asmuo sudaręs vedybų sutartį, tačiau Europos e. teisingumo portale jokios informacijos, kaip gauti asmenų registrų duomenis ar kokia įstaiga konkrečioje valstybėje registruoja vedybų sutartis, nėra. Informacija apie valstybių nekilnojamojo turto registrus dažnu atveju taip pat nėra informatyvi – pateikiamos nuorodos į nacionalinių įstaigų tinklapius, kuriuose ne visais atvejais yra reikalinga informacija anglų kalba. Ne išimtis ir informacija apie Lietuvos nekilnojamojo turto registrą – pateikiama nuoroda į registro tvarkymo įstaigos svetainę anglų kalba, tačiau aiškios informacijos, kaip gauti registro duomenis, nėra. Informacija apie paveldėjimą Europos e. teisingumo portale galėtų būti papildyta išduodančiai institucijai aktualių teisės aktų vertimais, taip pat informacija, kur kreiptis dėl registrų duomenų gavimo, galėtų būti pateikta konkreti informacija, kokie duomenys turėtų būti nurodyti Paveldėjimo pažymėjime, kad jo pagrindu įpėdiniai galėtų įregistruoti teises į paveldėtą turtą. Reglamento 66 straipsnio 5 dalis įpareigoja valstybės narės kompetentingą instituciją, gavusią prašymą, suteikti kitos valstybės narės išduodančiajai institucijai informaciją, saugomą visų pirma žemės kadastruose, civilinės būklės registruose ir registruose, kuriuose registruojami dokumentai ir faktai, susiję su paveldėjimu arba palikėjo sutuoktinių turto režimu ar jam lygiaverčiu turto režimu, kai pagal nacionalinę teisę ta kompetentinga institucija būtų įgaliota pateikti tokią informaciją kitai nacionalinei institucijai,

tačiau kol kas tai tik teorinės galimybės ir šiuo metu sklandžiam Paveldėjimo reglamento taikymui nėra pakankamai pasirengta.

Paraiškos išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimą formos, kurioje pareiškėjas gali nurodyti paveldėjimo bylos nagrinėjimui aktualius duomenis, naudojimas neprivalomas, todėl iš pareiškėjo neturėtų būti reikalaujama pateikti registrų išrašus, reikalingus išsamiam paveldėjimo bylos išnagrinėjimui. Paveldėjimo reglamento 66 straipsnyje numatyta, kad gavusi paraišką išduoti Paveldėjimo pažymėjimą, išduodančioji institucija patikrina pareiškėjo pateiktą informaciją, pareiškimus, dokumentus ir kitus įrodymus. Ji atlieka tyrimus, kurių reikia tokiam patikrinimui atlikti, savo iniciatyva, jei tai yra numatyta arba leidžiama pagal jos nacionalinę teisę, arba prašo pareiškėjo pateikti papildomų įrodymų, kuriuos ji laiko būtiniais. Atkreiptinas dėmesys, kad pareiškėjas ne visada turės galimybę gauti atitinkamas aplinkybes pagrindžiančius dokumentus – pavyzdžiui, kai kurių valstybių nekilnojamojo turto registro tvarkymo įstaigų duomenys apie visą asmens turėtą turtą ar testamentų registro duomenys (net ir po palikėjo mirties) teikiami tik paveldėjimo bylą nagrinėjantiems teismams ar notarams. Todėl tam tikrais atvejais reikalauti pareiškėjui pateikti duomenis ar dokumentus netikslinga – vadovaujantis Reglamento 66 straipsnio 5 dalimi tokią teisę (gauti duomenis) turi išduodanti įstaiga, o pareiškėjui gauti registrų duomenis gali būti sudėtingiau dėl būtinybės pagrįsti duomenų gavimo teisėtumą. Be to, sukurtos priemonės gauti testamentų registrų duomenis (naudojantis Europos testamentų registrų tinklu) ar gauti kitų šalių teisininkų konsultacijas (naudojantis Europos notarų tinklu) yra prieinamos tik notarams, todėl pareiškėjas turi mažiau galimybių gauti reikalingą informaciją.

Paveldėjimo pažymėjimo išdavimo procese, renkant reikalingą informaciją, aktyvi turėtų būti išduodanti institucija, o pareiškėjas neturėtų būti apsunkinamas prievole surinkti reikalingus duomenis.

Duomenys, identifikuojantys paveldimą turtą, turi būti kuo išsamesni, kad įpėdiniui nekiltų sunkumų registruojant teises į paveldėtą turtą atitinkamų valstybių narių registruose. Pavyzdžiui, pirmajame Lietuvoje išduotame Europos paveldėjimo pažymėjime buvo nurodyta, kad įpėdiniai paveldi po ½ palikėjo turto, esančio Latvijoje. Konkretūs paveldėto turto duomenys nebuvo nurodyti, tačiau tokio turinio Pažymėjimas buvo tinkamas nuosavybės teisių į paveldėtą turtą registravimui – Latvijoje prašymas nekilnojamojo turto registrai visais atvejais paduodamas per notarą, tad notaras prašymą papildė trūkstamais duomenimis. Lietuvoje tokio turinio Paveldėjimo pažymėjimas nebūtų tinkamas – notaras duomenis nekilnojamojo turto registrai teikia tik atlikęs atitinkamą notarinį veiksma (patvirtinęs sandorį, išdavęs paveldėjimo teisės liudijimą ir pan.), o nekilnojamojo turto registro tvarkytojui, teikiant prašymą, turi būti nurodomi išsamūs turtą identifikuojantys duomenys, be to, turi būti pateiktas ir dokumentas, patvirtinantis nekilnojamojo daikto įgijimą nuosavybėn, daiktinių teisių, juridinių faktų atsiradimą

(Nekilnojamojo turto registro nuostatų 36-38 punktai). Anksčiau minėtoje Teisingumo Teismo *Oberle* byloje galimai nebūtų kilęs ginčas, jei paveldėjimo teisę liudijančiame dokumente būtų aiškiai identifikuotas paveldėtas turtas – nebūtų tik nurodyta, kad įpėdiniai paveldi po ½ palikėjo turto. Nesant nusistovėjusios praktikos, įpėdiniui problemų gali kilti registruojant teises į paveldėtą turtą nacionalinio pažymėjimo pagrindu, kuriame nurodyta, kad įpėdinis paveldi visą ar dalį palikėjo turto – neaišku, ar išdavusi institucija pasisakė dėl viso, ar tik dėl toje valstybėje esančio turto: tokiu atveju gali turėtų būti pildoma Įgyvendinimo reglamentu patvirtinta II forma (liudijimas dėl autentiško dokumento paveldėjimo klausimais), tačiau geresnis sprendimas būtų Europos paveldėjimo pažymėjimo išdavimas, kuriame gali būti nurodytas ir išduodančioje, ir kitoje valstybėje narėje esantis paveldėtas turtas.

Kalbant apie teisių registravimą kitoje valstybėje išduoto Europos paveldėjimo pažymėjimo pagrindu, aktuali Pažymėjimo autentiškumo problema. Institucija, kuriai pateikiamas Pažymėjimas, neturi galimybės įsitikinti, kad dokumentas yra galiojantis (t. y. nebuvo tikslintas ar panaikintas), taip pat negalės patikrinti, ar Pažymėjimo kopijoje (vadovaujantis Reglamento 70 straipsnio 1 dalimi išduodančioji institucija pasilieka pažymėjimo originalą, o pareiškėjui ir kitiems teisėtą interesą įrodžiusiems asmenims išduoda vieną ar daugiau patvirtintų kopijų) pareigūno parašas yra tikras, ar toks dokumentas buvo išduotas. Dėl to tikslinga registruoti Pažymėjimo išdavimo faktus ir jų turinį, su kuriuo galėtų susipažinti suinteresuotos institucijos. Lietuvos testamentų registre yra registruojami duomenys apie Europos paveldėjimo pažymėjimo išdavimo faktą⁷⁰, tačiau būtų tikslinga registre kaupiti ir pažymėjimų turinį arba kopijas. Tai ne tik palengvintų institucijų, kurioms įpėdiniai pateikia Pažymėjimą teisių į paveldėtą turtą įrodymui, tačiau ir užtikrintų, kad nebūtų išduoti vienas kitam prieštaraujantys Pažymėjimai, taip pat užtikrintų, kad pateikiama Pažymėjimo kopija atitinka originalą (pavyzdžiui, jei Pažymėjimas buvo tikslintas).

Apibendrinant, galime teigti, kad Paveldėjimo reglamentu sukurtos teisinės prielaidos įpėdiniui paprastai ir greitai įgyvendinti savo teises į paveldėtą turtą tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atveju: įpėdinis gali gauti vieną dokumentą – Europos paveldėjimo pažymėjimą, kurio pagrindu įregistruos teises į paveldėtą turtą skirtingose valstybėse; paveldėjimo bylą nagrinėjanti institucija turi teisę gauti visą reikalingą informaciją bylos išnagrinėjimui. Išduodama Paveldėjimo pažymėjimą institucija turėtų atsižvelgti į formalumus, kurių reikalaujama laikytis registruojant nekilnojamąjį turtą valstybėje narėje, kurioje tvarkomas registras ir Pažymėjime duomenis nurodyti tokiu išsamumu, kad įpėdiniui nekiltų kliūčių

⁷⁰ Testamentų registro nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. 594 „Dėl Testamentų registro reorganizavimo ir Testamentų registro nuostatų patvirtinimo“, 16.3.6.5 punktas, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CAA79252EC21/EplZczInII>.

registruojant teises į paveldėtą turtą. Pareiga nedelsiant išduoti Paveldėjimo pažymėjimą gali būti įgyvendinta tik praktiškai esant galimybei nustatyti tam tikrus faktus. Operatyviai gauti paveldėjimo bylos išnagrinėjimui reikalingus duomenis įmanoma tik elektroniniu būdu. Tam būtina plėtoti esamas ir kurti naujas paslaugas, skirtas paveldėjimo bylas nagrinėjančioms institucijoms ir paveldėtojams. Registrų tvarkytojai turi užtikrinti, kad valstybių narių institucijos ir notarai turėtų realią galimybę gauti registrų duomenis – patogiai apmokėti už duomenų gavimą, registro išrašą gauti anglų kalba – Lietuvoje kol kas sudarytos tik teorinės galimybės kitų valstybių institucijoms ir notarams gauti registrų duomenis. Tikslinga Europos e. teisingumo portale skelbti informaciją apie registrų tvarkymo įstaigų reikalavimus Paveldėjimo pažymėjimo duomenų išsamumui, registruojant teises į paveldėtą turtą, taip pat informaciją, kaip gauti duomenis apie asmens giminystės ryšius, sudarytas vedybų sutartis.

Paveldėjimo pažymėjimą išduodančios institucijos turėtų būti skatinamos naudotis sukurtomis priemonėmis saugiams duomenų mainams – dokumentų siuntimas paštu neužtikrina operatyvaus klausimų sprendimo.

Valstybės narės turėtų būti skatinamos registruoti išduodamus Europos paveldėjimo pažymėjimus ir jų turinį.

4. REGLAMENTO TAIKYMO GALIMYBĖS, PAPILDOMAI PALENGVINANT IPĖDINIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMĄ

Paveldėjimo reglamento nuostatos dėl jurisdikcijos, kai turtas yra ne vienoje valstybėje narėje, viso palikimo priėmimo (ar atsisakymo nuo palikimo) klausimą sprendžia viena institucija, taikytinos teisės, kai visam palikimui taikoma vienos valstybės teisė ir Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimas – vieno dokumento, kuris, išduotas vienoje valstybėje, be specialių procedūrų pripažįstamas kitoje, sudarė prielaidas palengvinti ipėdinių teisių įgyvendinimą. Visa tai supaprastino procedūras, įvedė daugiau aiškumo, tačiau išliko viena aktualesnių problemų, kuri tam tikrais atvejais sudaro sunkumų paveldėtojui. Tai atvejai, kai dėl palikimo priėmimo reikia vykti į kitą valstybę, ypač, kai paveldėtojas ketina atsisakyti palikimo, pavyzdžiui, dėl palikėjo išsiskolinimų, arba dėl paveldėtojo finansinės padėties jam sudėtinga nuvykti į kitą valstybę priimti palikimo (išlaidos kelionei, vertėjui, teisininkui ir pan.). Tokių paveldėtojų padėtį galėtų palengvinti kreipimasis į paveldėjimo klausimus sprendžiančią instituciją nuotoliniu būdu (paštu, elektroniniu būdu) arba pasinaudojant Reglamento 13 straipsnyje numatyta galimybe: „be teismo, kuris turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl paveldėjimo pagal šį reglamentą, asmens, kuris pagal paveldėjimui taikytiną teisę gali pateikti pareiškimą teisme dėl palikimo, testamentinės išskirtinės arba privalomosios palikimo dalies priėmimo ar atsisakymo, arba pareiškimą dėl atitinkamo asmens atsakomybės apribojimo su palikimu susijusių išipareigojimų atžvilgiu, įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismai taip pat turi jurisdikciją priimti tokius pareiškimus, jei pagal tos valstybės narės teisę tokie pareiškimai gali būti pateikiami teisme“.

Dėl galimybės paveldėtojams pareiškimus priimti palikimą ar atsisakyti nuo palikimo teikti nuotoliniu būdu, nevykstant į pareiškimą nagrinėjančią instituciją, sprendimas gali būti problemiškas pirmiausia dėl pareiškėjo tapatybės nustatymo, antra, dėl notarinių veiksmų prasmės ir pareiškėjo tikrosios valios išaiškinimo. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos notariato įstatymo⁷¹ (toliau – Notariato įstatymas) 30 straipsnyje nustatyta notaro pareiga išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes asmenims, kurie nori juos atlikti. Vadovaujantis Notariato įstatymo 31 straipsnio 1 dalimi, atlikdamas notarinius veiksmus, notaras nustato fizinių asmenų, jų atstovų arba juridinių asmenų atstovų asmenybę. Tad pareiškėjui neatvykus pas notarą, šių reikalavimų susirašinėjant paštu ar elektroniniu paštu įgyvendinti neįmanoma.

Taikant Reglamento 13 straipsnį, suteikiantį paveldėtojui pareiškimą dėl palikimo priėmimo ar atsisakymo pateikti ne teismui, kuris turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl paveldėjimo, o savo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismui, suteikiama galimybė patogiau išspręsti palikimo priėmimo ar atsisakymo klausimą, ypač tais atvejais, kai paveldėtojas

⁷¹ „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE3136A78E80>.

ketina atsisakyti palikimo. Pasinaudodamas šia galimybe paveldėtojas sutaupyto laiko ir lėšų, kai priimti palikimą jam ekonomiškai nenaudinga dėl palikėjo išskolinimų, o nepateikus pareiškimo dėl palikimo atsisakymo, paveldėtojas būtų laikomas priėmusiu palikimą.

Reglamento 13 straipsnyje numatyta galimybė teoriškai suteikia papildomų galimybių palengvinant paveldėtojų teisių įgyvendinimą, tačiau neaišku, kaip ši nuostata turėtų būti taikoma praktiškai – Reglamente nepasisakoma, kokias pasekmes sukelia pareiškimo padavimas ne teismui pagal jurisdikciją, o pagal paveldėtojo įprastinę gyvenamąją vietą, t. y. nuo kurio momento laikoma, kad pareiškimas paduotas (ar nuo pareiškimo padavimo, ar nuo momento, kada pareiškimas bus perduotas teismui, turinčiam jurisdikciją; aiškiai nenurodyta, kad pareiškimą gavęs teismas turėtų komunikuoti su teismu pagal jurisdikciją). Reglamento preambulėje taip pat nepateikiama išsamesnio išaiškinimo dėl Reglamento 13 straipsnyje numatytos galimybės – preambulės 32 pastraipoje pasisakoma, kad „asmenys, nusprendžiantys pasinaudoti galimybe daryti pareiškimus įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, turėtų patys informuoti paveldėjimo klausimus nagrinėjantį ar nagrinėsiantį teismą ar instituciją apie tokių pareiškimų buvimą laikydamiesi paveldėjimui taikytinoje teisėje nustatytų terminų“. Toks išaiškinimas sukelia dar daugiau klausimų: jei pareiškimus padavę asmenys turėtų patys informuoti paveldėjimo klausimus nagrinėjantį ar nagrinėsiantį teismą ar instituciją apie tokių pareiškimų buvimą ir, be to, laikydamiesi paveldėjimui taikytinoje teisėje nustatytų terminų, tampa neaiški tokios nuostatos prasmė – koks tikslas pareiškimą paduoti įprastinės palikėjo gyvenamosios vietos teismui, jei pareiga pareiškimą paduoti pačiam paveldėtojui teismui pagal jurisdikciją išlieka. Be to, iš pateikto išaiškinimo galima suprasti, kad jei paveldėtojas pareiškimą gyvenamosios vietos teismui pateikia laikydamasis paveldėjimui taikytinoje teisėje nustatytų terminų, o teismą pagal jurisdikciją informuoja vėliau, terminas gali būti laikomas praleistu. Taip pat neaišku, kodėl preambulėje vartojami žodžiai „informuoti paveldėjimo klausimus nagrinėjantį ar nagrinėsiantį teismą ar instituciją apie tokių pareiškimų buvimą“ – galima daryti prielaidą, kad paveldėtojas turėtų tik informuoti teismą pagal jurisdikciją apie pateiktą pareiškimą, tačiau pareiškimo ar jo kopijos neturėtų pateikti. Tokiu būdu neaišku, kaip pareiškimas pasieks teismą pagal jurisdikciją. Reglamento preambulės 33 pastraipoje išaiškinama, kad, jei paveldėtojas palikimą ketina priimti apribodamas savo atsakomybę už paveldėtas skolas, inventorizavimo procedūrą (t. y. paveldimo turto apyrašą) paveldėtojas gali pradėti tik kreipdamasis į teismą, turintį jurisdikciją spręsti paveldėjimo klausimą. Tad pareiškimo padavimas pagal Reglamento 13 straipsnį galimas arba priimant palikimą be turto apyrašo, arba atsisakant nuo palikimo.

Paveldėjimo reglamento projekte pasiūlymai dėl pareiškimo pateikimo paveldėtojo įprastinės gyvenamosios teismui galimybės buvo pateikti projekto 8 straipsnyje. Komentuodami projekto 8 straipsnį, Makso Planko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto ekspertai

siūlė straipsnį papildyti: nustatyti, kad gavęs pareiškimą teismas jį persiunčia teismui pagal jurisdikciją, o pagal šį straipsnį pateikti pareiškimai laikomi įteiktais teismui pagal jurisdikciją⁷². Toks instituto pasiūlymas atrodo logiškas ir suteiktų šiai normai daugiau aiškumo. Instituto ekspertų siūlymu, gavęs pareiškimą teismas, naudodamasis Europos teisiniu tinklu, jį persiųstų teismui pagal jurisdikciją.

Makso Planko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto ekspertų siūlymui nebuvo pritarta – Projekte pateikta straipsnio redakcija liko iš esmės nepakitusi, tačiau ir esama Reglamento 13 straipsnio redakcija nesukelia kliūčių taikyti instituto ekspertų siūlomo modelio, t. y. persiųsti pareiškimą teismui pagal jurisdikciją ir pareiškimą laikyti pateiktu tada, kai jis buvo pateiktas paveldėtojo įprastinės gyvenamosios vietos teismui. Reglamento preambulėje pateiktame išaiškinime (32 pastraipoje) paminėtas informavimas paveldėjimo klausimus nagrinėjantį ar nagrinėsiantį teismą ar instituciją apie tokių pareiškimų buvimą laikytinas kaip papildoma priemonė, užtikrinanti, kad pareiškimas pateiktas laikantis nustatytų terminų (tuo atveju, jei komunikacija tarp abiejų valstybių institucijų užtruktų).

Europos Sąjungos valstybėse narėse veikiantys notariai turi galimybę naudotis Europos notariato sukurta elektronine platforma, skirta saugiai keistis informacija ir dokumentais (EUFides)⁷³, tad Reglamento 13 straipsnio taikymas pagal Makso Planko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto ekspertų pasiūlytą modelį yra įmanomas. Tokia praktika išspręstų anksčiau minėtas problemas, susijusias su pareiškėjo tapatybės nustatymu, jo valios ir notarinių veiksmų išaiškinimu. Europos teisminis tinklas ir EUFides galėtų būti naudojamas ne tik pareiškimo persiuntimui, bet ir kitų dokumentų, su kuriais turėtų būti supažindinamas paveldėtojas, persiuntimui. Tokiu būdu paveldėtojas palikimą priimti ar jo atsisakyti galėtų neišvykdamas iš gyvenamosios vietos valstybės – procesas vyktų dokumentinio proceso tvarka per tarpininką – paveldėtojo gyvenamosios vietos instituciją.

Paveldėjimo reglamento 13 straipsnis atveria galimybę dar vienos priemonės, galinčios palengvinti paveldėtojų padėtį, ypač tais atvejais, kai asmuo ketina atsisakyti palikimo dėl palikėjo skolinių įsipareigojimų, viršijančių paveldimo turto vertę, panaudojimui. Galimybė paveldėtojui pareiškimus teikti ne tik tiesiogiai institucijai, kurios jurisdikcija apima konkretaus asmens turto paveldėjimo sprendimą, bet ir institucijai pagal paveldėtojo įprastinę gyvenamąją vietą, ženkliai supaprastintų palikimo priėmimą tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atvejais.

Apibendrinant, Paveldėjimo reglamento 13 straipsniu sudaryta dar viena teisinė prielaida palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atvejais:

⁷² Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *supra* note, 9: 55-57.

⁷³ „EUFides“, Notaries of Europe, žiūrėta 2018 m. kovo 12 d., <http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=8033>.

vadovaujantis šiuo straipsniu, paveldėtojas pareiškimą dėl palikimo priėmimo ar atsisakymo nuo palikimo gali pateikti ne tik tiesiogiai kreipdamasis į teismą, turintį jurisdikciją spręsti paveldėjimo klausimą, bet ir pateikdamas pareiškimą savo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės narės teismui ar notarui. Šis, kaip ir dauguma kitų su tarptautinio pobūdžio paveldėjimu susijusių klausimų, Reglamente sureguliuotas pakankamai lanksčiai, tad paveldėjimo klausimus nagrinėjančios institucijos, atsižvelgdamos į Reglamento tikslą – palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą, privalo rasti sprendimų sklandžiam šios nuostatos įgyvendinimui.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Pagal Reglamentą Nr. 650/2012, tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atveju turi būti vedama viena palikimo priėmimo byla: viso palikimui paveldėjimui taikoma vienos valstybės materialinė teisė, palikimo priėmimas vykdomas vienoje valstybėje pagal vienos valstybės taisyklės – tai ne tik suteikia daugiau aiškumo planuojant paveldėjimą, bet ir lemia mažesnes išlaidas įpėdiniams, testatorius išreikšdamas savo valią turėtų atsižvelgti tik į vienos valstybės teisę. Toks Reglamente numatytas reguliavimas palengvina tiek palikėjo padėtį siekiant pasirūpinti paveldėtojų interesais, tiek paveldėtojų teisių įgyvendinimą tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atvejais.

2. Įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka Paveldėjimo reglamente nėra apibrėžta. Nors Reglamentą taikančioms institucijoms tai gali sukelti tam tikro neapibrėžtumo, to nereikėtų vertinti kaip teisinio reguliavimo trūkumu. Siekdama nustatyti įprastinę gyvenamąją vietą, paveldėjimo klausimą nagrinėjanti institucija turėtų pirmiausia atsižvelgti į asmens socialinę ryšį su valstybe, o asmens deklaruota gyvenamoji vieta ar dienų skaičius, kurį asmuo per metus praleido konkrečioje valstybėje, gali būti tik vienu iš kriterijų.

3. Tuo atveju, jei palikėjas, pasinaudojęs Europos Sąjungos teikiama teise laisvai judėti, siekia toliau palaikyti glaudžius ryšius su savo kilmės šalimi ir mano, kad jo turto paveldėtojų interesus labiau atitinka ne jo gyvenamosios, o pilietybės valstybės teisė, jis gali pasinaudoti Reglamento 22 straipsnyje numatyta teise pasirinkti savo turto paveldėjimui taikyti pilietybės valstybės teisę. Pasirinkdamas taikytiną teisę palikėjas sudaro sąlygas jo turto paveldėtojams palengvinti palikimo priėmimą, o taip pat pasirinkti, kad paveldėjimo klausimus spręstų palikėjo pilietybės valstybės teismas.

4. Notarams, tvirtinantiems testamentą asmenų, turinčių turto keliose valstybėse, turinčių kelių valstybių pilietybes ar dažnai keičiančių (ar ketinančių keisti gyvenamąją vietą, išvykstant į kitą valstybę), siūlytina testamentą sudarančiam asmeniui išaiškinti galimybę pasirinkti jo palikimui taikytiną teisę. Toks siūlymas turėtų būti paremtas ne tradicija ar įprasta praktika, kad nekilnojamojo turto sandoriams taikoma nekilnojamųjų daiktų buvimo vietos valstybės teisė, tačiau įvertinama, ar toks pasirinkimas (taikyti ne gyvenamosios vietos, o pilietybės valstybės) teisę bus patogesnis paveldėtojams. Be to, teisės pasirinkimas neturėtų diskriminuoti paveldėtojų ar būti pagrįstas noru pabloginti kreditorių padėtį – tokiu atveju taikytinos teisės pasirinkimas gali būti pripažintas prieštaraujantis viešajai tvarkai.

5. Paveldėjimo reglamente numatytos išimties dėl registre įregistruotų teisių į nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą turi būti taikomos tik išimtiniais atvejais, nepažeidžiant Reglamento 21 straipsnyje nustatytos bendrosios taisyklės. Atkreiptinas dėmesys dėl Reglamento

30 straipsnyje numatytos išimties – paveldėjimo klausimus sprendžiančios institucijos turėtų atkreipti dėmesį į atvejus, kai paveldimas žemės sklypas naujausiose Europos Sąjungos narėse, įstojusiose 2004 m. ir vėliau (galimi apribojimai ne atitinkamos valstybės narės piliečiui įsigyti žemės sklypą) arba paveldimas ūkininko ūkis – tai dažniausi galimi atvejai, kai gali būti taikoma Reglamento 30 straipsnyje numatyta išimtis. Siekiant palengvinti šios normos taikymą, siūlytina Europos e. teisingumo portale paskelbti informaciją apie valstybėse narėse nustatytus apribojimus, susijusius su tam tikro turto paveldėjimu.

6. Paveldėjimo reglamente, nustatant jurisdikcijos taisykles, numatyta pakankamai priemonių išvengti negatyvios kolizijos atvejų, tačiau nors teisinis reguliavimas apsaugant nuo pozityvios kolizijos pakankamas, retais atvejais galima palikimo priėmimo proceso dubliavimo rizika. Šios problemos sprendimui valstybės narės turėtų būti skatinamos tvarkyti duomenis ne tik apie testamentus, bet ir apie pradėtas palikimo priėmimo procedūras, palikimo priėmimo ir palikimo atsisakymo faktus. Europos e. teisingumo portale siūlytina skelbti informaciją apie institucijas, tvarkančias gyventojų, vedybų sutarčių registru duomenis – sklandžiam Paveldėjimo reglamento taikymui būtinas operatyvus ir patogus šių, taip pat nekilnojamojo turto registru duomenų gavimas valstybių narių teismams ir notarams, turi būti galimybė registru išrašus gauti anglų kalba. Siūlytina valstybėms narėms registruose kaupti ir Paveldėjimo pažymėjimų turinį – taip nekils abejonių dėl dokumento autentiškumo.

7. Standartinės formos paveldėjimo teisę liudijančio dokumento – Europos paveldėjimo pažymėjimo – naudojimas turėtų ženkliai palengvinti įpėdinių teisių įgyvendinimą. Įpėdiniui Europos paveldėjimo pažymėjimas gali būti išduodamas ir dėl išduodančioje, ir dėl kitoje valstybėje narėje esančio turto, vietoje Pažymėjimo gali būti išduodami ir paveldėjimo teisę liudijantys dokumentai pagal išduodančiosios valstybės teisę, tačiau tokių dokumentų panaudojimas kitose valstybėse narėse bus mažiau patogus nei Europos paveldėjimo pažymėjimas.

8. Išduodama Paveldėjimo pažymėjimą institucija turėtų atsižvelgti į formalumus, kurių reikalaujama laikytis registruojant nekilnojamąjį turtą valstybėje narėje, kurioje tvarkomas registras ir Pažymėjime duomenis nurodyti tokiu išsamumu, kad įpėdiniui nekiltų kliūčių registruojant teises į paveldėtą turtą. Siūlytina Europos e. teisingumo portale skelbti informaciją apie reikalavimus duomenų, teikiamų registrams, išsamumą registruojant teises į paveldėtą turtą.

9. Paveldėjimo reglamento 13 straipsnis sudaro teises prielaidas sprendimui, galinčiam palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą – ypač tais atvejais, kai ketinama atsisakyti palikimo: procedūra gali būti vykdoma ne tik tiesiogiai kreipiantis į instituciją, turinčią jurisdikciją spręsti paveldėjimo klausimus, bet ir pareiškimus teikiant per paveldėtojo įprastinės gyvenamosios vietos teismą ar notarą.

10. Reglamente Nr. 650/2012 numatyta pakankamai priemonių, palengvinančių paveldėtojų teisių įgyvendinimą. Daugelis Reglamento nuostatų suteikia pakankamai daug lankstumo jas taikant, todėl turi būti atsižvelgta į Reglamento tikslą – palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą, dėl to tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atveju klausimą sprendžiančios institucijos turi imtis visų priemonių, kad paveldėtojams jų teisių įgyvendinimas pagal Reglamentą būtų kiek įmanoma patogesnis. Teisinės prielaidos tam yra sukurtos, tačiau sėkmingas Reglamento taikymas ir jo tikslų pasiekimas didele dalimi priklausys nuo formuojamos praktikos.

LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
2. „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Konvencijos dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo ratifikavimo“. *Valstybės žinios* 77, 2658 (2004).
3. „Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių“. *Valstybės žinios* 28, 429 (1994).
4. „Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose“. *Valstybės žinios* 14, 234 (1994).

Lietuvos Respublikos teismų praktika

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80-706/2017. <http://www.lat.lt/lt/teismo-nutartys/nutartys-nuo-2006-6bt1.html>.
6. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje e2YT-17292-862/2017. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=215e79e4-99c8-4c59-8d40-b5b1ca01c8a8>.

Europos Teisingumo Teismo praktika

7. Teisingumo Teismo 2017 m. spalio 12 d. sprendimas byloje C-218/16. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=195430&pageIndex=0&doclang=lt&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=831281>.
8. Generalinio advokato Yves Bot išvada, pateikta byloje Nr. C-218/16. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=190761&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=650%252F2012&doclang=LT&cid=817801#ctx1>.
9. Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada, pateikta byloje C-20/17. http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=LT&text=650%252F2012&pageIndex=1&part=1&mode=req&docid=199575&occ=first&dir=&cid=701020%27.

Europos Sąjungos teisės aktai

10. „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pavaldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų pavaldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos pavaldėjimo pažymėjimo sukūrimo“.
11. „Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1329/2014, kuriuo nustatomos formos, nurodytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pavaldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų pavaldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos pavaldėjimo pažymėjimo sukūrimo“.
12. „Konsoliduotos Europos Sąjungos ir Europos bendrijos steigimo sutartys“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FB955915C80F>.

Tarptautiniai teisės aktai

13. „1961 m. spalio 5 d. Konvencija dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamentu nuostatų formą, kolizijos“. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=40>.
14. „1973 m. spalio 2 d. Konvencija dėl pavaldėjimų tarptautinio vykdymo“. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=83>.
15. „1972 m. gegužės 16 d. Konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo“. *Valstybės žinios* 77, 2667 (2014).
16. „1989 m. rugpjūčio 1 d. Konvencija dėl mirusių asmenų turto pavaldėjimui taikytinos teisės“. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=62>.
17. „1973 m. spalio 26 d. Konvencija dėl bendros tarptautinio testamentu formos“. <http://www.unidroit.org/fr/successions-ol-2/convention-succession-en>.

Specialioji literatūra

18. Popescu, Dan Andrei. *Guide on international private law in successions matters*. Onesti: Magic Print, 2014. <http://www.notaries-of-europe.eu/files/publications/Guide%20on%20international%20private%20law%20in%20successions%20matters%20EN%20.pdf>.
19. van Erp, Sjef. „Cross-Border Electronic Conveyancing: overcoming problems with negative and positive integration in European property law“. *European Property Law Journal*. 1, 1 (2012): 3-9. <http://doi:10.1515/eplj-2012-0002>.

20. van Dalen, Miriam. „Report on “Buying and owning property in Europe”“ *European Property Law Journal*. 3, 3 (2014): 276-279. <http://doi:10.1515/eplj-2014-0013>.
21. van Erp, Sjef. „The EU Succession Regulation: A possible source for Member State “Francovich” liability?” *European Property Law Journal*. 3, 3 (2014): 211-214. <http://doi:10.1515/eplj-2014-0009>.
22. van Erp, Sjef. „The new Succession Regulation: The lex rei sitae rule in need of a reappraisal?”. *European Property Law Journal*. 1, 2 (2012): 187-190. <http://doi:10.1515/eplj-2012-0009>.
23. Golobardes, Mireia Artigot i. „Will Regulation 650/2012 simplify Cross-Border Successions in Europe?”. *European Property Law Journal*. 4, 1 (2015): 22-55. <http://doi:10.1515/eplj-2015-0003>.
24. Devaux, Angélique. „The European Regulations on Succession of July 2012: A Path Towards the End of the Succession Conflicts of Law in Europe, or Not?”. *International Lawyer*. 47, 2 (2013): 229-248.
25. Ivanc, Tjaša ir Kraljić, Suzana. „European Certificate of Succession – Was there a need for a European intervention?”. *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*. 18 (2016): 249-273. <http://www.prf.unze.ba/Docs/Anali/Analibr18god9/13.pdf>.
26. Köhler, Andreas. „General private international law institutes in the EU Succession Regulation – some remarks“. *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*. 18 (2016) 169-191. <http://www.prf.unze.ba/Docs/Anali/Analibr18god9/9.pdf>.
27. Vassilakakis, Evangelos. „The Choice of the Law Applicable to the Succession under Regulation 650/2012 – An Outline“. *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*. 18 (2016) 221-234. <http://www.prf.unze.ba/Docs/Anali/Analibr18god9/11.pdf>.
28. Hayton, David. „Determination of the Objectively Applicable Law Governing Succession to Deceaseds’ Estates“. http://www.successions.org/08_Hayton.pdf.
29. Misevičius Edvardas. „Žvilgsnis į ateitį: eNotaras“. *Notariatas*. 21 (2016) 6-28.
30. Schall Christian. „Naujas reglamentas, kuriuo siekiama supaprastinti tam tikrų viešųjų dokumentų Europos Sąjungoje reikalavimus“. *Notariatas*. 23 (2017) 15-18.
31. Majūtė Vaidota. „Tarptautinio pobūdžio paveldėjimo bylų problematika ir perspektyvos“. *Notariatas*. 9 (2010) 30-38.
32. Čirbaitė Miglė. „Paveldėjimas Europoje (nuo Airijos iki Vokietijos)“. *Notariatas*. 9 (2010) 39-112.
33. Šaltauskienė Svajonė. „Paveldėjimo teisė: lyginamieji aspektai“. Iš *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, 649-697. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

34. Lurger Brigitta. „Habitual residence“. Iš *Europe for Notaries. Notaries for Europe. Training 2015-2017*. 17-34. Bruxelles: Conseil des Notariats de l'Union Européenne. http://www.notaries-of-europe.eu/files/training-new/CNUE_Anzicht.pdf.
35. Wautelet Patrick. „Drafting choice of law and choice of court provisions under the EU Succession Regulation“. Iš *Europe for Notaries. Notaries for Europe. Training 2015-2017*. 35-56. Bruxelles: Conseil des Notariats de l'Union Européenne. http://www.notaries-of-europe.eu/files/training-new/CNUE_Anzicht.pdf.

Kiti šaltiniai

36. „Žalioji knyga Paveldėjimai ir testamentai“ {SEK(2005) 270}. <https://publications.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/320e7f37-ac45-4f4a-af5d-69545b01e852/language-lt>.
37. „The EU’s Regulation on Succession – Report with Evidence, European Union Committee, 6th Report of Succession 2009-10“. House of Lords, 2010. <https://publications.parliament.uk/pa/ld200910/ldselect/ldecom/75/75.pdf>.
38. Testamentų registru sąveikos ekspertų grupės rekomendacijos elektroniniam testamentų registravimui ir duomenų mainams. Žiūrėta 2017 vasario 17 d. https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-lt.do.
39. „Comments on the European Commission’s Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession“. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201005/20100526ATT75035/20100526ATT75035EN.pdf>.
40. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl paveldėjimų ir testamentų, pateikta 421-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. spalio 26-27 d. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2006.028.01.0001.01.LIT&toc=OJ:C:2006:028:TOC.
41. Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009PC0154&from=en>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Šiame darbe analizuojamos paveldėtojų teisių įgyvendinimo problemos, galinčios kilti nuo 2015 m. rugpjūčio 17 d. pradėjus taikyti 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo. Analizuojamos daugiausiai neaiškumų galinčios sukelti Reglamento nuostatos, kurių klaidingas interpretavimas gali sukelti paveldėtojų teisių pažeidimą. Tyrimas atliktas analizuojant Reglamento priėmimo tikslus, skirtingų autorių nuomones dėl tam tikrų Reglamento nuostatų taikymo, siekiant išspręsti problemas, galinčias kilti taikant Reglamentą.

Reikšminiai žodžiai: Europos paveldėjimo reglamentas Nr. 650/2012; tarptautinio pobūdžio paveldėjimas, paveldėjimas; tarptautinė privatinė teisė.

This paper is focused on problems of application of the Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council when implementing the rights of the heirs.

The provisions of the Regulation No 650/2012 which may lead to the most uncertainties are being analysed. The misinterpretation of the Regulation No 650/2012 may lead to an infringement of the rights of the heirs. The study was carried out in an analysis of the objectives of the Regulation's No 650/2012 adoption, the opinions of scientists on the application of certain rules of the Regulation in order to resolve the problems that may arise from the application of the Regulation.

Keywords: Regulation No 650/2012; Cross-border succession; Private international law.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 taikymo problemos įgyvendinant paveldėtojų teises

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas – išnagrinėti tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisinio reguliavimo naujoves ir pasiūlyti sprendimus, galinčius palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą taikant Reglamentą Nr. 650/2012.

Tyrimas pradedamas Reglamento Nr. 650/2012 priėmimo prielaidomis, nustatant tikslus, kurių siekiama priėmus šį Reglamentą ir išsiaiškinant motyvus, kuriais grindžiamas pasirinktas tarptautinio pobūdžio paveldėjimo teisinių santykių reguliavimo modelis.

Antrojoje dalyje analizuojamos problemos, galinčios kilti taikant Reglamentą. Reglamento normos pasižymi lankstumu, jos gali būti įvairiai interpretuojamos, o atskirų normų klaidingas interpretavimas, priešingas Reglamento tikslams, gali sukelti paveldėtojų teisių pažeidimą. Didelis dėmesys skiriamas palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos nustatymui – tai lemia paveldėjimui taikytiną teisę ir jurisdikcijos nustatymą. Įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka Reglamente nėra apibrėžta, todėl siekiama išsiaiškinti, ar tai teisinio reguliavimo trūkumas, ar, priešingai, įprastinės gyvenamosios sąvokos nebuvimas labiau atitinka Reglamento koncepciją, pateikiami siūlymai dėl šios vienos aktualiausių Reglamento taikymo problemų sprendimo.

Trečiojoje dalyje nagrinėjamos įpėdiniams galimos kilti problemos įgyvendinant savo teises pagal Europos paveldėjimo pažymėjimą, ypač registruojant teises į paveldėtus nekilnojamuosius daiktus.

Ketvirtojoje dalyje nagrinėjamos galimybės, taikant Reglamento nuostatas, paveldėtojams palengvinti palikimo priėmimo ar atsisakymo nuo palikimo procedūras, ypač tais atvejais, kai institucijos, sprendžiančios paveldėjimo klausimą, ir paveldėtojo buvimo (gyvenamoji) vieta yra skirtingose valstybėse.

Darbe analizuojami oficialūs Europos Sąjungos institucijų dokumentai ir teisės aktai, susiję su tarptautinio pobūdžio paveldėjimo reglamentavimu, pradedant Paveldėjimo reglamento inicijavimo stadija, taip pat mokslininkų darbai tarptautinio pobūdžio paveldėjimo klausimais.

Tyrimas baigiamas pateikiant išvadas apie Paveldėjimo reglamento reikšmę paveldėtojams įgyvendinant teises tarptautinio pobūdžio paveldėjimo atvejais, pasiūlant sprendimus dėl Reglamento normų taikymo, siekiant išvengti galimų paveldėtojų teisių pažeidimo ir nenukrypstant nuo pagrindinių Reglamento principų. Atsižvelgiant į Reglamento tikslus, pateikiamas siūlymas, vadovaujantis Reglamento nuostatomis, galintis praktiškai palengvinti paveldėtojų teisių įgyvendinimą.

Problems of Application of the Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council when implementing the rights of the heirs

The aim of this master thesis is to analyse innovations in the international regulation of succession and to propose solutions that can facilitate the implementation of the rights of the heirs through the application of the Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession.

Research commences on analysis of assumptions of the adoption of the Regulation No 650/2012. The objectives of the adoption of the Regulation are identified. The circumstances which led to the choice of such a way of legal regulation of a cross-border successions are analysed as well.

Problems of the application of the Regulation No 650/2012 that may arise are analysed in the second part of the research. The rules of the Regulation are flexible so they can be interpreted in a different way. Misinterpretation of particular articles from the Regulation No 650/2012 contrary to the Regulation's objectives can lead to a violation of rights of the heirs. In this paper a great deal of attention is paid to the rules of determining the deceased's habitual residence. It is very important issue as it determines the law applicable to succession and the general jurisdiction rule. A definition of the habitual residence is not provided in the Regulation No 650/2012, therefore it seeks to ascertain whether this is a lack of legal regulation or contrary the lack of a standard definition of the habitual residence is more in line with the concept of the Regulation. Proposals for this topical issue are outlined.

In the third part of this master thesis problems that may be encountered by heirs submitting a European Certificate of Succession are analysed. Special attention is drawn to the problems that may be encountered by heirs when registering rights to immovable property.

The fourth part of this paper is focused on the possibility of facilitating the acceptance or waiver of succession procedures according to the Regulation No 650/2012 especially in cases when the authority dealing with the succession and the heir are in different member states.

Formal documents and legislation of the institutions of the European Union related to the legislation of the international succession are analysed in this research starting with the stage of initiation of the Regulation No 650/2012 as well as the scientific work on international inheritance subjects.

The study ends with presenting conclusions about the significance of the Regulation No 650/2012 for the heirs. Recommendations for the application of the articles from the Regulation are laid out in order to avoid possible violations of the rights of the heirs and proposals for the facilitation of implementation of the rights of the heirs are presented.

PRIEDAS

Lentelė

Europos Sąjungos valstybių narių dalyvavimas konvencijose ir ENRW

Eil. Nr.	ES narė	Bazelio konvencija (įsigaliojimo data)	Testamentų registras	ENRW	1961 m. spalio 5 d. konvencija** (įsigaliojimo data) ⁷⁴	1973 m. spalio 2 d. konvencija*** (įsigaliojimo data) ⁷⁵	1973 m. spalio 26 d. UNIDROIT konvencija**** (įsigaliojimo data) ⁷⁶
1	Airija		Nėra*		1967-10-02		
2	Austrija		Elektroninis	Narė	1964-01-05		
3	Belgija	1977-05-09	Elektroninis	Narė	1971-12-19		1983-10-21
4	Bulgarija		Elektroninis	Narė			
5	Čekija		Elektroninis			1993-07-01	
6	Danija		Elektroninis		1976-09-19		
7	Estija	2001-12-22	Elektroninis	Partnerė	1998-07-12		
8	Graikija		Nėra	Narė	1983-08-02		
9	Ispanija	1985-09-29	Elektroninis	Narė-stebėtoja	1988-06-10		
10	Italija	1981-12-26	Elektroninis	Narė-stebėtoja			1991-11-16
11	Jungtinė Karalystė		Nėra Škotijoje		1964-01-05		
12	Kipras	1976-03-20	Neelektroninis				1983-04-19
13	Kroatija		Elektroninis	Narė-stebėtoja	1991-10-08		1994-05-18
14	Latvija		Elektroninis	Narė			
15	Lenkija		Elektroninis	Narė	1969-11-02		
16	Lietuva	2004-08-20	Elektroninis				
17	Liuksemburgas	1982-09-04	Yra	Narė	1979-02-05		
18	Malta		Elektroninis	Narė-stebėtoja			
19	Nyderlandai	1978-03-13	Elektroninis	Narė	1982-08-01		
20	Portugalija	1982-07-21	Elektroninis (kuriamas)	Narė-stebėtoja		1993-07-01	1978-02-09
21	Prancūzija**	1976-03-20	Elektroninis	Narė	1967-11-19		1994-12-01
22	Rumunija		Elektroninis	Narė			
23	Slovakija		Elektroninis	Narė		1993-07-01	

⁷⁴ „1961 m. spalio 5 d. Konvencija dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamentu nuostatų formą, kolizijos“, Hagos privatinės teisės konferencija, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=40>.

⁷⁵ „1973 m. spalio 2 d. Konvencija dėl paveldėjimų tarptautinio vykdymo“, Hagos privatinės teisės konferencija, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=83>.

⁷⁶ „1973 m. spalio 26 d. Konvencija dėl bendros tarptautinio testamentu formos“, Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas, <https://www.unidroit.org/fr/etat-successions>.

24	Slovėnija		Elektroninis	Narė- stebėtoja	1991-06-25		
25	Suomija		Nėra*		1976-08-23		
26	Švedija		Nėra*		1976-09-07		
27	Vengrija		Elektroninis	Narė			
28	Vokietija		Elektroninis	Narė	1966-01-01		

*Testamentas saugomas testatoriaus pasirinktoje vietoje

** Konvencija dėl teisės aktų, reglamentuojančių testamentų nuostatų formą, kolizijos

*** Konvencija dėl paveldėjimų tarptautinio vykdymo

**** UNIDROIT konvencija dėl bendros tarptautinio testamentų formos

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-03-30

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas) studentas Arnoldas Tomaševičius patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 taikymo problemos įgyvendinant paveldėtojų teises“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)